

SADRŽAJ

I.	SOCIO/EKONOMSKA ANALIZA.....	3
1.	GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PRIODNE KARAKTERISTIKE	3
1.1.	KLJUČNE ISTORIJSKE ČINJENICE VAŽNE ZA IDENTITET MJESTA.....	3
1.2.	GEOGRAFSKO-KOMUNIKACIJSKE KARAKTERISTIKE, PRIODNE ODLIKE I RESURSI PODRUČJA	5
2.	DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE.....	7
2.1.	UKUPAN BROJ STANOVNICKA	7
2.2.	STRUKTURA STANOVNÍSTVA	7
2.3.	PROSTORNI RASPORED STANOVNÍSTVA	9
2.4.	PRIODNI PRIRAŠTAJ STANOVNÍSTVA	10
2.5.	MIGRACIJE STANOVNÍSTVA	11
3.	PREGLED STANJA I KRETANJA U LOKALNOJ EKONOMIJI	12
3.1.	BROJ I STRUKTURA POSLOVNIH SUBJEKATA.....	12
3.2.	KRETANJE UKUPNOG PROMETA I PROSJEČNE PLATE PO GRANAMA	15
3.3.	SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	17
3.4.	TURISTIČKI POTENCIJALI I TURISTIČKA INFRASTRUKTURA.....	18
3.5.	POLJOPRIVREDNI POTENCIJALI I PROIZVODI	19
4.	PREGLED STANJA I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA.....	21
4.1.	ZAPOSLENOST.....	21
4.2.	NEZAPOSLENOST	23
4.3.	PENZIONERI.....	24
5.	PREGLED STANJA I KRETANJE U PODRUČJU DRUŠVENOG RAZVOJA.....	26
5.1.	OBRAZOVANJE	26
5.2.	KULTURA I SPORT	28
5.3.	ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	29
5.4.	STANOVANJE	32
5.5.	CIVILNA ZAŠTITA I SIGURNOST GRAĐANA	33
5.6.	CIVILNO DRUŠTVO	35
6.	STANJE JAVNE INFRASTRUKTURE I JAVNIH USLUGA	38
6.1.	SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	38
6.2.	TEHNIČKA INFRASTRUKTURA.....	39
6.3.	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA I USLUGE	40
6.3.	STANJE ADMINISTRATIVNIH USLUGA LOKALNE SAMOUPRAVE	43
7.	STANJE ŽIVOTNE SREDINE- EKOLOGIJA	45

7.1. STANJE VAZDUHA.....	45
7.2. STANJE VODNIH RESURSA.....	46
7.3. STANJE ZEMLJIŠTA.....	48
7.4. BIODIVERZITET	48
7.5. UPRAVLJANJE OTPADOM	49
7.6. STANJE GRADSKOG ZELENILA	50
7.7. KULTURNO-ISTORIJSKO I PRIRODNO NASLEĐE	50
9. STANJE PROSTORNO-PLANSKE DOKUMENTACIJE	52
10. ANALIZA BUDŽETA.....	53
9.1. PREGLED UČEŠĆA I KRETANJE PORESKIH I NEPORESKIH PRIHODA	54
9.2. STRUKTURA RASHODA (EKONOMSKA, ORGANIZACIONA I FUNKCIONALNA KL)	55
9.3. KREDITNA ZADUŽENOST I KREDITNI POTENCIJAL.....	57
II. SWOT ANALIZA.....	58
III. STRATEŠKO FOKUSIRANJE	61
IV. VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA.....	63

I. SOCIO/EKONOMSKA ANALIZA

1. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PRIRODNE KARAKTERISTIKE

1.1. KLJUČNE ISTORIJSKE ČINJENICE VAŽNE ZA IDENTITET MJESTA

Prema raspoloživim istorijskim dokazima, poznato je da je područje današnjeg Han Pijeska bilo naseljeno još Ilirima, plemenom Disicijata. Jedan od najznačajnijih objekata stare arhitekture je napola razoren grad – utvrđenje „Pošijak“ koji je sagrađen u 11. ili 12. vijeku na brdu-grebenu „Pošijak“ pored naselja Pjenovac. 1962. godine je utvrđena njegova arheološka vrijednost. Postoji vjerovatnoća da je sagrađeno kada su Sasi koristili rudu iz varošića Žeravice prije dolaska Turaka.

Preko područja Han Pijeska je vodila Rimska cesta ili cesta soli (Via Alba Via Solaris). Ovaj put je kasnije koristio kao karavanski put i dobro je očuvan na nekoliko lokacija, kojim se i danas koristi lokalno stanovništvo.

U srednjem vijeku područje Han Pijesaka bilo je povezano s srednjovjekovnim gradom Borač i njegovim vladarima Radinovićima, odnosno Pavlovićima. Vladali su na području proljetne rijeke Bosine do rijeke Drine. U ovom periodu područje je bilo dobro naseljeno što pokazuju brojne nekropole sa stećcima, od kojih je 196 ostalo očuvano.

Današnje domicilno stanovništvo vodi porijeklo od predaka koji su se tokom 18. i početkom 19. vijeka doselili iz Stare Hercegovina, današnjeg područja Crne Gore, zbog čega se ovdasnje stanovništvo naziva „Ere“.

Han Pijesak spominje se prvi put 1664. godine u putopisu Evlige Čelebije.

Na karavanskom putu, od Sarajeva, preko Romanije, prema Zvorniku nastalo je naselje Han Pijesak. Prema jednom tumačenju ime naselja je nastalo kada je vlasnik hana vozio pijesak da malteriše han, kada su ga pitali šta vozi, on je govorio: „Vozim za han pijesak“. Prema drugom vjerovanju Han Pijesak je dobio ime po stalnim žalbama majstora, graditeljahana – da im je loš pijesak za zidanje. Ne zna se tačno koliko je staro ovo naselje jer o njemu i njegovoj prošlosti nije mnogo pisano .

Središnji položaj naselja, na obroncima planine Javor i Romanije u širem smislu, imao je presudan značaj za teritorijalni razvoj naselja i njegovo prerastanje od seoskog u gradsko središte. Prve kuće su izgrađene oko mosta koji je omogućavao prelaz pješaka, karavana i zaprežnih kola. Mudri i proračunati austrougari nisu slučajno kročili na ovo područje gdje šumski resursi, vazduh i rastinje nose epitet raskošni. Već 1879. godine iz Beča se šalje nekolicina stručnjaka sa zadatkom da utvrde stanje šuma na ovom području, i mogućnost za eksploataciju. Šumska uprava je formirana 1900. godine. Otvaraju se radilišta za eksploataciju šumskih resursa. Vojne jedinice su izvršile potpunu rekonstrukciju glavnog puta od Sarajeva, preko Han Pijeska, u pravcu Zvornika. Značajno je istaći da je austrougarska vlast izgradila i posebnu željezničku prugu, dugu 118 km, na liniji Zavidovići – Olovo – Han Pijesak-Kusače. Zbog relativno velikog broja građevinskih i šumarskih radnika, čije su životne potrebe stalno rasle, oko nekadašnjeg Hana se počelo formirati i naselje radnika. Ovo naselje se prvi put pominje 1895. godine.

U kraj su pohrlili činovnici, radnici, zanatlije, trgovci i vojska, uglavnom iz Austrije, Čekoslovačke i Mađarske. Podignuta je pilana „Jozefa Banhajera“ na Han Kramu i zapošljavala 151 radnika. Ambijent Han Pijeska zapao je za oko mnogim vladarima, a austrougarski stručnjaci su svom bolesnom caru Franji Josifu predlagali izgradnju ljetnjikovca. Visoka stogodišnja šuma, čist vazduh i visoka koncentracija ozona bili su

pogodni za razvoj elitnog turizma. Izgradnju mondenskog naselja spriječio je Prvi svjetski rat.

Brži razvoj grada počinje tek posle Prvog svjetskog rata. Tako je 1921. godine u Han Pijesku izgrađen Ljetnikovac Karađorđevića. Srpski monarh bio je izuzetno zadovoljan ljetnikovcem. U njemu je provodio mnogo vremena, obavljao državničke poslove i odmarao se. Postoje izvori koji tvrde da je ovdje potpisana Vidovdanski ustav. Kralja je u njegovoj rezidenciji posjetio i Kemal Ataturk, turski reformator, prilikom posjete Kraljevini SHS. Izgradnja Ljetnjikovca i interes kraljevske porodice za ovaj kraj podstakla je prve korake u razvoju turizma. Tako da je 1922. godine izgrađen hotel „Evropa“, a 1929. hotel Kadića i niz gostionica i kafana.

Prerada drveta i eksploatacija šuma odvija se u pet pilana. U Han Pijesku djelovalo je nekoliko banki među kojima je najpoznatija iz Bajne Bašte. Seosko stanovništvo se pretežno bavi stočarstvom, (posebno uzgoj brdske konja).

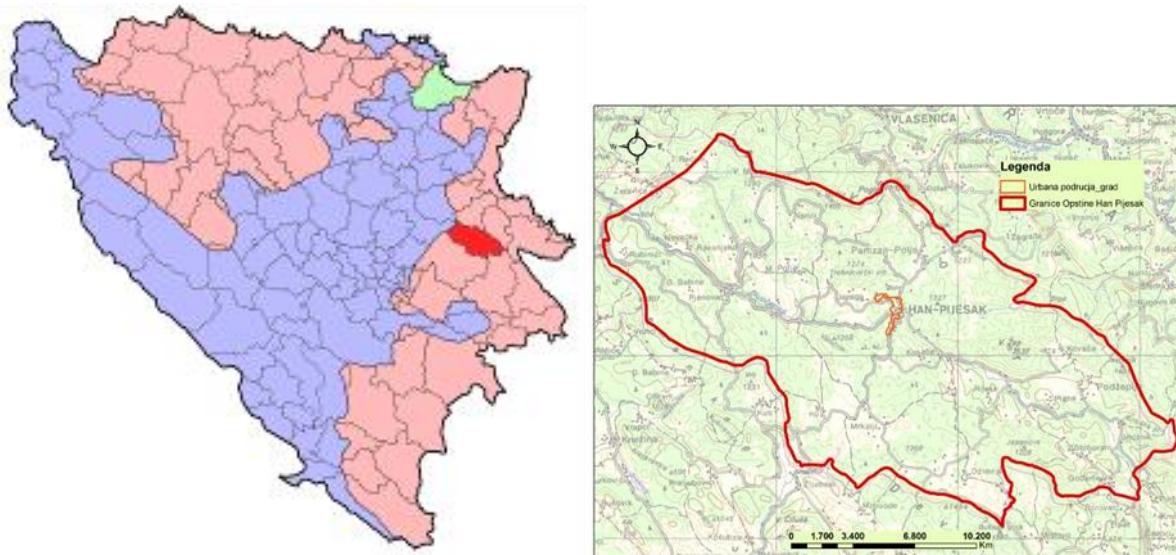
U vremenu poslije Drugog svjetskog rata naselje se širilo prema jugu, istoku i zapadu. U ovom vremenu grad dobija mnoge funkcije opštinskog, administrativnog i privrednog središta.

Osnivanjem Vojno-planinskog dobra 1948. godine, počinje sa radom mljekara, kožara, farma krava i ovaca, ergela konja. Jako poljoprivredno dobro, sjetva ječma, zobi i raži. Počinje sa radom i pilana. Stanovništvo se zapošljava i bilježi se priliv stanovnika iz drugih krajeva. Međutim, sedamdesetih godina, odlukom vrhovne komande da Han Pijesak bude vojna baza, onemogućen je svaki dalji ekonomski razvoj. Gasi se mljekara, kožara a rad farmi se svodi na minimum. Han Pijesak počinje da tavori. Mada je osamdesetih godina prošlog vijeka bila izgrađena fabrika za preradu drveta i fabrika modne odjeće, vidnog privrednog uzleta više nema.

U novijoj istoriji Han Pijesak će ostati upamćen kao rezervno komandno mjesto JNA i kao glavnokomandajuće mjesto VRS. U Crnoj Rijeci kod Han Pijeska nalazi se vojni objekat od 5000 m², koji je trenutno zatvoren. Nekada je korišćen iskuljučivo u vojne svrhe, bez ikakvog pristupa civila. To je pravi grad u malom, u kome se, prema procjenama stručnih lica, može smjestiti 500 ljudi, koji bi tu mogli preživjeti pola godine, pod uslovom da imaju hranu i najpotrebnije stvari. Objekat ima tri ulaza, a jedan od njih vodi kroz planinsku kućicu. Takođe posjeduje vlastiti agregat za snabdijevanje strujom, rezervoar za vodu, filter za vazduh, nekoliko kuhinja, kupatila, spavaonica i odlično opremljenih kabinetata i sala za sjednice.

1.2. GEOGRAFSKO-KOMUNIKACIJSKE KARAKTERISTIKE, PRIRODNE ODLIKE I RESURSI PODRUČJA

Slika 1: Položaj opštine Han Pijesak u RS i BiH Slika 2: Granice opštine Han Pijesak

Izvor: Opština Han Pijesak

Opština Han Pijesak smještena je u sjeveroistočnom dijelu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, sa krajnjim koordinatama $43^{\circ}58'$ i $44^{\circ}18'$ sjeverne geografske širine te $18^{\circ}45'$ i $19^{\circ}09'$ istočne geografske dužine. Graniči se sa opštinama Sokolac, Olovo, Vlasenica, Milići i Rogatica. Zauzima površinu od 34.227 ha, što predstavlja 1,2% površine Republike Srpske i 0,6% površine Bosne i Hercegovine. U poređenju sa susjednim opštinama, jedino Milići zauzimaju manju površinu, dok su sve ostale opštine veće po površini (Sokolac i Rogatica pojedinačno zauzimaju duplo veću površinu od opštine Han Pijesak).

S obzirom da pripada dijelu unutrašnjih Dinarida, opština Han Pijesak ima odlike brdsko-planinskog područja, gdje dominiraju površine iznad 1000 metara nadmorske visine. Srednja nadmorska visina iznosi 1070 metara, dok se najviše kote nalaze na visini Velikog Žepa sa 1537 metara, Trešnjevca sa 1245 metara, Javornika sa 1219 metara i Visočnika sa 1250 metara. Samo naselje Han Pijesak se nalazi na nadmorskoj visini od 1100 metara i smješteno je na širem platou planine Javor.

Geografski položaj i relativno velike nadmorske visine uslovili su prisustvo planinske klime, sa manjim uticajem kontinentalne klime u toku godine, koja se odlikuje dugim i sniježnim zimama i kratkim ljetima. Najhladniji mjesec u godini je januar, sa srednjom temperaturom od -4,5 stepeni Celzijusa, a najtoplijи juli, sa srednjom temperaturom od 19 stepeni Celzijusa. Srednja godišnja temperatura vazduha je 7,4 stepeni Celzijusa i najmanja je za naseljena mjesta (opštinske centre) u Republici Srpskoj. Prosječna godišnja količina padavina je relativno niska i iznosi $108,9 \text{ mm}^3/\text{m}^2$, ali su padavine ravnomjerno raspoređene u toku godine, tako da ih ovo područje ima dovoljno. Od ukupnih količina padavina, 30% otpada na sniježne padavine, a snijeg se zadržava preko 110 dana u godini, sa prosječnom visinom od 30 do 40 cm. Po količinama padavina zimski mjeseci su siromašniji od ljetnih, a padavine su najobilnije u periodu mart-avgust, odnosno u toku vegetacionog perioda, kada su najpotrebnije za rast i razvoj šumskog drveća i ostale šumske vegetacije. Februar je mjesec sa najmanjom količinom padavina.

Na području opštine, broj vjetrovitih dana preovlađuje nad danima bez vjetra. Najzastupljeniji su sjeverac i južni vjetar. U zimskom periodu preovlađuju jugozapadni i sjeveroistočni vjetrovi, koji donose sniježne padavine i čija brzina iznosi od 1,5 do 2,2 m/sek. U periodu od marta pa sve do septembra preovlađuju vjetrovi koji dolaze sa istoka i sjeverozapada, čija brzina iznosi od 1,2 do 2,1 m/sek. Najjači vjetrovi su u februaru i aprilu, a vjetrovitost u velikoj mjeri umanjuje vlažnost vazduha, koja je relativno visoka i iznosi prosječno 86% godišnje. Vjetrovi predstavljaju priliku za investicije u energiju vjetra (postavljanje vjetrenjača) i u tom smislu su vršena određena ispitivanja na lokaciji Bare u selu Han Kram.

Godišnja raspodjela oblačnosti je takva da je oblačniji dio godine zima, dok je u ljetnoj polovini godine ona mala (ispod 50%), što objašnjava dosta veliko trajanje sunca na području opštine, u godišnjem prosjeku od 1700 sati što predstavlja priliku za korištenje sunčeve energije.

Najznačajniji prirodni resurs opštine Han Pijesak su šume koje pokrivaju 2/3 opštine, kao što je prikazano u tabeli ispod. Područje opštine Han Pijesak predstavlja jedno od najbogatijih područja šumama kao prirodnim resursom, ne samo u Republici Srpskoj nego i u BiH. Otvorenost šumskoprivrednog područja dosta je povoljna i iznosi 12,9 km/1000 ha, a otvorenost teritorije cijele opštine je 7km/1000 ha, što je takođe dosta povoljna otvorenost.

Tabela 1: Struktura zemljišta

Vrsta zemljišta	Površina	
	(km ²)	(%)
Poljoprivredno	84,08	25%
Šumsko	246,29	72%
Građevinsko	7,62	2%
Rudno	-	-
Vodene površine	0,042	0%
Ostala neplodna zemljišta	4,24	1%
UKUPNO	342,272	100%

Izvor: Opština Han Pijesak, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove RS (RUGIPP RS)

Od ostalih prirodnih resursa važno je spomenuti značajne količine građevinskog materijala: crvenog kamena „Romanita“ te šljunka, pijeska i sige, kao i kvalitet vazduha koji se ogleda u koncentraciji ozona (nezvanično na vodećem mjestu u Evropi), što predstavlja odličnu priliku za razvoj zdravstvenog turizma. Han Pijesak nezvanično ima epitet „vazdušne banje“.

Zaključak:

Opština Han Pijesak ima specifične prirodne, geografske i klimatske odlike, koje u međusobnoj povezanosti daju određene komparativne prednosti, ne samo u odnosu na susjedne opštine, već i regiju u cjelini. Posljedično tome, vladari iz različitih epoha su bili zainteresovani za korištenje prirodnih potencijala (šuma, ostali prirodni resursi, vazduh, geografska lokacija), što je rezultiralo bogatim kulturno-istorijskim nasleđem, kako

materijalnim tako i nematerijalnim i dalo mjestu poseban identitet koji nikada nije iskorišten niti valorizovan u punom kapacitetu.

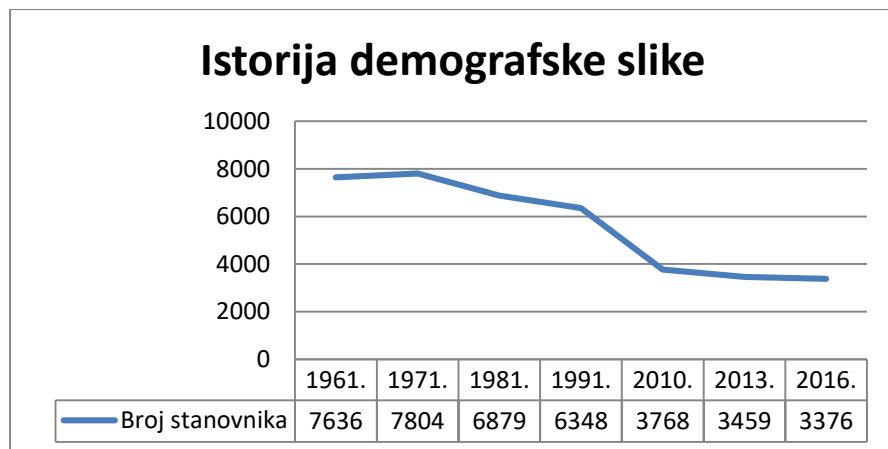
Strateški izazov predstavlja korištenje potencijala kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa u kombinaciji sa relativno dobrom geografskom lokacijom, blizinom i povezanošću sa većim centrima u okruženju. Ove odlike su posebno značajne kada se posmatraju kao turistički potencijal u kontekstu savremenih trendova u turizmu i njihove kombinovane valorizacije u jedan ili nekoliko specifičnih turističkih proizvoda (kulturno-istorijski turizam, seoski turizam, lovni turizam, planinski turizam, banjski turizam, avanturistički turizam). Kada su prirodni potencijali u pitanju, velike mogućnosti su i u domenu korištenja obnovljivih izvora energije i mogućnosti u vezi sa zainteresovanosti i investitora za ulaganje (energija sunca, vjetra i biomase-šumski otpad).

2. DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

2.1. UKUPAN BROJ STANOVNika

Opština Han Pijesak je u zadnjih 25 godina, odnosno od početka ratnih dešavanja na ovim prostorima doživjela ogroman populacioni pad. Prema Popisu stanovništva iz 2013. godine danas u opštini Han Pijesak živi manje od 4000 stanovnika. Najveće smanjenje broja stanovništva se desilo početkom 90-ih godina prošlog vijeka, ali se ono i dalje nastavlja uslijed niza ekonomskih i socijalnih faktora (nezaposlenost, neadekvatna socijalna i društvena infrastruktura, loši klimatski uslovi itd). Stanovništvo je danas u opštini prostorno organizovano u 5 mjesnih zajednica u kojima egzistira 24 naselja.

Grafikon 1: Ukupan broj stanovnika po godinama

Izvor: Republički zavod za statistiku (RZS), Opština Han Pijesak

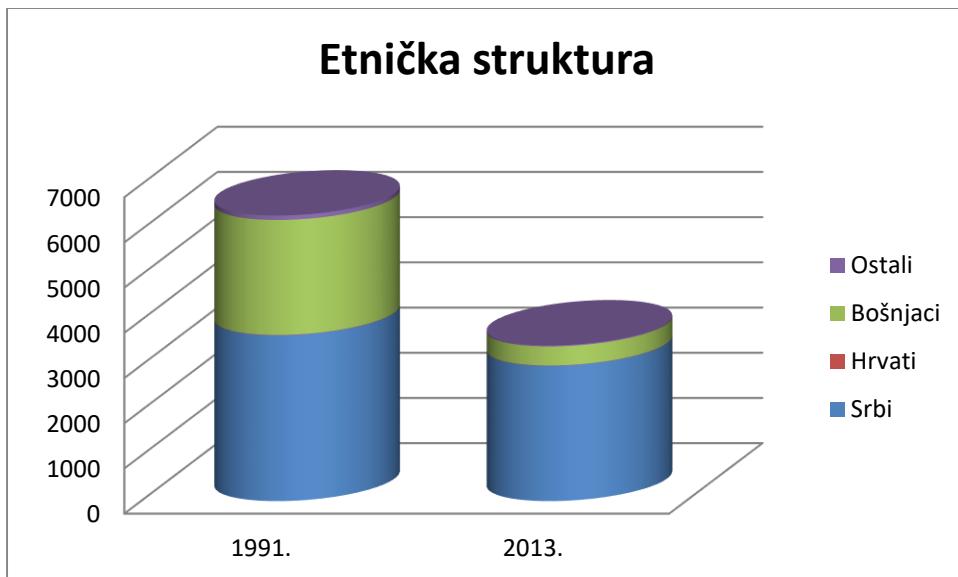
Kao što se vidi iz grafikona, u 2016. godini se broj ukupnog stanovništva duplo smanjio (50%) u odnosu na 60-te i 70-te godine prošlog vijeka i iznosi 3376 stanovnika. U odnosu na 1991. godinu, broj stanovnika je manji za 47%.

2.2. STRUKTURA STANOVNiŠTA

Najveće promjene u strukturi stanovništva su se desile u domenu etničke strukture, koja je rezultat ratnih dešavanja i raseljavanja bošnjačkog stanovništva. Osim uticaja na etničku strukturu, ovo je uveliko doprinijelo i smanjenju ukupnog broj stanovnika, jer je u opštini ostalo da živi većinsko srpsko stanovništvo bez značajnog priliva izbjegličke populacije, a kasnije i povratničke populacije. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine,

struktura stanovništva je bila sljedeća: od ukupno 6348 stanovnika- 3699 (58,2 %) Srba, 2544 (40,1 %) Muslimana, 7 (0,1 %) Hrvata, 68 (1,1 %) Jugoslovena, 30 (0,5 %) ostalih. Sadašnju strukturu stanovništva, prema popisu stanovništva iz 2013. godine, čini većinsko srpsko stanovništvo od 87% (2994). Ostalo je povratnička populacija Bošnjaka od 12% (420), te Hrvati i ostali u procentu manjem od 1% (31).

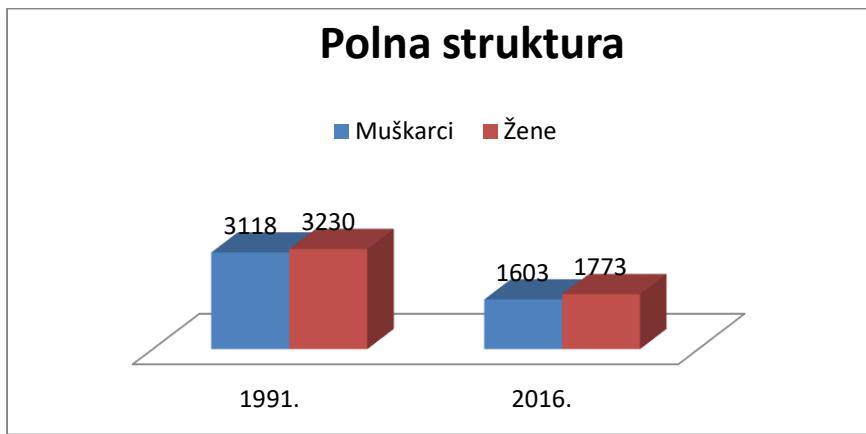
Grafikon 2: Etnička struktura 1991/2013.

Izvor: RZS RS

Posljedice migracije i negativnog prirodnog priraštaja ogledaju se i u nepovoljnoj starosnoj strukturi stanovništva. Polna struktura stanovništva je ujednačena i ne pokazuje značajnija odstupanja kako na nivou trenda tako i u odnosu na prosjek Republike Srpske i BiH. Prema Popisu iz 2013. godine u RS je živjelo 51% žena i 49% muškaraca- u Han Pijesku 53% žena i 47% muškaraca.

Grafikon 3: Polna struktura stanovništva

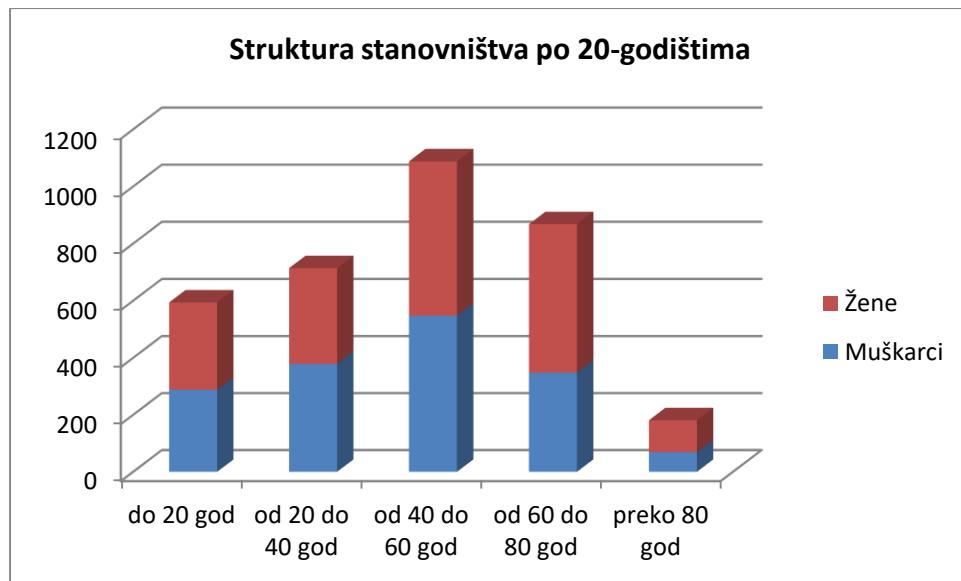
Izvor: RZS RS

U starosnoj strukturi stanovništa, najveći udio predstavlja populacija između 15 i 65 godina života. Međutim, u odnosu na 1991. godinu, negativan trend se ogleda u povećanju populacije iznad 65 godina života sa 11% na 23% u odnosu na ukupnu populaciju i smanjenje mladih do 14 godine života sa 20% na 11%. Za analizu stanovništva Han Pijeska koristili smo dva pokazatelja: indeks starosti stanovništva i prosječna starost.

Indeks starosti stanovništva pokazuje omjer starih (+60) i mlađih (-19). Kritična vrijednost ovog indeksa 40% (40 starih u odnosu na 100 mlađih), a za Han Pijesak on iznosi 177% (starih ima 1049, a mlađih 594- popis 2013. godine, odnosno na 177 starih u odnosu na 100 mlađih). Ovo je najalarmantiji demografski podatak, koji u krajnjem ima reperkusije na socijalne, ekonomske i društvene prilike u Han Pijesku. Na nivou Republike Srbije ovaj indeks iznosi 122%, što znači da je demografska situacija u Han Pijesku u skladu sa republičkim trendom i relativno nepovoljnija uzimajući u obzir lokalne socio-ekonomske prilike.

Prosječna starost stanovništva iznosi 45,79 godina, što je takođe nepovoljnije u odnosu na republički prosjek od 41,7 i apsolutno nepovoljnije u odnosu na prihvatljivu demografsku granicu od 30 do 35 godina.

Grafikon 4: Struktura stanovništva po 20-godištima

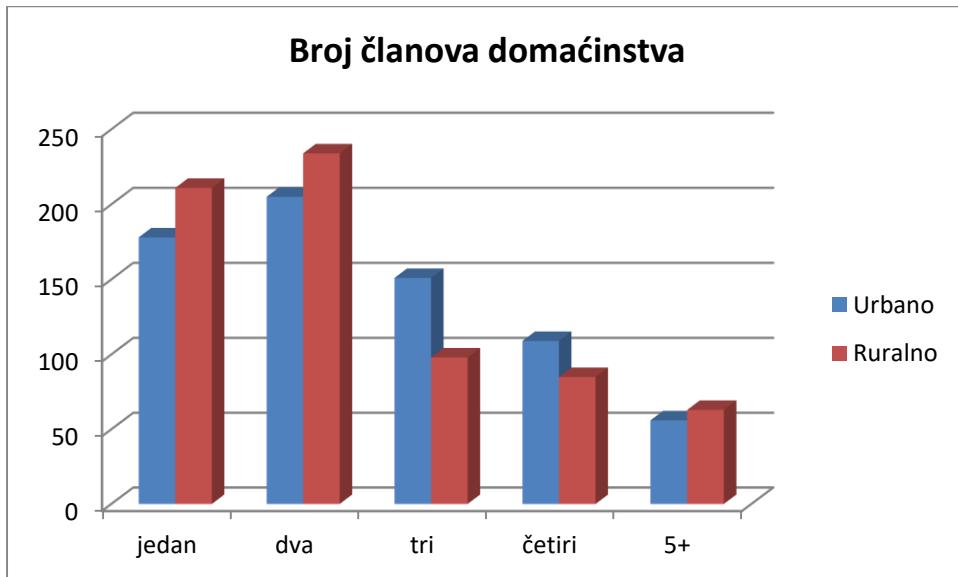
Izvor: RZS RS

Kao što je prikazano na grafikonu, kada se posmatra struktura stanovništva po dvadesetogodištima, najveće učešće je u populaciji od 40-60 godina (31,58%), učešće ukupne populacije do 40 godina je 37,97%, a preko 40 godina 62,03%, još jedan podatak koji pokazuje izuzetno nepovoljan demografski potencijal, a posljedično tome i radni i natalitetni.

2.3. PROSTORNI RASPORED STANOVNIŠTVA

Naseobinska mreža na opštini Han Pijesak pokazuje tendenciju rijetke mreže naselja. U prosjeku jedno naselje zauzima $14,25 \text{ km}^2$ bruto prostora opštine, a na 1 km živi 10 stanovnika, što opštini čini predominantno ruralnom po kategorizaciji OECD-a (granica ruralnosti je 150st/km²). Većina stanovništva (1777 ili 52%) živi u urbanom dijelu opštine koji pokriva uži gradski centar i prigradska naselja, a 1668 stanovnika ili 48% živi izvan urbanog dijela u 23 naseljena mjesta. Najviše stanovnika u ruralnom dijelu živi u naselju Kraljevo Polje (152), a najmanje u naselju Berkovina (3). Prosječna naseljenost u ruralnom dijelu je 73 stanovnika po jednom naselju. Prostorni raspored stanovništva treba posmatrati sa određenim ograničenjima, jer je evidentno da određeni broj stanovnika ima prijavljeno prebivalište u urbanom dijelu, a živi i obavlja uglavnom poljoprivrednu aktivnost na domaćinstvu u ruralnom dijelu.

Grafikon 5: Broj članova domaćinstva urbano/ruralno

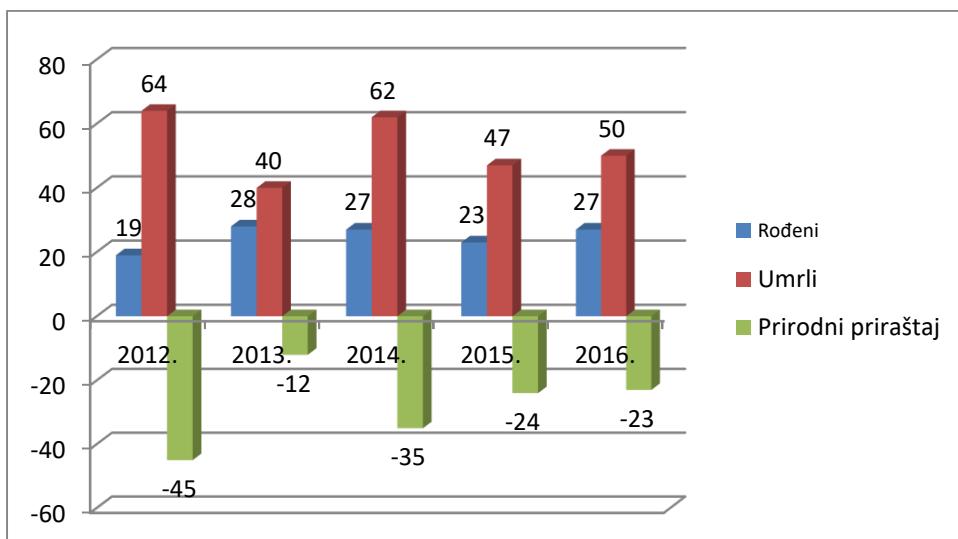
Izvor: RZS RS

Analizom podataka prikazanih u grafikonu dolazimo do zaključka da je u ruralnom dijelu više jednočlanih i dvočlanih domaćinstava zbog staračke populacije koja je većinom ostala da živi na selu. Višečlana domaćinstava su većinom u urbanom dijelu jer su u pitanju porodice sa djecom, ali i nemali broj domaćinstava sa tri generacije- zbog loših ekonomskih i socijalnih prilika.

2.4. PRIRODNI PRIRAŠTAJ STANOVNIŠTVA

U posljednjih nekoliko decenija, prirodni priraštaj u opštini Han Pijesak je izuzetno nepovoljan. Godinama unazad broj rođenih u odnosu na broj umrlih je skoro duplo manji, kao što je prikazano na grafikonu 6. U periodu od 2012. do 2016. godine rođeno je 69 dječaka i 55 djevojčica (56:44)

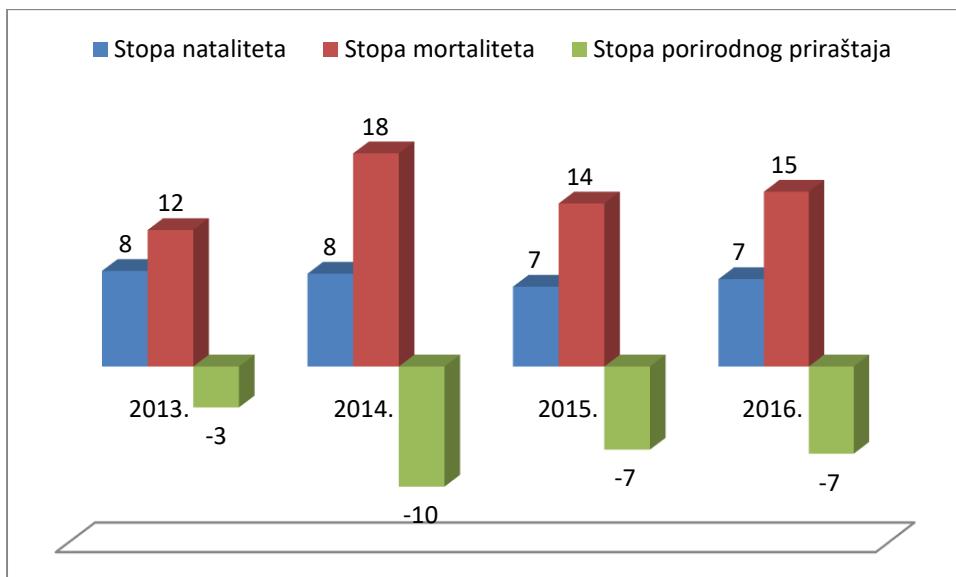
Grafikon 6: Prirodni priraštaj u periodu 2012-2016. godina

Izvor: RZS RS

U odnosu na Republiku Srpsku gdje je najveća negativna vrijednost prirodnog priraštaja zabilježena 2015. godine od -4‰, u opštini Han Pijesak najveća negativna vrijednost prirodnog priraštaja je zabilježena 2014. godine od -10‰.

Grafikon 7: Natalitet, mortalitet i prirodni priraštaj u periodu 2013-2016. godina

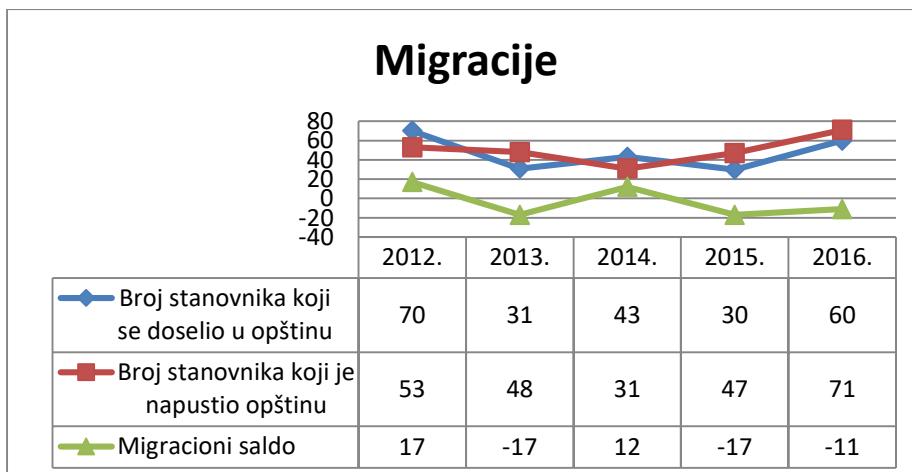
Izvor: RZS RS

2.5. MIGRACIJE STANOVNIŠTVA

Migracije nakon 1992. godine uglavnom su izazvane ratnim dešavanjima na ovim područjima, društvenim promjenama i ekonomskom krizom. Zabilježena su migraciona kretanja iz ruralnih u razvijena urbana područja opštine, ali su prisutne i migracije ka većim i manjim gradskim centrima, pa i u mnoge države svijeta.

U tom smislu, prema nezvaničnim podacima poznato je da opština Han Pijesak ima značajnu dijasporu u Sjedinjenim Američkim Državama (Čikago), Australiji, a od evropskih zemalja u Njemačkoj i Švedskoj. Saradnja sa dijasporom nije institucionalizovana, nepoznato je da li postoje zavičajna udruženja i nepoznat je broj osoba u dijaspori, a koji su porijeklom iz Han Pijeska.

Grafikon 8: Migracije u opštini Han Pijesak u periodu 2012-2016. godina

Zvanična migraciona statistika pokazuje da je ukupan migracioni saldo u periodu 2012-2016. godina -16, a podaci su dobijeni na osnovu zvaničnih prijava/odjava prebivališta. Međutim, kada se uzme u obzir ukupno smanjenje djece u osnovnoj i srednjoj školi i smanjenje ukupnog broja radne snage, dolazimo do zaključka da je migracioni saldo (negativni) mnogo veći i da iznosi najmanje -100 (smanjenje radne snage za 80 i djece minimalno 50 što pokazuje i broj o ukupnom kretanju stanovništva), a da je u migracionom korpusu najvitalniji i najproduktivniji dio društva, tj. radno sposobno stanovništvo, djeca i mlađi.

Zaključak:

Najveći problem sa kojim je suočena opština Han Pijesak je ogromna depopulacija stanovništva. Broj stanovnika na području opštine je prepolovljen u zadnjih 30 godina, a u demografskoj strukturi stanovništva zastupljena su starija lica. Mnogo faktora je uticalo na ovakvo stanje, a najizraženiji su: ratna dešavanja, niska privredno-ekonomska aktivnost, loši klimatski uslovi, nerazvijene i nedovoljne javne usluge, siromašan socijalno-kulturni život itd. Mlađi i obrazovani ljudi po završetku školovanja ne žele da se vrate u Han Pijesak, jer ne postoji mogućnost zaposlenja. Mnogi obrazovani ljudi koji imaju stalan posao na području opštine, napuštaju je u potrazi za boljim životom.

Strateški izazov predstavlja zaustavljanje depopulizacionih trendova, i to stvaranjem boljih životnih uslova, otvaranjem novih radnih mjesta, poboljšanjem socijalne zaštite, unapređenjem društveno-kulturnog i sportskog života itd. Jedan od osnovnih ciljeva je razvoj lokalne ekonomije i zapošljavanje radno-sposobnog stanovništva, kao i institucionalizacija i saradnja sa dijasporom koju je prije svega potrebno registrovati i utvrditi njen tačan broj.

3. PREGLED STANJA I KRETANJA U LOKALNOJ EKONOMIJI

3.1. BROJ I STRUKTURA POSLOVNIH SUBJEKATA

Privredna aktivnost na području opštine Han Pijesak uglavnom je vezana za šumarstvo i drvoprerađivačku industriju, zatim slijedi trgovina i na kraju djelatnosti u kojima posluje jedno do dva preduzeća, kao što su proizvodnja hrane, vađenje ruda, građevinarstvo. Opšta ekonomska situacija, kao i situacija vezana za istočni dio Republike Srpske - kao jedne od najnerazvijenijih regija u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini- u opštini Han Pijesak je dovela do negativnih trendova u svim aspektima, od demografske slike, kao što je ranije navedeno, pa do ekonomske aktivnosti, zaposlenosti, odnosno nezaposlenosti itd.¹ Tabela 2 nudi prikaz trenda kretanja broja poslovnih subjekata po različitim djelatnostima u periodu 2012-2016. godine.

¹ U pripremi socio-ekonomske analize najveće poteškoće su u domenu realnog prikaza ekonomskih podataka, jer ih je nemoguće sveobuhvatno prikazati zbog nedostupnosti i uporedivosti statističkih i finansijskih pokazatelja. Naime, kada su u pitanju finansijski podaci, dostupni su nam samo podaci o poslavanju pravnih lica/preduzeća sa sjedištem na području opštine. To znači, da su iz finansijske analize isključena mnoga preduzeća sa sjedištem van opštine, koja imaju poslovne jedinice u opštini Han Pijesak kao i preduzetnici koji vode poslovne knjige po sistemu prostog knjigovodstva i ne publikuju finansije podatke.

Tabela 2: Broj poslovnih subjekata po djelatnostima

PODRUČJE DJELATNOSTI (NOVA KLASIFIKACIJA)	Broj poslovnih subjekata				
	2012	2013	2014	2015	2016
Područje A – POLjOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBOLOV	13	13	13	13	14
Područje B – VAĐENjE RUDA I KAMENA	1	1	1	1	1
Područje C – PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	27	30	30	30	30
Područje D – PROIZVODNJA I SNABDIJEVANjE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM, PAROM I KLIMATIZACIJOM	-	-	-	-	-
Područje E – SNABDIJEVANjE VODOM; KANALIZACIJA, UPRAVLjANjE OTPADOM I DJELATNOSTI SANACIJE (REMEDIJACIJE) ŽIVOTNE SREDINE	1	1	2	2	2
Područje F – GRAĐEVINARSTVO	1	1	1	1	1
Područje G – TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVKА MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	22	20	20	19	19
Područje H – SAOBRAĆAJ I SKLADIŠTENjE	8	9	9	9	9
Područje I – DJELATNOSTI PRUŽANjA SMJEŠTAJA, PRIPREME I POSLUŽIVANjA HRANE; HOTELIJERSTVO I UGOSTITELjSTVO	-	-	-	-	-
Područje J – INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	1	1	1	1	1
Područje K – FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANjA	-	-	-	-	-
Područje L – POSLOVANjE NEKRETNINAMA	-	-	-	-	-
Područje M – STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	1	1	1	-	-
Područje N – ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	-	-	-	-	-
Područje O – JAVNA UPRAVA I ODBRANA; OBAVEZNO SOCIJALNO OSIGURANjE	3	2	2	2	2
Područje P – OBRAZOVANjE	1	1	1	1	1
Područje Q – DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNOG RADA	3	3	3	3	3
Područje R – UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	10	10	10	10	20
Područje S – OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	23	26	27	27	27
Područje T – DJELATNOSTI DOMAĆINSTAVA KAO POSLODAVACA; DJELATNOSTI DOMAĆINSTAVA KOJA PROIZVODE RAZLIČITU ROBU I OBAVLjAJU RAZLIČITE USLUGE ZA SOPSTVENU UPOTREBU	-	-	-	-	-
Područje U – DJELATNOSTI EKSTERITORIJALNIH ORGANIZACIJA I ORGANA				-	-
UKUPNO	115	119	121	119	120

Izvor: RZS RS

Kao što se vidi iz prethodne tabele, broj poslovnih subjekata se u periodu 2012-2016. godine nije značajno promijenio. Ranije, 2010. godine, zbog izmjene klasifikacije došlo je do prespodjele broja između određenih djelatnosti i oblika organizovanja. Međutim, zbog određenog broja poslovnih subjekata koji su neaktivni, a gdje nije izvršen stečaj i/ili likvidacija, stvarni broj, odnosno broj aktivnih poslovnih subjekata je značajno manji, što pokazuje broj poslovnih subjekata koji sastavljaju i predaju finansijske izvještaje.

Privrednu aktivnost u Han Pijesku obavljaju i preduzetnici, koji uglavnom vode prosto knjigovodstvo, te za njih ne postoji nikakvi finansijski pokazatelji, a činjenica je da bi značajno uticali na ovu analizu. Prema dostupnim podacima, u nastavku (Tabela 3) slijedi pregled broja registrovanih preduzetnika u periodu 2012-2016. godine::

Tabela 3: Broj registrovanih preduzetnika

Vrsta djelatnosti	Broj registrovanih preduzetnika				
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
<i>Trgovačke radnje</i>	8	8	9	10	10
<i>Ugostiteljske radnje</i>	9	9	9	9	10
<i>Zanatske radnje</i>	8	8	9	10	11
<i>Poljoprivredna djelatnost</i>	20	20	20	22	22
<i>Prevoznici</i>	23	28	30	35	35
<i>Ukupno</i>	68	73	77	86	88

Izvor: Opština Han Pijesak

Da bi se stekla realna slika o obimu privredne aktivnosti i trendovima kod domicilnih privatnih preduzeća, neophodno je prikazati širi vremenski okvir, uzimajući u obzir 2009. godinu, kada su globalna ekomska kretanja značajno uticala na pad privredne aktivnosti. U sljedećoj tabeli su prikazani podaci za aktivna preduzeća sa sjedištem na području opštine Han Pijesak i trend 2006/2016. godina:

Tabela 4: Broj aktivnih privatnih preduzeća

R. br	Djelatnost	Broj preduzeća		Broj zaposlenih	
		2006	2016	2006	2016
1	Poljoprivreda i šumarstvo	8	7	131	60
2	Drvoprerada	18	13	136	83
3	Prerađivačka ind-hrana	1	1	20	16
4	Građevinarstvo	1	1	5	1
5	Trgovina	10	4	49	4
6	Saobraćaj	1	5	4	10
7	Promet nafte	2		7	
8	Vađenje ruda		1		1
Ukupno		41	32	352	175

Izvor: Agencija za posredničke, informacijske i finansijske usluge RS (APIF)

Kao što je prikazano, odnos broja privrednih subjekata i broja zaposlenih nije u korelaciji. U djelatnosti poljoprivrede i šumarstva je došlo do gašenja jednog preduzeća, koje se kasnije integrisalo u ŠG „Visšnik“- to je AD „Mekote“ koje je zapošljavalo 36 radnika, a AD „Planina“ koja je bila državno preduzeće je privatizovana i broj radnika se smanjio sa 36 u 2006. godini na 4 u 2016. godini. Iako se broj aktivnih privrednih subjekata smanjio za 22%, smanjenje broja zaposlenih u privatnim preduzećima za 50% (najviše u sektoru

drvoprerađe, gdje se stvara nova vrijednost zasnovana na lokalnom resuru) je negativan trend koji je najviše pogodio lokalnu ekonomiju u posljednjoj deceniji. Razlog za pad privredne aktivnosti je s jedne strane u opštoj ekonomskoj situaciji i problemima koji su prisutni u posljednjoj deceniji, a s druge strane lokalna preduzeća nisu imala organizacione, kadrovske i finansijske kapacitete da adekvatno odgovore na sve izazove tržišne ekonomije.

Ukupan broj aktivnih preduzeća u privredi (preduzeća koja imaju bilo kakvu ekonomsku aktivnost, sačinjavaju i predaju finansijske izveštaje), uključujući i javna preduzeća u 2016. je 35. što je manje za 3 preduzeća u odnosu na 2012. godinu. Jedino veliko preduzeće je ŠG „Visočnik“, srednjih preduzeća nema, dok ostala preduzeća čine mala preduzeća (od 10 do 20 zaposlenih - 10 preduzeća) i mikro preduzeća (do 10 zaposlenih - 24 preduzeća).

Pored navedenog, značajno je istaći da Opština Han Pijesak u svom vlasništvu posjeduje fabriku tekstilne industrije u Mekotama, koja je u procesu privatizacije pripala Opštini Han Pijesak. Fabrika je građevinski očuvana, a izgrađena je na zemljištu površine 40.805 m² (novi premjer). 2013. godine pripremljena je odluka o kriterijumima i postupku davanja fabrike u zakup, ali ista nikad nije usvojena niti realizovana.

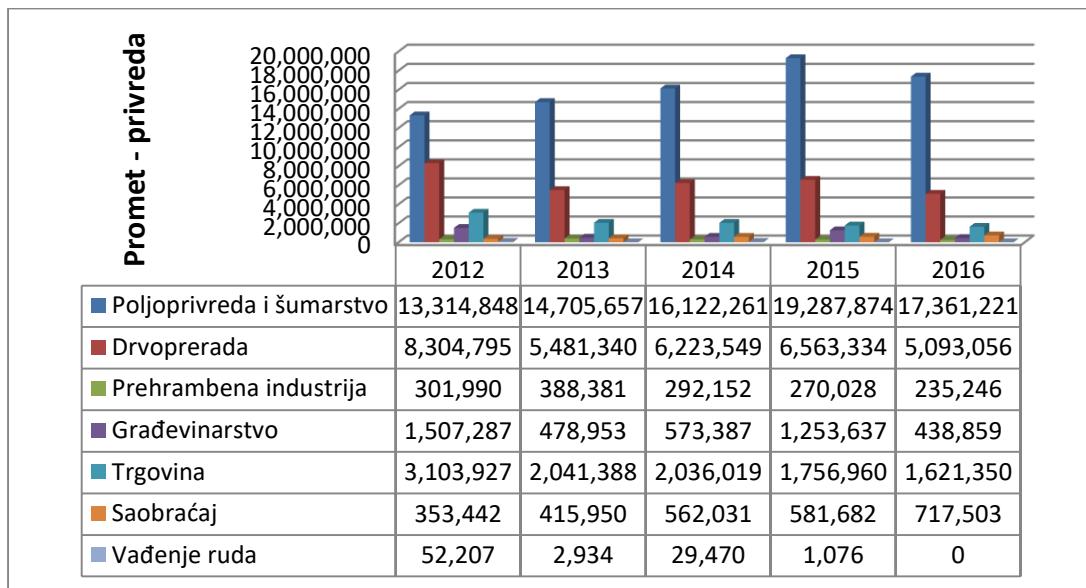
Fabrika se sastoji iz sljedećih nepokretnosti: (1) Glavnog objekta, prizemnog slobodnostojećeg od čvrstog materijala, ukupne korisne površine od 1.106,95 m², koji je namjenski projektovan i izведен za tekstilnu industrijsku proizvodnju sa svim instalacijama (vodovod, kanalizacija, elektroinstalacija, gromobranska instalacija, telefonska i centralno grijanje), (2) Pomoćnog objekta portirnice sa podstanicom, ukupne korisne površine 49,20 m², (3) Asfalta u krugu fabrike, površine 1.080,24 m², (4) Metalne ograde, ukupne dužine 231,55 m, (5) Trafostanice, slobodnostojeći objekat, sa priključenim dalekovodom, (6) Građevinskog zemljišta, površine 3.800 m².

Fabrika je poslovala kao namjenski objekat tekstilne industrije, obavljala je lohn poslove, prvo u okviru industrije „Jasna“ Rogatica, a kasnije „Beko“ Beograd. 1992. godine fabrika je registrovana kao ODP „Planinka“ u vlasništvu Opštine Han Pijesak i data u zakup privatnom preduzeću DOO „Lucky“. Fabrika je nakon davanja u zakup kratko radila, a Opština je vodila dugogodišnji sudske spor sa zakupoprimcem koji je okončan 2012. godine u korist Opštine Han Pijesak. Fabrika je u punom kapacitetu zapošljavala od 30 do 50 radnika, uglavnom ženske radne snage. Trenutno ne postoji dovoljan broj kvalifikovane radne snage, jer je većina tadašnjih radnika penzionisana. Fabrika je građevinski očuvana, ali je za pokretanje proizvodnje neophodno popraviti instalacije grijanja, vode i električne energije i nabaviti kompletno novu pogonsku opremu.

3.2. KRETANJE UKUPNOG PROMETA I PROSJEČNE PLATE PO GRANAMA

Iako je najveći broj preduzeća u sektoru drvoprerađe (13), najveći promet se ostvaruje u sektoru poljoprivrede i šumarstva, gdje posluje 8 preduzeća uključujući i JP „Šume“ RS, Šumsko gazdinstvo „Visočnik“ Han Pijesak koje je u 2016. godini učestvovalo u ukupnom prometu na nivou privrede sa 54%. Ostala preduzeća u ovoj grani se bave uslužnim djelatnostima u vezi sa izvozom i sjećom u sektoru šumarstva, dok samo jedno preduzeće posluje isključivo u sektoru poljoprivrede (detaljnije pod 3.5). Grafikon 9 ilustruje trend kretanja prometa privrede u Han Pijesku u periodu 2012-2016. godina.

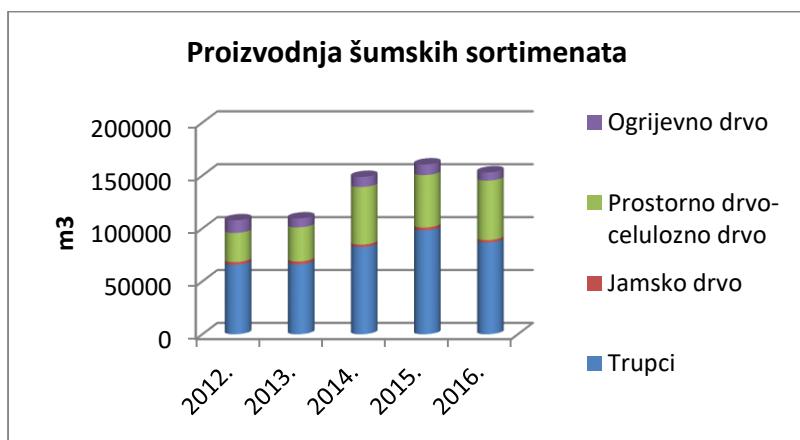
Grafikon 9: Promet privrede u opštini Han Pijesak

Izvor: APIF, JPŠ „Šume RS“ Sokolac

ŠG „Visočnik“ je jedno od 27 organizacionih dijelova u okviru Javnog preduzeća šumarstva „Šume Republike Srpske“. Osnovna djelatnost preduzeća je uzgoj i zaštita šuma te iskorišćavanje šuma. Godišnja eksplotacija šuma se kreće od 100.000 do 150.000 m³, od kojih je preko 80% četinara (jele i smrče), a preostalo su tvrdi lišćari (uglavnom bukva). Porast eksplotacije u poslednjih nekoliko godina, kao što se može vidjeti na grafikonu ispod (Grafikon 10), je posljedica povećane sanitarne sječe (sječa oštećenih stabala, uglavnom zbog suše i pojave potkornjaka-insekt). Preduzeće prosječno godišnje zapošljava oko 350 radnika (radnici na neodređeno i radnici na sezonskim poslovima po ugovorima na određeno ili privremenim i povremenim poslovima).

Grafikon 10: Proizvodnja šumskih-drvnih sortimenata

Izvor: JPŠ „Šume RS“ Sokolac

Prema podacima sa kojima raspolaže opština Han Pijesak procjenjuje se da je na nivou preduzeća koja posluju u oblasti drvoprerade instalisano kapaciteta za preradu šumskih drvnih sortimenata u obimu 150.000 m³ na godišnjem nivou. Tenutno se kapaciteti koriste u obimu manjem od 1/3.

Prosječne plate ostvarene u Han Pijesku u periodu 2012-2016. godine ne bilježe neko značajno povećanje i porasle su samo 2,5%. U posmatranom periodu indeks potrošačkih cijena u Republici Srpskoj je manji za 3,7% što predstavlja relativno poboljšanje, ali i dalje nedovoljno u odnosu na prosječnu potrošačku korpu koja iznosi 1.800 KM. Prosječna bruto plata iznosi 1.173 KM, a neto 733 KM, što je manje za 13% od republičkog prosjeka. Najveće plate, ostavrene u neto iznosu preko 1.000 KM su u djelatnostima rudarstva, snabdijevanje električnom energijom, informacije i finansijske djelatnosti, javna uprava i djelatnosti zdravstvene zaštite (Klasifikacija djelatnosti B,D,J,K,O,Q), a najmanje ostvarene plate u neto iznosima ispod 600 KM su u djelatnostima građevinarstvo, trgovina, ugostiteljstvo, administrativne pomoćne usluge i umjetnost i zabava (Klasifikacija djelatnosti F,G,I,N,R). U djelatnostima koje zapošljavaju najveći broj radnika prosječno ostvarena plata je u iznosu od 710,00 KM (šumarstvo) i 626,00 KM (prerađivačka industrija-drvoprerada)

3.3. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

S obzirom da je lokalna ekonomija bazirana na lokalnom resursu (šumskim drvnim sortimentima), uvoz je zanemariv - uvoz u odnosu na izvoz je 3%. (Tabela 5). S druge strane izvoz bilježi porast od 5,9% u 2016. godini u odnosu na 2014. godinu?

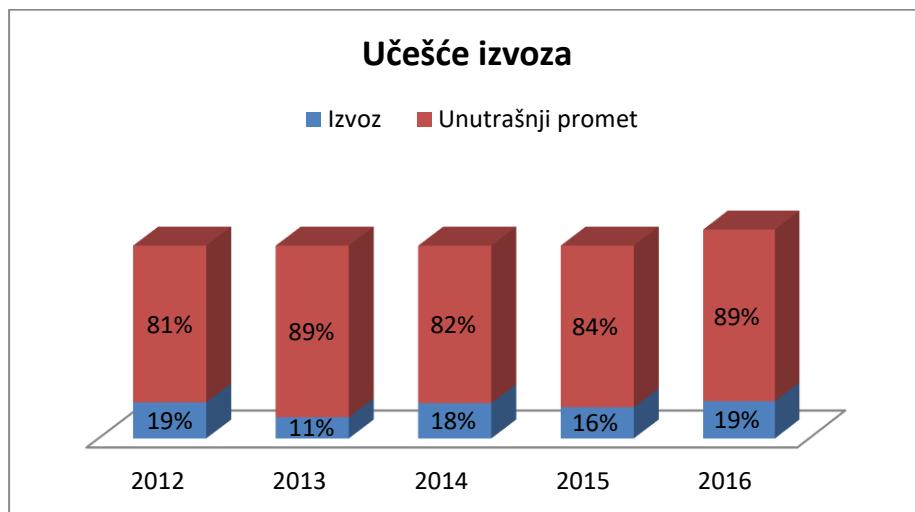
Tabela 5: Izvoz i uvoz za opština Han Pijesak u periodu 2014-2016. godina

	2014	2015	2016
Izvoz, u 000 KM	4 887	4 778	5 176
Uvoz, u 000 KM	364	109	153

Izvor: RZS RS

U strukturi izvoza dominiraju drvoprerađivačka preduzeća koja izvoze rezanu građu i ostale drvine proizvode i učestvuju u ukupnom izvozu sa 99%. Izvoz na nivou ukupnog prometa privrede prikazan je na sljedećem grafikonu. Najveća preduzeća izvoznici su: DOO „Bjelaković“, DOO „MTK Omorika“, DOO „Silvanus“, DOO „Deprom“ i DOO „God“. Glavna djelatnost svih navedenih preduzeća je primarna prerada drveta, proizvodnja rezane građe. U 2016. godini sva preduzeća su poslovala pozitivno, a kumulativna neto dobit iznosi oko 200.000 KM. Ukupan prihod ovih preduzeća je oko 5 miliona KM što čini 75% prometa na nivou drvoprerade. Broj zaposlenih u ovim preduzećima je 61

Grafikon 11: Učešće izvoza u odnosu na ukupni promet privrede

Izvor: APIF

3.4. TURISTIČKI POTENCIJALI I TURISTIČKA INFRASTRUKTURA

Opština Han Pijesak posjeduje značajne resurse i potencijale za razvoj turizma. Većina resursa se može kombinovati u jedinstven turistički proizvod. Na više mjesta u ovom dokumentu su spomenuti turistički potencijali, a u nastavku slijedi sveobuhvatan pregled²:

- Lokacije na padinama Velikog i Malog Žepa, Javornika i Igrišta za **planinski rekreativni turizam** (alpsko skijanje), kao i područje cjelokupne planine Javor za nordijsko skijanje, pješačenje, planinarenje;
- Atraktivne lokacije sela i zaselaka za razvoj **seoskog turizma** u kombinaciji sa autohtonom gastronomskom ponudom (romanijski skorup-kajmak i druge vrste miječnih proizvoda koje se zasnivaju na tehnologiji pripreme u kolibama na dimu (mladi kajmak, razne vrste sireva), romanijski med, ostali domaći poljoprivredni i prehrambeni proizvodi;
- Bogatstvo divljači, upravljanje lovištima, uzgoj i zaštita divljači kao potencijal za **lovnji turizam**;
- Kvalitet vazduha, po čemu se nalazi na vodećem mjestu u Evropi, te isto tako predstavlja značajan resurs-osnov za razvoj **zdravstveno-rekreativnog turizma** (vazdušna banja, visinske pripreme sportista). Ovdje je vazduh bolji nego što to pokazuje i sama nadmorska visina lokaliteta Han Pijeska. Planinska visoravan od prosječno 1000 metara nadmorske visine ima kvalitet vazduha kao konusna planina na 1500 metara, jer visoravan svojom širinom sprečava prodor nizijskih vazdušnih masa i njihovo miješanje sa vazduhom na visoravni;
- Graditeljsko nasljeđe kao potencijal za razvoj **kultурно-istorijskog turizma**.

Turistička infrastruktura u opštini Han Pijesak nije razvijena. U zvaničnoj statistici nema registrovanih dolazaka i noćenja turista. Prema određenim saznanjima postoje dva registrovana ugostiteljska objekta i jedan planinski kamp koji imaju organizovan smještaj i pružaju usluge noćenja (cca 30 kreveta). U gradskom naselju postoji Hotel „Gora“ koji 20 godina nije u funkciji – u procesu privatizacije je otkupljen od strane DOO „Termag“ Rogatica i trenutno se obavlja sanacija objekta ali nije poznata namjena i funkcija objekta.

Razvoj turizma u domenu alpskog skijanja podržumijeva značajna ulaganja u infrastrukturu – instalaciju vertikalnih žičara i ski-liftova, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, izgradnju prateće turističke infrastrukture itd. Ovo pitanje je uvijek aktuelno i bez obzira na velika finansijska ulaganja, u prethodnom periodu je bilo nekoliko privatnih inicijativa za uspostavljanje ski-centra na području opštine Han Pijesak.

Što se tiče kulturno-istorijskog turizma najveći potencijal je vezan za kulturno-istorijsko nasljeđe iz perioda Karađorđevića. Opština Han Pijesak je uz podršku Zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa RS izradila kompletну tehničku dokumentaciju za rekonstrukciju, rehabilitaciju i sanaciju Ljetnje rezidencije A. Karađorđevića te Studiju izvodljivosti i Biznis plan. Dokumentacija je izrađena 2012. godine za potrebe apliciranja na projekat Ljubljanski proces II³.

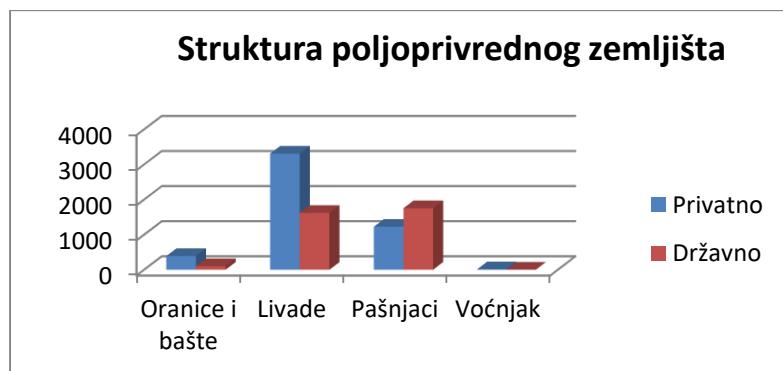
² Izvod iz studije: Dragomir P. Čeliković, „Javor-Gora i Birač – mogućnost razvoja turizma“, SPKD „Prosvjeta“ Vlasenica, 2009.

³ „Ljubljanski proces II“ nastavak je zajedničkog programa Vijeća Evrope i Evropske komisije koji je započeo 2003. godine pod nazivom „Plan integriranih projekata rehabilitacije/Pregled graditeljskih i arheološke baštine“ („Integrated Rehabilitation Project Plan/Survey of the architectural and

3.5. POLJOPRIVREDNI POTENCIJALI I PROIZVODI

Opština raspolaže sa oko 8408 ha poljoprivrednog zemljišta zajedno u privatnom i u državnom posjedu, ali te površine nisu iskorištene. Područje opštine Han-Pijesak može se okarakterisati kao planinsko (nisko). Površine su manje više brežuljkaste sa mjestimično blagim i mjestimično strmim nagibima. Dobar dio površina znatno je prošaran kamenjem, tako da je rad mehanizacije na njima otežan. Karakter klime ograničava mogućnost uzgoja više poljoprivrednih kultura, a pogodna je za uzgoj prirodnih i vještačkih livada, pašnjaka, određenih vrsta žitarica (zob, ječam, raž) i krompir.

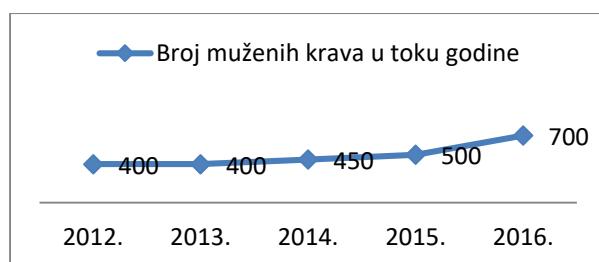
Grafikon 12: Struktura poljoprivrednog zemljišta

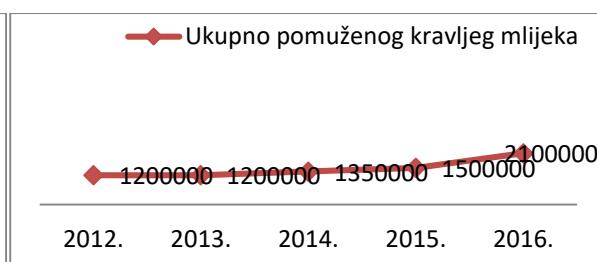
Izvor: RUGIPP RS

Pod prirodnim okolnostima poljoprivredno-proizvodna koncepcija poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Han Pijesak usmjerenja je na stočarsku proizvodnju, tj. govedarsku i ovčarsku, orijentisanu na proizvodnju mesa i mlijeka. U nekoliko zadnjih godina povećano je interesovanje za povećanje broja muznih grla a samim tim i proizvodnju mlijeka. U 2016. godini na području Han Pijeska prodato je sirovog mlijeka (kroz otkup) u količini 735.330 litara. Na području opštine postoji 7 otkupnih stanica za mlijeko (sa 9 laktofrizama), prostorno raspoređenih tako da je cijela opština, odnosno sva sela u sistemu predaje i otkupa mlijeka. Otkup mlijeka vrši mljekara „Milkos“ Sarajevo i „Pađeni“ Bileća. U posljednjih pet godina (2012-2016) obim stočarske proizvodnje i proizvodnje mlijeka je povećan za 75%, odnosno broj muženih krava je porastao sa 400 na 700 (grafikon 13), a ukupna proizvodnja mlijeka je povećana sa 1,2 mil. litara na 2,1 mil. litara (grafikon 14).

Grafikon 13: Broj muženih krava

Grafikon 14: Proizvodnja kravlje mlijeka

Izvor: Opština Han Pijesak

archaeological heritage" – IRPP/SAAH). Dio je Regionalnog programa Vijeća Evrope za kulturnu i prirodnu baštinu u Jugoistočnoj Evropi koji je utvrdio niz smjernica s naglaskom na regenerativnom i rehabilitacijskom potencijalu istorijskog okruženja putem opsežne i praktične dokumentacije baštine.

Poljoprivredna proizvodnja se obavlja uglavnom na nivou porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. U 2016 godini evidentirano je 207 gazdinstava od kojih je 35 komercijalnih. Prema popisu stanovništva (2013) 448 domaćinstava ili 32% od ukupnog broja domaćinstava na području opštine se izjasnilo da obavlja poljoprivrednu djelatnost, dok ih se 75 izjasnilo da prodaju poljoprivredne proizvode na tržištu. Broj mini-farmi sa 3 do 10 grla krupne stoke (krava) je oko 100 i ovaj trend je stalno rastući, oko 10% na godišnjem nivou. Pored privatnih poljoprivrednika, na području opštine Han Pijesak postoji i Akcionarsko društvo „Planina“ za poljoprivredno-stočarsku proizvodnju, koje se bavi uzgojem goveda. U ranijem periodu su se uzgajale i ovce i konji, a AD „Planina“ je bila registrovana kao ergelski centar u RS. Sadašnje matično stado čini matično stado goveda, koje broji 400 grla (u ljetnom periodu krave su sa telićima na paši; telići se prodaju kada dostignu tjelesnu masu 150-200 kilograma). AD „Planina“ koristi 3030 ha poljoprivrednih površina, koje su u vlasništvu države.

Lokalno stanovništvo se takođe u značajnom obimu bavi ovčarstvom radi proizvodnje mesa i vune. Ovčije mlijeko se ne prerađuje niti otkupljuje i- ne postoji tradicija proizvodnje mlječnih prerađevina od ovčijeg mlijeka. Zbog bolesti bruceloze u nekoliko posljednjih godina značajno se smanjio broj grla ovaca (za 2/3) i posljednjih 5 godina je na godišnjem nivou od oko 2000 do 2500 hiljade grla. Oko 10 poljoprivrednih gazdinstava ima farme sa po 100 i više grla. Rasni sastav je kombinovan, dominira rasa pramenka. Jedno poljoprivredno i ujedno jedino tog obima ima čistu rasu romanovsku sa oko 500 grla.

Ostale poljoprivredne djelatnosti se obavljaju u manjem obimu i uglavnom za sopstvene potrebe (kozarstvo, peradarstvo, pčelarstvo, ratarstvo itd).

U posljednjih nekoliko godina povećano je interesovanje za komercijalni uzgoj krompira. Postoji nekoliko komercijalnih gazdinstava koja su u značajnom obimu zasijala površine pod krompirom, od kojih je najveće gazdinstvo proizvelo preko 1000 tona u posljednje tri godine na ukupno kultivisanih 30 ha zemljišta. Potencijal za razvoj krompira postoji kako na strani prirodnih uslova tako i zbog činjenice da je krompir sa područja romanijskog platoa (kome pripada i opština Han Pijesak) veoma tražen na tržištu.

Pošto se u današnje vrijeme veoma cijene tradicionalni proizvodi, jedinstveni po sastavu i načinu proizvodnje i prerade, od 2014. godine udruženje žena „ Romanijski skorup kajmak“ koje okuplja proizvođače sa područja tri opštine, a to su Han-Pijesak, Sokolac i Rogatica, vodi aktivnosti na zaštiti imena i porijekla romanijskog skorup kajmaka. Početkom februara 2017. godine, Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine donio je Rješenje kojim se priznaje ime porijekla „ Romanijski skorup-kajmak“ i upisan je kod instituta u registar imena. Udruženje nastavlja dalje aktivnosti na proceduri priznanja statusa ovlaštenih korisnika imena porijekla, tj.registraciji svakog pojedinačnog proizvođača, kao i prijavi žiga i etikete. Za potrebe registracije imena porijekla izrađen je Elaborat za zaštitu oznake geografskog porijekla. Prema procjeni Resora za pružanje stručnih usluga u poljoprivredi koje je vodilo cijelokupan proces, procjenjuje se da na području tri opštine (Han Pijesak, Sokolac i Rogatica) godišnja proizvodnja skorupa trenutno kreće oko 6 tona. Kapaciteti su mnogo veći, jer svi proizvođači samo dio mlijeka koriste za proizvodnju kajmaka, a veći dio se daje u otkup. Samo udruženje broji 25 članova, od kojih je 14 iz Han Pijeskog. Trenutno se kajmak prodaje na kućnom pragu za poznatog kupca; ne postoje problemi u vezi sa plasmanom-sve što se proizvede se i proda, a cijena 1 kg je 20,00 KM.

Na osnovu zahtjeva pravnih i fizičkih lica koja se bave poljoprivrednom djelatnosti, upućenih opštini i ministarstvu poljoprivrede, za koncesiju ili zakup poljoprivrednog zemljišta, ministarstvo poljoprivrede je u saradnji sa opštinom, pokrenulo aktivnosti oko identifikacija parcela poljoprivrednog zemljišta i u narednom periodu se očekuje davanje u zakup/koncesiju poljoprivrednog zemljišta, što će imati uticaja na obim i strukturu poljoprivredne proizvodnje.

Stručno-savjetodavna podrška poljoprivrednoj proizvodnji nije na zadovoljavajućem nivou. Savjetodavne usluge se pružaju sa nivoa Resora za pružanje stručnih usluga u poljoprivredi, PJ Sokolac kroz nekoliko organizovanih edukacija tokom godine, od kojih je najznačajnija prezentacija Pravilnika o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela.

Veterinarske usluge su obezbijeđene kroz djelatnost JU Veterinarska ambulanta Han Pjesak.

Zaključak:

Razlog lošeg socio-ekonomskog stanja u Han Pjesku je, s jedne strane, u niskoj privrednoj aktivnosti i samoj privrednoj strukturi, koja je nedovoljno razvijena u odnosu na potencijale opštine, a s druge strane, u duštveno-ekonomskim uslovima poslovanja i privređivanja, karakterističnim za postratnu Republiku Srpsku i BiH u cjelini. Strateški izazov u domenu privrede predstavlja razvoj ekonomske baze i poboljšanje privredne strukture shodno komparativnim prednostima u domenu šumarstva i drvoprerađevanja, prije svega povećanje efikasnosti drvoprerađivačke industrije, povećanje dohotka, osvajanje viših nivoa finalizacije, poslovno uvezivanje itd, kao i privlačenje investitora za davanje u zakup ili prodaju fabrike tekstilne industrije u Mekotama.

Poljoprivreda kao druga najznačajnija privredna grana na opštini, bilježi pozitivne trendove. Potencijali u domenu stočarstva i ratarstva su tek djelimično stavljeni u funkciju. Strateški izazov predstavlja stvaranje uslova za veće investicije u poljoprivrednu proizvodnju, koje bi u kontekstu opšte socijalno-ekonomske i društvene situacije imali multiplikativne efekte na ukupno poboljšanje privredne strukture, povećanje zaposlenosti, povećanje standarda ruralnog stanovništva i ruralni razvoj u cjelini.

Han Pjesak ima specifične turističke potencijale koji su do danas neiskorišćeni, međutim, u turizam se nije ulagalo, te korišćenje ovih potencijala zahtijeva značajna sredstva (posebno zimski i banjsko-rekreativni turizam). U izradi strategije, turizam je prepoznat kao osnova za budući dinamičan razvoj opštine, zato što bi se u funkciju stavili svi do sada neiskorišćeni kapaciteti. Kao turističko mjesto, opština Han Pjesak ima šanse da privuče investicije, poveća zaposlenost, ostvari značajne prihode od turizma i dobije imidž opštine privlačne za život i poslovanje.

4. PREGLED STANJA I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA

4.1. ZAPOSLENOST

Ukupnu radnu snagu na području opštine Han Pjesak čini 1353 lica. Od tog broja 854 je zaposlenih, a 499 nezaposlenih, što čini stopu nezaposlenosti od 37%, koja je veća od republičkog prosjeka za 4% u 2016. godini.

Najveći broj zaposlenih je u djelatnosti šumarstva i poljoprivrede – 49%, zatim slijede prerađivačka industrija (13%) i javna uprava (12%).

Tabela 6: Zaposleni prema klasifikaciji djelatnosti

PODRUČJE DJELATNOSTI (NOVA KLASIFIKACIJA)	2016			
	Br. zaposl.	% učešća	M	Ž
Područje A – POLjOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBOLOV	417	49%	322	95
Područje B – VAĐENje RUDA I KAMENA	1	0%	0	1
Područje C – PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	114	13%	91	23
Područje D – PROIZVODNja I SNABDIJEVANje ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	15	2%	11	4
Područje E – SNABDIJEVANje VODOM; KANALIZACIJA, UPRAVLjANje OTPADOM I DJELATNOSTI SANACIJE (REMEDIJACIJE) ŽIVOTNE SREDINE	12	1%	9	3
Područje F – GRAĐEVINARSTVO	10	1%	10	0
Područje G – TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVKA MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	40	5%	15	25
Područje H – SAOBRAĆAJ I SKLADIŠTENje	38	4%	33	5
Područje I – DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA, PRIPREME I POSLUŽIVANJA HRANE; HOTELIJERSTVO I UGOSTITELjSTVO	14	2%	9	5
Područje J – INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	1	0%	0	1
Područje K – FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	5	1%	2	3
Područje L – POSLOVANje NEKRETNINAMA	0	0%	0	0
Područje M – STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	3	0%	2	1
Područje N – ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	1	0%	0	1
Područje O – JAVNA UPRAVA I ODBRANA; OBAVEZNO SOCIJALNO OSIGURANje	103	12%	59	44
Područje P – OBRAZOVANje	39	5%	13	26
Područje Q – DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNOG RADA	26	3%	7	19
Područje R – UMJETNOST, ZABAva I REKREACIJA	13	2%	4	9
Područje S – OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	2	0%	2	0
Područje T – DJELATNOSTI DOMAĆINSTAVA KAO POSLODAVACA; DJELATNOSTI DOMAĆINSTAVA KOJA PROIZVODE RAZLIČITU ROBU I OBAVLjAJU RAZLIČITE USLUGE ZA SOPSTVENU UPOTREBU		0%		
Područje U – DJELATNOSTI EKSTERITORIJALNIH ORGANIZACIJA I ORGANA		0%		
UKUPNO	854	100%	589	265

Izvor: RZS RS

Izuzetno loš pokazatelj odnosi se na učešće žena u radnom kontigentu i on je u relativnom pogledu dosta izraženiji u odnosu na republički prosjek nego što je to opšta stopa zaposlenosti/nezaposlenosti i u tom smislu teret nezaposlenosti na području opštine nose žene, kao teško zapošljiva kategorija.

Tabela 7: Polna struktura zaposlenih

Godina	2012	2013	2014	2015	2016
Svega	844	793	807	800	854
Muškarci	574	528	546	539	589
Žene	270	265	261	261	265
Muškarci	68%	67%	68%	67%	69%
Žene	32%	33%	32%	33%	31%

Izvor: RZS RS

4.2. NEZAPOSLENOST

Nezaposlenost na području opštine je izuzetno visoka. Iako zvanično u posljednje tri godine ima manje nezaposlenih, kada se uporede opšti demografski podaci, nezaposlenost je na relativno istom nivou. Takođe, u analizi zaposlenosti i nezaposlenosti se mora voditi računa o licima koja su zaposlena kod poslodavaca van Han Pijeska, sa stalnim prebivalištem u Han Pijesku (što je objašnjeno kod migracija), a stvarno žive i rade van Han Pijeska. Podaci o zaposlenosti i nezaposlenosti se publikuju i statistički obrađuju prema rezidenstvu te se pri njihovoj interpretaciji mora voditi računa o demografskim kretanjima. Biro Han Pijesak svake godine vrši analizu potreba i procjene za radnom snagom na osnovu anketa među poslodavcima i nezaposlenim. Što se tiče poslodavaca nisu istaknute potrebe koje postojeća kvalifikaciona struktura ne može zadovoljiti, tj. nema deficitarnih kadrova. Zavod za zapošljavanje RS svake godine provodi programe zapošljavanja i samozapošljavanja, kao i dokvalifikacije i prekvalifikacije. Za programe dokvalifikacije i prekvalifikacije ne postoji značajna interesovanje, dok su se najviše koristili programi zapošljavanja u privredi i samozapošljavanja u poljoprivredi.

Stopa nezaposlenosti prema zvaničnim podacima je 37% i u posljednje 3 godine je smanjena za 4% (sa 41%).

Tabela 8: Starosna struktura nezaposlenih

Starosna struktura	2012	2013	2014	2015	2016
Od 15 - 18 g.	0	0	0	0	0
Od 18 - 20 g.	5	10	6	14	5
Od 20 - 24 g.	27	27	33	28	33
Od 24 -27 g.	61	56	49	33	30
Od 27 - 30 g.	40	55	52	59	51
Od 30 - 35 g.	73	72	67	61	56
Od 35 - 40 g.	52	58	63	59	56
Od 40 - 45 g.	50	47	40	49	47
Od 45 - 50 g.	69	75	75	58	42
Od 50 - 55 g.	81	87	89	77	70
Od 55 - 60 g.	58	58	74	74	63
Od 60 - 65 g.	14	16	24	38	46
Ukupno	530	561	572	550	499
Žena	309	327	337	324	304

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Prema podacima prikazanim u tabeli 8, u strukturi nezaposlenih najveće učešće je osoba u životnom dobu od 30 do 50 godina (44%), kao i preko 50 godina (30%). Učešće nezaposlenih u dobi do 30 godina je 26%.

Tabela 9: Kvalifikaciona struktura nezaposlenih

GODINE	2012	2013	2014	2015	2016
AKTIVNA PONUDA (ukupno)	530	561	572	550	499
(žena):	309	327	337	324	304
1 - NK	142	136	135	121	109
1 - NK (žena):	80	80	78	74	70
2 - PK-NSS	7	7	7	6	7
2 - PK-NSS (žena):	6	7	7	6	7
3 - KV	138	142	138	134	107
3 - KV (žena):	68	64	63	63	54
4 - SSS	181	205	221	217	209
4 - SSS (žena):	120	137	149	141	138
5 - VKV	1	1	1	1	1
5 - VKV (žena):	0	0	0	0	0
6-1 VŠS	10	12	12	10	10
6-1 VŠS (žena):	6	8	8	8	6
7-1 VSS	48	54	53	57	52
7-1 VSS (žena):	27	29	30	29	28
Masters 300 ECTS	3	4	5	4	4
Masters 300 ECTS (žena):	2	2	2	3	1

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Prema podacima prikazanim u prethodnoj tabeli, najveći broj nezaposlenih osoba je sa srednjom stručnom spremom (44%), zatim slijede nekvalifikovani, polukvalifikovani i kvalifikovani kojih je ukupno 44%, sa visokom školskom spremom je 10%, dok je sa višom školskom spremom manje od 2%, kao i magistara/master kojih je manje od 1%.

U prikazu prethodnih podataka izrazito nepovoljan trend se ogleda u polnoj strukturi, gdje većinu nezaposlenih, odnosno manje zaposlenih čine žene. Osim toga, procjena je da je oko 5-10% žena nevidljivo na tržištu rada. Razlog tome je svakako struktura privrede, gdje dominiraju „muški“ poslovi (šumarstvo i drvoprerada).

Tabela 10: Učešće žena na tržištu rada

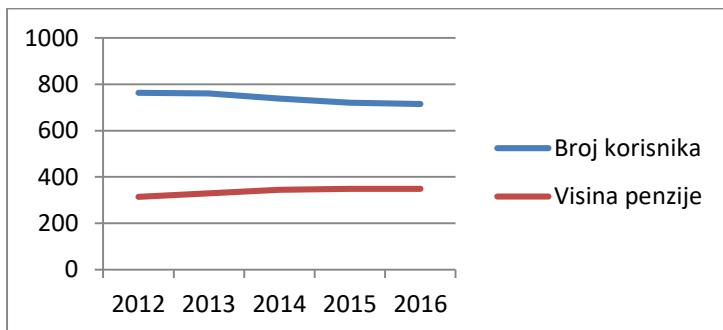
Opis	Republički prosjek	Han Pjesak
Učešće žena u strukturi zaposlenih	44%	31%
Učešće žena u strukturi nezaposlenih	48%	61%

Izvor: RZS RS, Zavod za zapošljavanje RS

4.3. PENZIONERI

Ukupan broj penzionera u Han Pjesku u 2016. godini je 715 što je za 6% manje u odnosu na 2012. godinu kada je broj penzionera bio 764. Prosječna penzija isplaćena za 2016. godinu iznosi 349,05 KM i neznatno je veća od prosjeka za Republiku Srpsku koji iznosi 341,00 KM.

Grafikon 15: Broj korisnika i visina penzije

Izvor: Fond PIO RS

Od ukupnog broja penzionera u 2016. godini 396 su korisnici starosne penzije, 68 invalidske i 251 porodične, kao što je prikazano na grafikonu 16.

Grafikon 16: Struktura penzija

Izvor: Fond PIO

Zaključak:

Opština Han Pijesak je suočena sa ogromnom stopom nezaposlenosti, koja je rezultat niske privredne aktivnosti. Veliki broj nezaposlenih već duži niz godina je na tržištu rada što predstavlja problem njihove konkurentnosti i kvalificiranosti za određene poslove. Takođe je neproporcionalno (negativno) učešće žena u strukturi zaposlenih, odnosno nezaposlenih, kao i uopšte starije populacije radi strukture privrede i s time vezanih poslova koji se percipiraju kao „muški“ poslovi

Strateški izazov opštine predstavlja razvoj privrede i poljoprivrede u cilju stvaranja novih radnih mesta kroz programe zapošljavanja i/ili samozapošljavanja te pratećih programa dokvalifikacije i prekvalifikacije kako bi se udovoljilo potrebama na tržištu rada. U kontekstu navedene strukture nezaposlenih, posebne napore treba usmjeriti na stvaranje uslova za zapošljavanje, a time i zadržavanje mladih, visokoobrazovanih kadrova, zapošljavanje mladih uopšte i zapošljavanje žena. Opština u saradnji sa nadležnim ministarstvima i Zavodom za zapošljavanje treba da iskoristi mogućnost sinergije programa zapošljavanja i samozapošljavanja koji su posebno aktuelni u oblasti poljoprivrede, zapošljavanja marginalizovanih kategorija, pokretanja prvog biznisa i zapošljavanja žena.

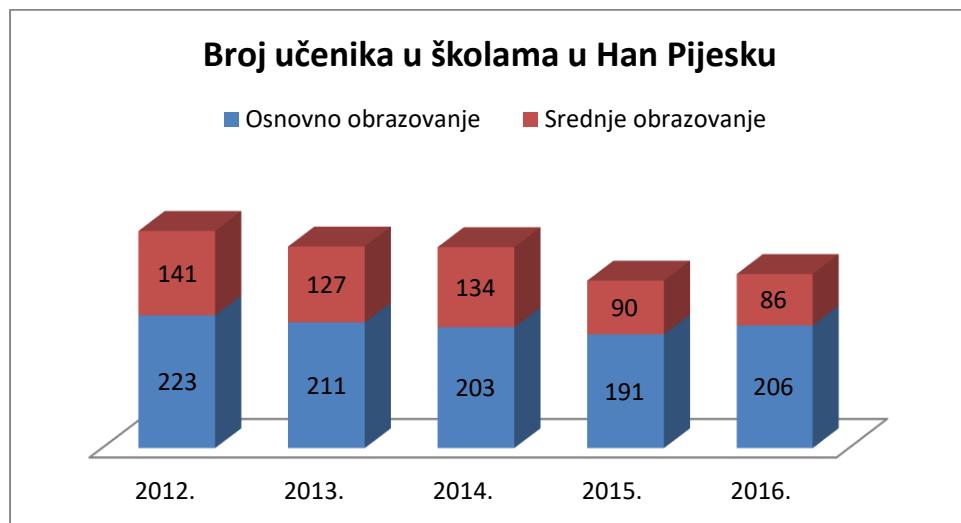
5. PREGLED STANJA I KRETANJE U PODRUČJU DRUŠTVENOG RAZVOJA

5.1. OBRAZOVANJE

Na području opštine organizovano je osnovno i srednje obrazovanje. Predškolsko obrazovanje nije organizovano. Opština Han Pijesak je 2013. godine provela anketu u cilju utvrđivanja zainteresovanosti roditelja i opravdanosti osnivanja predškolskog obrazovanja. Anketom su bili obuhvaćeni svi roditelji djece uzrasta od 2-6 godina. Analiza ankete je pokazala da je osnovano i opravdano osnivanje predškolskog obrazovanja, ali projekat nije realizovan, jer prostor koji je bio predviđen za obdanište koristi osnovna škola za produženi boravak.

U skladu sa negativnim demografskim trendovima, najizraženije je stalno smanjenje učenika u školama. U odnosu na podatke iz 2009. (prethodna strategija) broj učenika u Osnovnoj školi se smanjio za 26% ili 72 učenika. Ukupan broj učenika na nivou osnovne i srednje škole se u istom periodu smanjio za 32% ili 136 učenika. U posljednjih pet godina smanjenje je 20% u obje škole.

Grafikon 17: Broj učenika u osnovnoj i srednjoj školi

Izvor: OŠ „Milan Ilić Čića Šumadijski“, SŠC „Vasilije Ostroški“

Od osnovnih škola, postoji samo jedna - OŠ „Milan Ilić Čića Šumadijski“ u Han Pijesku. Škola je osnovana i počela sa radom školske 1909/1910. godine. Prije rata su pored matične postojale i tri područne škole, tako da je u te četiri škole na području opštine Han Pijesak bilo preko 700 đaka. Sada Osnovnu školu pohađa 206 učenika. Osnovna škola ima 2900 m^2 zatvorenog prostora, sa dvorištem ukupno 7000 m^2 . Prostorije škole su u relativno dobrom stanju, fasadna stolarija je kompletno zamijenjena i opremljene su elementarnom opremom. Funkcionalno je 15 učionica. Broj nastavnog oosblja je 11 i njihova kadrovska struktura zadovoljava potrebe. U školi se poštuje princip multietičnosti. Škola aktivno sarađuje sa nevladinim organizacijama, a veoma intenzivna i uspješna saradnja je ostvarena sa NVO World Vision u prethodnih 13 godina, uz čiju podršku je realizovano niz edukacija i izvršena nabavka opreme i investicije u popravku školskog objekta (vrata, sanitарне prostorije). Da bi se postigao napredak u vaspitno-obrazovnom radu, potrebno je uvođenje novih oblika rada u nastavni proces, savremene opreme i očiglednih sredstava (za fiziku, hemiju, biologiju). Školska učila su oštećena ili

zastarila tako da je to trenutno najveći problem u izvođenju nastave. Škola trenutno ima kabinet informatike sa 12 računara, a u procesu je opramanja jedne multimedijalne učionice sa multimedijalnom tablom, kamerom, računarom i pratećom opremom.

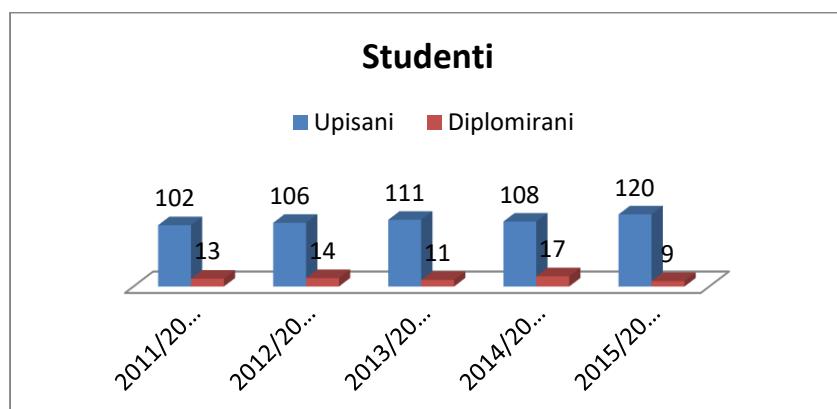
Srednja škola radi kao odjeljenje Srednje škole Sokolac- SŠC „Vasilije Ostroški“ i trenutno postoji samo gimnazija. Škola je otvorena 1964. godine pod imenom Gimnazija „Svetozar Kosorić“. Ovu školu je u 2016. godini pohađalo 86 učenika, raspoređenih u 4 odjeljenja (jedan razred-jedno odjeljenje). Potrebu za stručnim školama učenici iz Han Pijeska ostvaruju odlaskom u srednju školu u Vlasenici (uglavnom šumski tehničari), ili u neku drugu srednju školu van Han Pijeska. Uključujući dvorište, Srednja škola raspolaže prostorom od 2100 m³. Prostorije u kojima se izvodi nastava su u dosta dobrom stanju (okrećene, potpoteđene laminatom, stolarija je nova, ali su oluci i krov škole dotrajali). Funkcionalno je 6 učionica. Opremljenost učilima zadovoljava nastavni minimum, odnosno postoje osnovna učila za izvođenje nastave. Što se tiče kadrovske strukture nastavnika, nastavu u svim predmetima izvode verifikovani nastavnici. Većina nastavnika dolazi iz Sokoca i ovdje predaje.

Zbog razuđenosti opštine i činjenice da je obrazovanje organizovano samo u opštinskom centru, Opština organizuje prevoz učenika. Po zakonu je obavezno organizovanje prevoza za učenike osnovne škole, ali su uslugom obuhvaćeni i učenici srednje škole te učenici srednje škole (18) kojima se subvencionira prevoz do Srednje škole u Vlasenici. Ukupan broj učenika putnika koji putuju do škola u Han Pijesku je 74. Ukupan iznos koji se izdvaja za finansiranje ove namjene je oko 60.000 KM na godišnjem nivou.

Pored navedenog, Opština Han Pijesak svake godine izdvaja finansijska sredstva za finansiranje materijalnih troškova u Srednjoj školi (el.energija, voda, telefon), zatim u osnovnoj školi se sufinansira produženi boravak, kapitalni projekti (ukoliko se sredstva obezbijede od donatorskih sredstava), tekuće popravke i stručno usavršavanje, kao i sufinansiranje nabavke uglja za zajednički sistem grijanja koji koriste obje škole i Opština. Ukupno izdvajanje za finansiranje obrazovanja (osnovnog i srednjeg) na godišnjem nivou se kreće oko 5% od ukupnog budžeta Opštine.

Kada je u pitanju visoko obrazovanje, većina učenika koji završe srednju škole upisuje fakultete, većinom na univerzitetima u Istočnom Sarajevu, Sarajevu, Beogradu i Novom Sadu. Broj upisanih studenata u školskoj 2015/2016. godini je 120, a u istoj godini je diplomiralo 9 studenata. Odnos broja diplomiranih studenata u odnosu na broj upisanih je prosječno 13% u prethodnih 5 godina, što pokazuje relativno lošu uspješnost studiranja i manje je u odnosu na prosjek Republike Srpske za 2,5% (koje iznosi 15,5%)

Grafikon 18: Upisani i diplomirani studenti

Izvor: RZS RS

Opština Han Pijesak je 2014. godine uvela sistem stipendiranja studenata u 3 kategorije- ostvareni natprosječni uspjeh, studenti iz porodica lošeg materijalnog stanja i studenti iz određenih socijalnih kategorija (porodice poginulih, djeca invalidi, sa jednim ili bez oba roditelja). Broj stipendija i ukupan iznos je prikazan u narednoj tabeli (Tabela 10):

Tabela 10: Stipendiranje studenata

Šk. godina	2014/2015	2015/2016
Broj stipendija	44	35
Ukupan iznos	20640	14280

Izvor: Opština Han Pijesak

5.2. KULTURA I SPORT

Nosioci kulturnih aktivnosti u opštini Han Pijesak su JU Narodna biblioteka „Branko Čučak“ i JU Centar za omladinu i sport „Pogled“.

Narodna biblioteka Han Pijesak baštini tradiciju Narodne knjižnice i čitaonice iz 1923. godine. Najstarija je kulturna ustanova u gradu i jedan je od nosilaca njegovog kulturnog života. Biblioteka raspolaže raznovrsnim knjižnim fondom od 25.616 bibliotečkih jedinica.

Biblioteka organizuje manifestaciju „Čučkovi književni susreti“ koja se održava od 2009. godine i nosi ime istaknutog književnika i publiciste Branka Čučka, promoviše značajna imena i događaje naše književnosti, kulture i istorije. Manifestacija je već godinama rangirana u sam vrh manifestacija od izuzetnog kulurnog značaja u Republici Srbiji.

U Narodnoj biblioteci rade: odjeljenje nabavke i obrade, odjeljenje stručne knjige, opšte pozajmno odjeljenje, dječije odjeljenje, čitaonica i zavičajno odjeljenje. U bibliotečkoj mreži su i 2 školske biblioteke. Broj korisnika Biblioteke je oko 4,5% u odnosu na broj stanovnika. Posebne zbirke koje Biblioteka posjeduje su: Zavičajna zbirka fotografija Han Pijeska, Karikature Toša Borkovića, Legat Branka Čučka, dio biblioteke akademika Rajka Kuzmanovića, posebnu zbirku Miloša Kneževića i Milunke Šalić i Spomen sobu Karađorđevića.

Biblioteka nema odgovarajući smještaj- smještena je u prostorijama Srednje škole. Trenutno raspolaže sa 188 m², gdje je postavljeno 615 metara polica za monografske publikacije i 6 metara polica za serijske publikacije. Prostorije su nefunkcionalne i loše rasporođene, nedovoljan ih je broj i opšte su u lošem stanju

Centar za omladinu i sport osnovan je 2001. godine, prvo bitno kao Centar za kulturu i sport. Centar se bavi organizacijom sportskih turnira i svih sportskih dešavanja u sportskoj dvorani, kao i organizacijom kulturnih dešavanja u opštini Han Pijesak. Ukupan broj dešavanja u organizaciji Centra je oko 40 na godišnjem nivou. Svojim radom Centar afirmiše kulturu i sportski život u Han Pijesaku. U okviru Centra pokrenut je rad Kreativne radionice i Foto-kluba.

Centar upravlja bioskopskom salom i galerijom te sportskom dvoranom, a koje su u vlasništvu Opštine.

Na području opštine Han Pijesak postoje sportski objekti i tereni, kako slijedi:

a) Sportski objekti:

1. Sportska dvorana, izgrađena i stavljena u upotrebu 2004. godine, ukupne korisne površine 790,52 m², nalazi se pored Srednje i Osnovne škole u Han Pijesku,
2. Stara fiskulturna sala „Sokolski dom“, izgrađena 1946. godine, ukupne korisne površine oko 550 m², potpuno devastiran objekat – nije u upotrebi, a trenutno se izvode radovi na sanaciji krova, smještena u samom centru grada.

b)Sportski tereni:

1. Fudbalski stadion na Boračkom brdu, dimenzija 100x70 metara, travnati teren, ograđen, ima tribine,
2. Manji fudbalski stadion, iza Crkve na Boračkom brdu, dimenzija 90x45 metara, travnati teren, ograđen,
3. Igralište betonsko za mali fudbal kod Osnovne škole u Han Pijesku, dimenzija 40x25, ograda u lošem stanju,
4. Igralište betonsko za odbojku i košarku kod Osnovne škole u Han Pijesku, dimenzija 30x20,
5. Igralište betonsko za mali fudbal kod Doma zdravlja u naselju Bukova Glava u Han Pijesku, dimenzija 40x25, ograda u lošem stanju.

Postojeća sportska infrastruktura ne zadovoljava potrebe normalnog funkcionisanja nastave fizičkog vaspitanja u školama i odvijanja sportsko-rekreativnih aktivnosti, jer jedan zatvoreni sportski objekat nije dovoljan posebno kada se uzme u obzir da karakter klime zahtijeva da se sportske aktivnosti u većem dijelu godine odvijaju u zatvorenom prostoru.

5.3. ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA

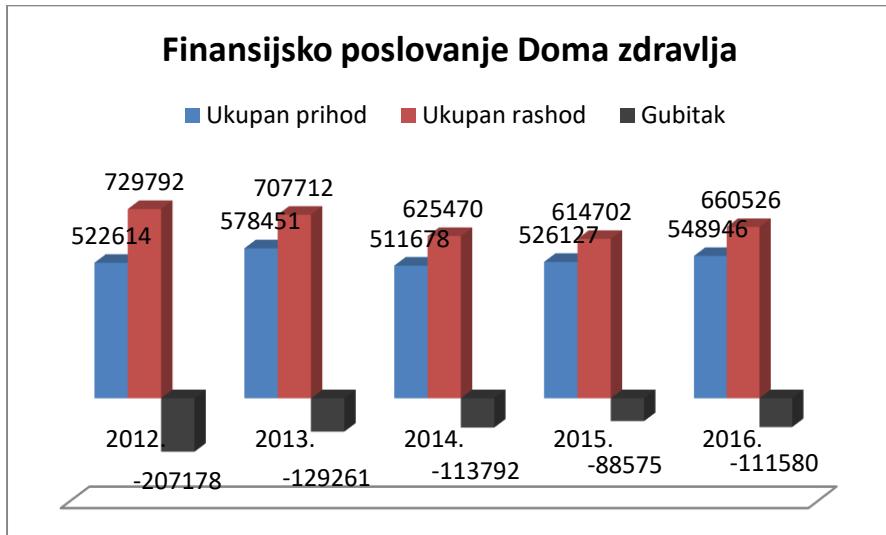
Jedina zdravstvena ustanova na području opštine Han Pijesak je JU Dom zdravlja „Milenko Narančić“ kao ustanova primarnog nivoa zdravstvene zaštite. Primarna zdravstvena zaštita bazirana je na principima porodične medicine u dva tima, kojim je pokriveno cijelokupno stanovništvo opštine uz nesigurnu pretpostavku da oko 5% građana nije registrovano. Dom zdravlja vrši sljedeće usluge: porodična medicina, labarotorijska dijagnostika, radiologija, stomatološke usluge, higijensko-epidemiloška zaštita, medicina rada i hitna medicinska pomoć. Sekundarni i tercijarni nivo zdravstvene zaštite lokalno stanovništvo ostvaruje u medicinskim centrima u okruženju (Kasindo, Zvornik, Bijeljina, Tuzla, Banja Luka, Sarajevo, Beograd). To značajno utiče na socijalno-zdravstvene uslove života, jer iziskuje dodatne troškove liječenja i zbog udaljenosti pobrojanih zdravstvenih cenatara povećava rizike uslijed hitnosti, posebno u zimskim uslovima.

Zgrada Doma zdravlja ima 1207 m², od čega je neiskorišćenog (praznog) prostora preko 40%. Ova institucija poštuje princip dvadesetčetvoročasovnog radnog vremena. Tehnička opremljenost je, uz neke izuzetke, zadovoljavajuća, a u 2010. godini opremljene su dvije ambulante porodične medicine. Od nedostataka treba navesti: zastario rendgen-aparat, nepostojanje gromobrana na staroj zgradi Doma zdravlja, loše stanje krova, te loše stanje kotla za ugalj i instalacija za grijanje.

U Domu zdravlja je zaposleno 25 radnika, od čega 19 medicinskih. Doktora medicine ima 5, od kojih su 4 specijalisti i 1 stomatolog. Dom zdravlja se već godinama suočava sa lošom finansijskom situacijom, nedovoljnim sredstvima doznačenim od strane Fonda

zdravstvene zaštite RS za pokriće materijalnih troškova i plata zbog čega je gubitak ostvaren u 2016. godini 111.580 KM, a obaveze za zarade u bruto iznosu su 992.916 KM.

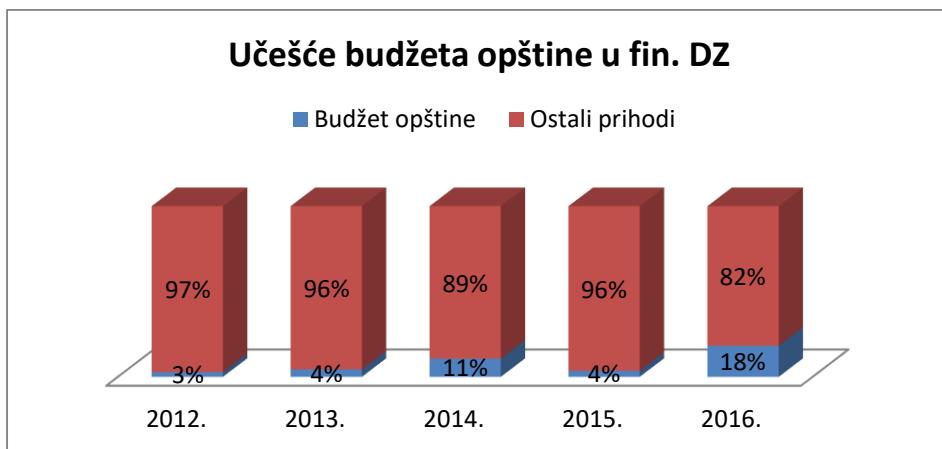
Grafikon 19: Poslovanje Doma zdravlja

Izvor: APIF

Prihodi Doma zdravlja uključuju prihode Fonda zdravstvene zaštite RS, prihode od participacije, prihode iz budžeta Opštine te ostale prihode u manjem obimu. Prihodi iz budžeta Opštine su značajno povećani i trenutno su na nivou 18,26% ukupnih prihoda.

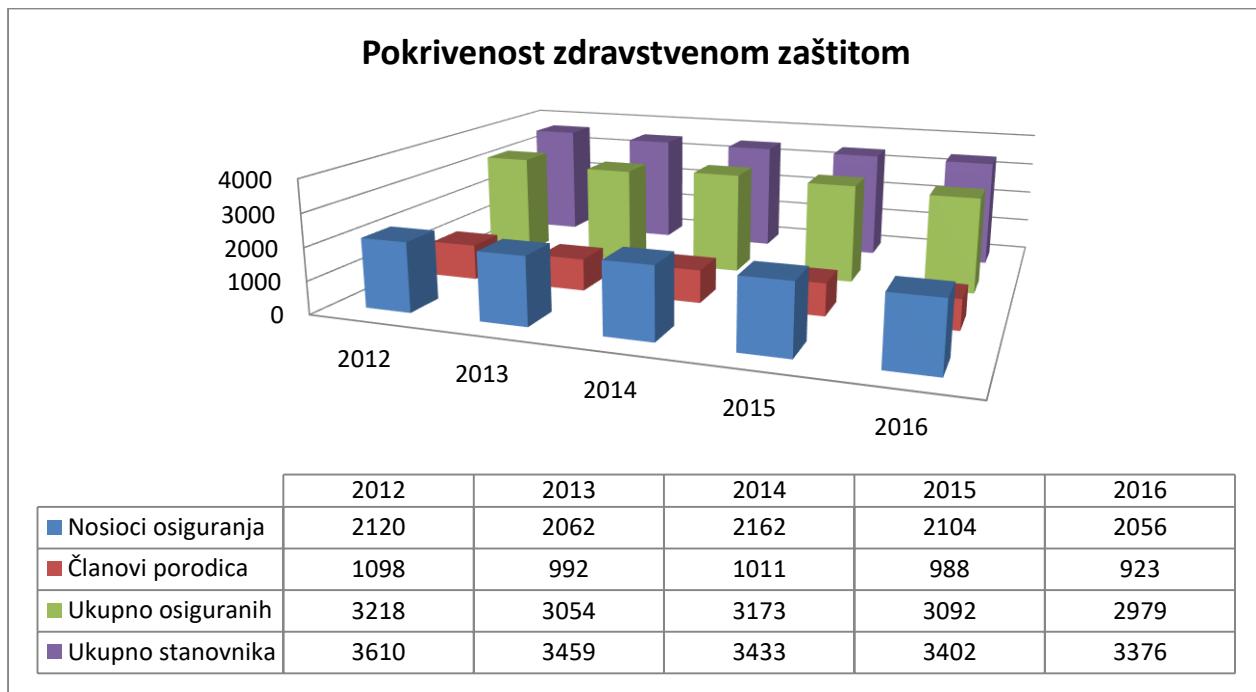
Grafikon 20: Finansiranje Doma zdravlja od strane Opštine Han Pijesak

Izvor: Opština Han Pijesak, AAPIF

Pokrivenost stanovništva zdravstvenim osiguranjem je na nivou oko 90% posljednjih godina. Problemi sa ostvarivanjem prava na zdravstvenu zaštitu kod osiguranika su zbog neredovnog izmirivanja obaveza za doprinose od strane isplatioca dohotka pa je ovaj procenat realno mnogo veći ukoliko bi bili dostupni podaci o plaćenim uslugama za koje su naknadno osiguranicima plaćeni doprinosi. Broj osiguranika prati opšti demografski trend smanjenja stanovništva. Broj i struktura osiguranika su prikazani na Grafikonu 21.

Grafikon 21: Pokrivenost zdravstvenom zaštitom

Izvor: Republički fond za zdravstveno osiguranje

Prema evidenciji Doma zdravlja najčešće bolesti su: kardiovaskularne bolesti, opstruktivne bolesti pluća, reumatične bolesti, sezonske infektivne virusne bolesti (grip) te porast broj maligniteta.

Glavni nosilac socijalne zaštite je Služba za socijalni rad pri Odjeljenju za privredu, finansije i društvene djelatnosti Opštinske uprave Opštine Han Pijesak. Opština nema uspostavljen Centar za socijalni rad, a takođe ne postoji ni jedna ustanova socijalne zaštite. Lica sa područja opštine Han Pijesak smještaju se u neku od takvih ustanova po drugim mjestima Republike Srpske.

Opština Han Pijesak nema izrađenu socijalnu kartu, što otežava procjenu i planiranje u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Nepostojanje ažuriranih podataka otežava praćenje socijalno ugroženih grupa, pružanje zaštite i ostvarivanje svih prava koja pripadaju socijalno ugroženom stanovništvu.

Vidovi pomoći i ukupan broj korisnika koji su obuhvaćeni sistemom socijalne zaštite prikazan je u tabeli:

Tabela 11: Struktura socijalne pomoći

Vrsta pomoći	2012	2013	2014	2015	2016	Trend 2016/ 2012
stalna novčana pomoć	14	12	9	7	7	50
novčana naknada za pomoći i njegu druge osobe	36	59	72	77	86	239
druga materijalna pomoć	5	5	5	5	5	100
smještaj u drugu porodicu	1	1	1	1	1	100
smještaj u ustanove socijalne zaštite	6	6	6	7	7	117

jednokratne novčane pomoći	110	84	119	59	54	49
zdravstveno osiguranje	5	5	6	7	7	140
kućna njega i pomoći u kući	2	1	0	0	0	0
dječiji dodatak	71	79	81	87	83	117
naknada umjesto plate roditelju koji je u radnom odnosu- porodilje	8	7	10	4	10	125
naknada umjesto plate roditelju koji koja nije u radnom odnosu- porodilje	14	16	14	18	20	143

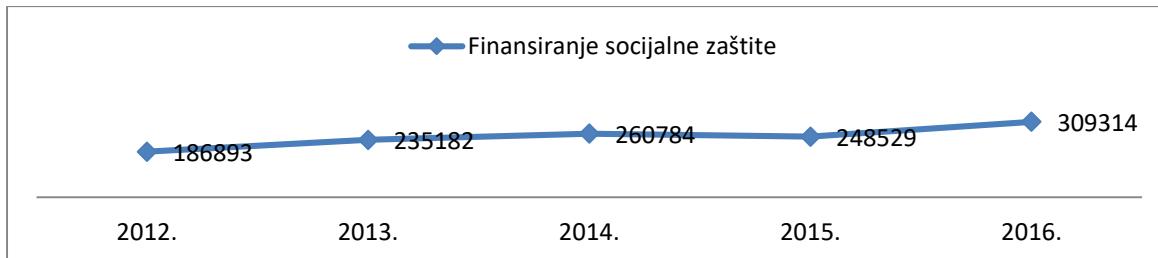
Izvor: Opština Han Pijesak

Iz tabele vidimo da su određeni vidovi pomoći značajno izmijenjeni u posljednjih pet godina kao što su novčana naknada za pomoći i njegu druge osobe koja je povećana za više od 2 puta, stalna novčana pomoć i jednokratne novčane pomoći koje su u navedenom periodu smanjene za pola, a ostali vidovi pomoći su na približno istom nivou i nije bilo značajnih izmjena.

Što se tiče strukture socijalno ugroženih lica i porodica, uglavnom su to stari, nezaposlena lica sa djecom ili bez djece, invalidi, raseljena lica i osobe sa mentalnim poteškoćama.

Opština za socijalnu zaštitu trenutno izdvaja oko 10% godišnjeg budžeta. U posljednjih pet godina obim izdvajanja je povećan za 65%, što je prikazano na grafikonu ispod (Grafikon 22).

Grafikon 22: Finansiranje socijalne zaštite iz budžeta opštine

Izvor: Opština Han Pijesak

5.4. STANOVANJE

Prema popisu stanovništva (2013) ukupan broj stanova u opštini Han Pijesak je 2100 (obuhvaćeni su stanovi i u individualnom i u kolektivnom stanovanju), ukupne površine 119912 m², što čini prosječnu površinu jedne stambene jedinice od 57,10 m². Jednosobnih stanova je 68, dvosobnih 1526, trosobnih 381, četvorosobnih 91, petosobnih 21, 6 i više soba 13.

Intenzitet stambene izgradnje je nezadovoljavajući, u posljednjim godinama nema izgradnje kolektivnih objekata stanovanja, a individualni objekti se grade u zanemarivom broju (do 5 godišnje).

Prema osnovi korišćenja struktura stanova je prikazana u tabeli ispod.

Tabela 12: Struktura stanova prema osnovu korišćenja

Samo za stanovanje	1353
Za stanovanje i obavljanje djelatnosti	4
Samo za obavljanje djelatnosti	1

Za odmor i rekreaciju	5
U vrijeme sezonskih radova u poljoprivredi	16
Kao drugi stan koji se nalazi u istom objektu	40
Od strane privremeno prisutnog lica	2
Prazan	679

Izvor: RZS RS

Izuzetno nepovoljan podatak se odnosi na činjenicu da je 32% od ukupnog broja stanova prazno, odnosno da se 65% koristi za stanovanje i 3% za ostale namjene.

Ukupan broj zgrada je 1327, od toga sa jednim stonom 80%, sa dva stana 13%, sa 3 do 5 stanova 5% i zgrada sa većim brojem stanova ima 2%.

5.5. CIVILNA ZAŠTITA I SIGURNOST GRAĐANA

Društvene djelatnosti povezane sa brigom za civilnu zaštitu i sigurnost građana na području opštine Han Pijesak su:

1. Služba civilne zaštite i Odsjek protivpožarne zaštite i spašavanja pri Odjeljenju za opštu upravu Opštine Han Pijesak.

2. Ministarstvo unutrašnjih poslovnih, Policijska stanica Han Pijesak

Sigurnost građana u kontekstu ove strategije možemo posmatrati u kontekstu lične sigurnosti uzrokovane ljudskim utjecajem kao i prijetnji po sigurnost uzrokovanih prirodnim nepogodama. Kada govorimo o rizicima uzrokovanim ljudskim utjecajem, tu prvenstveno mislimo na kriminalitet i javni red i sigurnost, kao i rizici povezani sa miniranim područjima i požarima koji su izazvani ljudskim faktorom.

Služba civilne zaštite je 2016. godine izradila dokument pod nazivom „Procjena ugroženosti područja opštine Han Pijesak od elementarnih nepogoda i druge nesreće“.

Kriminalitet, javni red i sigurnost

U analizi kriminaliteta dostupni su podaci za posljednje tri godine. Broj krivičnih djela i prekršaja je u malom obimu i stalnom opadanju. U 2016. godini ukupan broj krivičnih djela je 16 i za 50% je manji u odnosu na 2014. godinu. Procenat ukupne rasvjetljenosti je 90%. Ukupan broj prijavljenih prekršaja u 2016. godini je 18 i za 30% je manji u odnosu na 2014. godinu. U strukturi kriminaliteta u svakoj od posmatranih godina počinjeno je po jedno krivično djelo organizovanog i privrednog kriminala, dok sva ostala djela pripadaju kategoriji „ostalih krivičnih djela“, tj. nema registrovanih krivičnih djela u sljedećim kategorijama: krvni delikti, imovinski delikti, narkomanija, trgovina ljudima-prostitucija, maloljetnička delikvencija.

Ugroženost od mina

Prema podacima BHMAC stanje minske situacije na području opštine Han Pijesak je sljedeće:

- Ukupna minski sumnjiva površina je 1.065.096 m² (I kategorija- 738.992; II kategorija- 204.701; III kategorija- 121.403),
- Ukupna proglašena rizična površina je 820.841,80 m², kroz 21 projekat spremjan za deminiranje,
- Ukupno deminirano 458.792,20 m² kroz 19 zasebnih setifikovanih projekata za deminiranje,
- Nema minskih incidenata zabilježenih u bazi podataka.

Proglašena rizična površina nalazi se u okvirima ukupne minski sumnjive površine, a smatra se da je broj incidenata veći pošto svi incidenti nisu prijavljeni odjeljenjima BHMAC-a ili drugim službama.

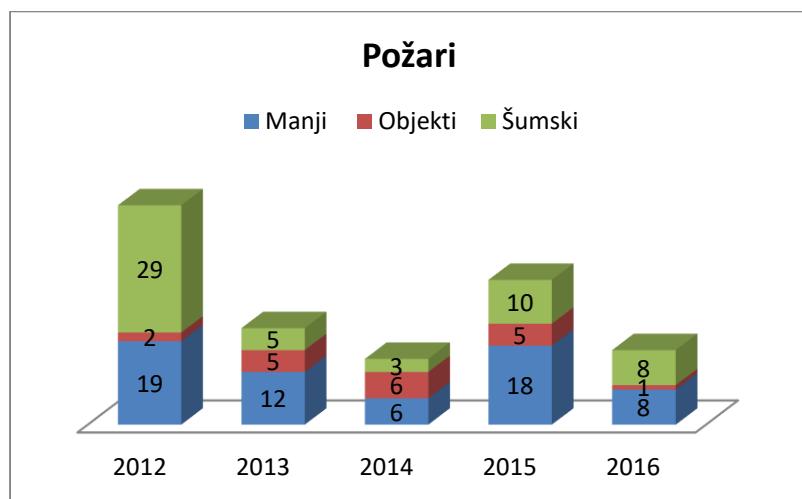
Što se tiče lokacija, uglavnom se radi o perifernim lokacijama i lokacijama koje nisu u civilnoj upotrebi u mjestima Crna Rijeka, Studenac, Krivače i Gođenje.

Ugroženost od požara

Opština Han Pijesak ima organizovanu službu protivpožarne zaštite kao poseban Odsjek pri Opštinskoj upravi u kojoj je zaposleno 13 osoba. Svi radnici imaju položen stručni ispit za profesionalnog vatrogasca, a sedam radnika ima položen stručni ispit za rukovodioca akcije gašenja požara. Protivpožarna zaštita u ovom obimu je organizovana zbog ogromne teritorije opštine koja je pod šumom i rad ove službe se finansira iz naknade od šuma. Vatrogasna jednica je snabdjevena opremom za gašenje požara uz stalno ulaganje u novu opremu koja se finansira iz sredstava Vatrogasnog saveza RS i Opštine Han Pijesak. Trenutno raspolažu sa jednim specijalnim putničkim vozilom, 4 vozila tipa radno-vatrogasni, jednim vozilom koje je neispravno. U proceduri je nabavka novog vatrogasnog teškog navalnog vozila. Osim navedenog, ŠG „Visočnik“ ima dobro organizovanu preventivnu zaštitu. U periodu od 30. aprila do 31. oktobra svake godine obezbjeđuje se svakodnevno osmatranje požara sa tri osmatračka mjesta na Žepu, Igrištima i Kapama. Osmatrači su radnici šumskog gazdinstva i snabdjeveni su radio-stanicama za dojavu požara.

Na području opštine do sada nije bilo požara većih razmjera, a razlog tome su klimatski uslovi i nepostojanje velikih industrijskih postrojenja čime je značajno smanjen stepen ugroženosti. Manji požari su najčešće uzrokovani ljudskim faktorom i uspješno su lokalizovani.

Grafikon 23: Broj i struktura požara

Izvor: Opština Han Pijesak

Elementarne nepogode

Kada su u pitanju prirodne nepogode, s obzirom na klimatske i reljefne karakteristike opština Han Pijesak nije ugrožena pojmom poplava, zemljotresa, vjetra, klizišta niti suša ili grada. Ove prirodne nepogode su se pojavljivale povremeno i u manjem obimu, ali ni jednom nisu imale karakter elementarne nepogode. Od poplava se dešavaju povremeno

bujične poplave. Što se tiče zemljotresa područje Han Pijesak ima strogo lokalni karakter sa maksimalno mogućim seizmičkim intenzitetom od 7 stepeni MCS skale. Prema karakteristikama tla može se računati na prirast seizmičkog intenziteta od +-1 stepen MCS skale u odnosu na osnovni stepen. Olujni vjetrovi (brzine veće od 20,8 m/s) se javljaju u hladnjim mjesecima (zima, početak proljeća, kraj jeseni) kada su registrovana manja oštećenja na zgradama (skidanje krova, podizanje crijeva, rušenje dimnjaka i slično). Kada su u pitanju klizišta, nekoliko manjih klizišta se pojavilo u toku obilnih padavina 2014. godine, ali su sva uspješno sanirana. Klizišta nisu prouzrokovala veće materijalne štete. Suša kao elementarna nepogoda, takođe nikada nije registravana na području opštine. U ljetnjim mjesecima dešava se često nestaćica vode ali je ona povezana sa tehničkim stanjem vodovoda i izvorišta. U poslednjih 10 godina u više navrata je bilo olujnog vjetra praćenog gradom ali nije pričinjena veća materijalna šteta. Opština Han Pijesak nije uvela protivgradnu zaštitu.

Jedina elementarna nepogoda od koje postoji ugroženost su snijeg i snježne padavine. Posljednji put je stanje elementarne nepogode od snijega proglašeno u martu 2015. godine. U ranijem periodu (posebno u zimskoj sezoni 1999/2000 godina) od snijega je pričinjena značajna materijalna šteta na mnogim objektima, a posebno su stradali industrijski objekti (pogoni za preradu drveta), kada je nekoliko objekta potpuno urušeno pod težinom snježnog pokrivača. Zaštita i spašavanje od snježnih padavina i snijega je mjera civilne zaštite. U slučaju obilnih snježnih padavina i niskih temperatura Štab za vanredne situacije uvodi određeni stepen pripravnosti i preduzima mjere definisane svojim planovima koje donosi na godišnjem nivou (Plan pripravnosti, Plan mobilizacije, Plan preventivnog djelovanja i Plan hitnog postupanja).

Opština Han Pijesak svake godine izdvaja značajna sredstva za zimsko održavanje lokalnih puteva (u iznosima od minimalno 30.000 KM do 200.000 KM) u zavisnosti od obima i intenziteta padavina. Šumske kamionske puteve po istom osnovu održava ŠG Visočnik, dok magistralne i regionalne puteve održavaju AD „Zvornikputevi“ Zvornik i AD „Romanijaputevi“ Sokolac prema podijeljenim nadležnostima. Zimsko održavanje puteva je na zadovoljavajućem nivou, a čišćenje se u periodima obilnih padavina obavlja prema prioritetima.

5.6. CIVILNO DRUŠTVO

Civilno društvo u opštini Han Pijesak čine organizacije osnovane u skladu sa zakonima o udruženjima i fondacijama (na nivou Republike Srpske i BiH). Cjelokupno civilno društvo se u ovom kontekstu može podijeliti u 3 velike skupine: organizacije od posebnog interesa, sportska udruženja i ostala udruženje kao „klasični“ nvo-i. Sa organizacijama civilnog društva Opština Han Pijesak je 2013. godine potpisala Sporazum u cilju formalizacije podrške NVO-ima, a na osnovu zajedničkih vrijednosti koje ostvaruje nevladin i javni sektor, jasne i transparentne procedure međusobne saradnje.

Organizacije od posebnog interesa

Organizacije od posebnog interesa su: Crveni krst, Udruženje penzionera i Boračka organizacija. S obzirom na njihov karakter ova udruženja se finansiraju iz budžeta opštine Han Pijesak kao posebne budžetske pozicije, a nivo sredstava se određuje prema kategoriji troškova za koje se traži finansiranje (plate, materijalni troškovi i režije). Sve tri organizacije djeluju kao opštinske organizacije pod pokroviteljstvom krovne organizacije na nivou Republike Srpske. Organizacije djeluju u skladu sa programskim ciljevima.

Crveni krst se bavi humanitarnim aktivnostima, kao što su: kućna njega, rad sa podmlatkom i omladinom, dobrovoljno davalanstvo krvi i humanitarne pomoći, zdravstveno-socijalna zaštita i zdravstveno prosvjećivanje stanovništva; obavlja funkciju službe traženja, vrši obuku prve pomoći za polaganje vozačkog ispita, pruža pomoći socijalno ugroženim licima. Ljudi koji se angažuju preko Crvenog krsta za humanitarne aktivnosti ne registriraju se kao članovi, osim omladine i podmlatka, kojih je oko 300. Crveni krst ima sopstveni strateški dokument.

Udruženje penzionera se bavi ostvarivanjem prava i interesa penzionera, poboljšanjem materijalnog položaja i ostvarivanjem materijalne i socijalne sigurnosti, ima 720 članova.

Boračka organizacija se bavi pitanjima porodica poginulih boraca i ratnih vojnih invalida, broji oko 400 članova.

Sportske organizacije

Organizacije koje djeluju na području opštine Han Pijesak, a ujedno su upisane i u registar sportskih organizacija Republike Srpske te na taj način imaju karakter sportskih klubova su Fudbalski klub „Han Pijesak“, Odbojkaški klub „Han Pijesak“, Sportsko-ribolovno društvo „Pištica“, Planinarsko-ekološko društvo „Visočnik“, Hard Enduro Klub, Karate klub „Han Pijesak“, Taekwondo Klub „Ozon“.

SRD „Pištica“, PED „Visočnik“ i Hard Enduro Klub (1. grupa) okupljaju odraslu populaciju i nisu klasični sportski klubovi takmičarskog karaktera- to su udruženja sportsko-rekreativnog karaktera. Svi ostali klubovi (2. grupa) su rekreativnog i takmičarskog karaktera, okupljaju djecu i omladinu u kategorijama pioniri do kadeti, sa izuzetkom Fudbalskog kluba koji ima i selekciju veterana.

Članstvo u klubovima je sljedeće strukture:

Odbojkaški klub: Ž 59

Fudbalski klub: M 70; Ž 10

Taekvondo klub: M 15; Ž 12

Karate klub: M 10; Ž 8

Ukupno 184: M 95; Ž 89

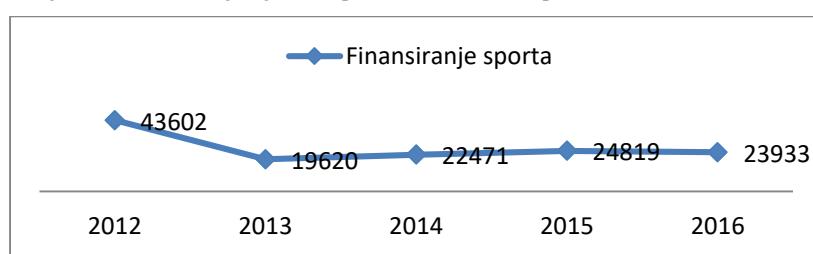
Treneri:

Ukupno 7: M 5; Ž 2

Pravilnikom o finansiranju sporta opštine Han definisani su uslovi i kriterijumi za raspodjelu sredstava planiranih u budžetu opštine za finansiranje sporta. Pravilnik je u primjeni od početka 2017. godine. U prethodnim godinama raspodjela sredstava za sport se vršila nakon usvajanja budžeta od strane skupštinske Komisije za sport koja je u skladu sa zahtjevima sportskih klubova vršila dodjelu mini-grantova.

Ukupno raspodjeljena sredstva u prethodnim godinama prikazana su na grafikonu.

Grafikon 24: Izdvajanja za sport iz budžeta opštine

Izvor: Opština Han Pijesak

Iz budžeta opštine se za finansiranje sporta trenutno izdvaja oko 0,75% od ukupnog budžeta. U odnosu na 2012. godinu finansiranje se smanjilo za 45%.

Nevladine organizacije

U grupu kako smo ih nazvali „klasičnih“ nvo-a spadaju sve ostale organizacije civilnog društva. Prema dostupnim podacima ukupan broj ovih udruženja na području opštine Han Pijesak je 14. I u ovoj grupi organizacija možemo izdvojiti određene podgrupe, kao što su:

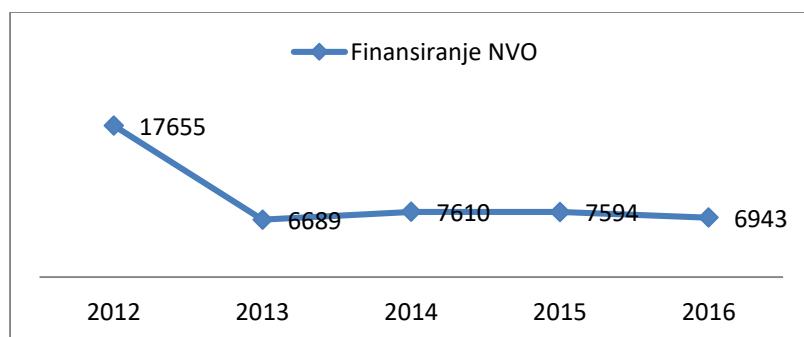
1. „Projektna“ udruženja koja su nastala iz potrebe građana da odgovore na određene društvene probleme kroz projektne aktivnosti i namicanje donatorskih sredstava (UG „ARKA“, UG „Feniks“, LAG „Devetak, Omladinski savjet, UG „Bor“). Sva udruženja osim UG „Bor“ su realizovali značajan broj projekata u prethodnom periodu.

2. „Interesna“ udruženja koja se bave zagovaračkim aktivnostima u cilju rješavanja problema i boljeg statusa svojih članova (Udruženje porodica sa 4 i više djece „Svjetlost“, Udruženje drvoprerađivača „Pilane“, Udruženje autoprevoznika, Opštinsko udruženje poljoprivrednih proizvođača, UG „Održivi razvoj sela“, udruženja povratnika sa područja sela Podžeplje i Gođenje – UPP „Zlatno polje“ i UPP „Munja“, Udruženje žena „Romanijski skorup- kajmak). Neka od ovih udruženja realizuju i projektne aktivnosti, uglavnom uz administrativnu pomoć drugih udruženja ili međunarodnih organizacija, zbog nedovoljno ljudskih kapaciteta za pisanje i implementaciju projekata;

3. „Hobistička“ udruženja koja okupljaju članove radi organizacije aktivnosti primarno rekreativnog tipa (Lovačko udruženje „Studena gora“, UG „Fitnes“ i udruženja koja su navedena u 1. grupi sportkih organizacija);

Opština Han Pijesak od 2012. godine vrši raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u skladu sa određenim kriterijima. U 2012. godini dodjela sredstava je vršena na osnovu apliciranih projekata, a od 2014. godine na snazi je odluka kojom je definisano sufinansiranje projekata u iznosu do 20% od ukupnog budžeta projekta ukoliko se isti finansira iz spoljnih izvora, kao i dodjela tehničkog granta u iznosu od 200 KM.

Grafikon 25: Izdvajanja za NVO iz budžeta opštine

Izvor: Opština Han Pijesak

Kao što se vidi iz grafikona obim podrške nevladinom sektoru je na skromnom, zanemarljivom nivou finansiranja od manje od 0,3% od ukupnog budžeta opštine.

Zaključak:

Posljedice lošeg ekonomskog stanja i negativnih demografskih trendova reflektuju se negativno i u domenu društveno-socijalnih uslova života. Broj stanovnika je uslovio

nedovoljnu alokaciju budžetskih sredstava sa viših nivoa vlasti i neadekvatnu organizaciju društvenih službi shodno stvarnim potrebama stanovništva, tako da su sve javne službe koncentrisane u centru mjesta. Strateški izazov za opština Han Pijesak predstavlja unapređenje rada javnih službi/ustanova, poboljšanje materijalnih i organizacionih kapaciteta radi pružanja što kvalitetnijih usluga građanima i opstanak javnih službi na području opštine, prije svega Doma zdravlja koje se suočava sa ogromnim finansijskim poteškoćama i Narodne biblioteke koja posjeduju značajnu kulturnu baštinu, a radi u potpuno neuslovnim prostorijama.

Organizacija javnih službi je adekvatna i zadovoljavajuća u domenu civilne zaštite i sigurnosti građana i u narednom periodu je potrebno održati uspostavljeni nivo u ovoj oblasti.

Civilno društvo (udruženja građana) je relativno razvijeno i heterogeno, više sportske organizacije nego klasična udruženja građana. Opština je u prethodnom periodu uložila napore za uspostavljanje partnerstava sa civilnim sektorom, koje je rezultiralo s nekoliko značajnih projekata. Strateški izazov predstavlja jačanje kapaciteta civilnog sektora da bude ravnnopravan partner i saradnik u procesima integriranog lokalnog razvoja, da bude aktivni učesnik u kreiranju i sprovođenju javnih politika kroz procese javnih konsultacija. Značaj civilnog sektora se ogleda u njegovoj reprezentativnosti za određene društvene kategorije koje predstavlja i mogućnosti da sveobuhvatno pristupi identifikaciji i rješavanju problema populacije koju zastupa čak iako se radi o zastupanju interesa privatnog sektora (npr. poljoprivrednici, drvoprerađivači) jer osim ekonomске, obuhvata i socijalnu kategoriju zajedničkog djelovanja i zastupanja širih interesa.

Generalni zaključak je da odgovorna lokalna samouprava u procesu planiranja lokalnog ekonomskog razvoja mora da integriše i društveno-socijalnu komponentu razvoja. Opština Han Pijesak, suočena sa negativnim demografskim promjenama, kao što su negativan prirodni priraštaj, niska stopa nataliteta i starenje stanovništva, mora što hitnije da sprovede više mjera u različitim oblastima života - obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, stanovanju, zaštiti porodice, borbi protiv siromaštva itd.

6. STANJE JAVNE INFRASTRUKTURE I JAVNIH USLUGA

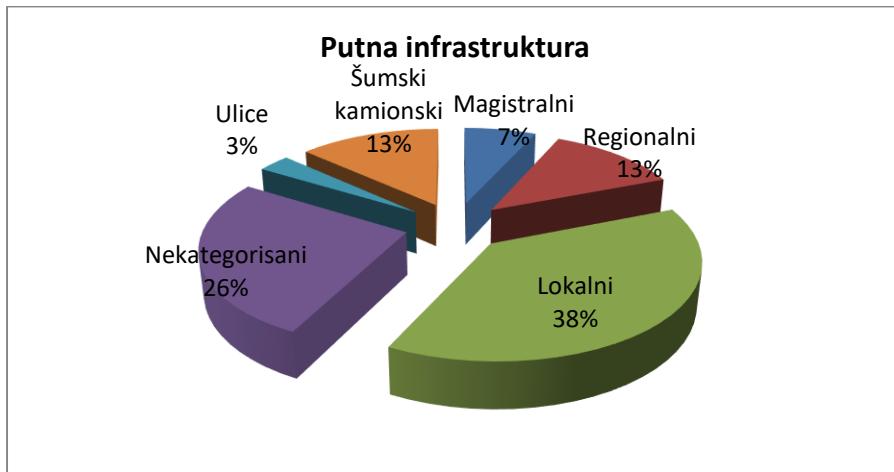
6.1. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Područjem opštine Han Pijesak prolazi dio magistralnog puta M-19 Sarajevo-Han Pijesak –Zvornik, koji predstavlja jednu od najznačajnijih putnih veza istočnog dijela RS, odnosno BiH sa Republikom Srbijom.

Osim magistralnog puta M-19, na području opštine Han Pijesak se nalazi i regionalni pravac R-467, Han Pijesak-Olovo i putni pravac Han Pijesak – Gođenje - Žepa , koji je prije 10 godina proglašen regionalnim pravcem. Ukupna dužina magistralnih i regionalnih puteva na području opštine Han Pijesak iznosi 60,3 km.

Na području opštine Han Pijesak postoje i lokalni putevi, šumsko-kamionski i nekategorisani putevi. Ukupna dužina lokalnih puteva je 120,70 km, nekategorisanih 83,35 km i ulica 9,6. Dužina šumsko-kamionskih puteva je 42 km.

Grafikon 26: Putna infrastruktura- struktura

Izvor: Opština Han Pijesak, ŠG „Visočnik“

Šumsko-kamionski putevi se vode u Šumskom gazdinstvu „Visočnik“ Han Pijesak. Oni nisu usklađeni sa lokalnim i nekategorisanim putevima, tako da se neki nalaze na spisku lokalnih puteva, a istovremeno su i na spisku šumsko-kamionskih puteva i vode se kod ŠG „Visočnik“ Han Pijesak.

Većina lokalnih puteva je asfaltirana, dok su bez asfaltnog zastora samo čisti šumski putevi. Od ukupne dužine puteva asfaltirano je 161,40 km ili 51%, dok je neASFALTIRANO 154,2 km ili 49%. Pokrivenost putnom infrastrukturom iznosi oko 90 km/100 km², što je blizu prosjeka razvijenih zemalja (koji iznosi 100-150 km/100 km²) i kada se uzme u obzir da se radi o planinskom i slabo naseljenom području može se konstatovati da je putna struktura relativno dobro razvijena.

6.2. TEHNIČKA INFRASTRUKTURA

Telekomunikacije

Telekomunikacione usluge na području opštine Han Pijesak obavlja preduzeće „Telekomunikacije RS“ AD Banja Luka (komercijalni naziv: m:tel). U oblasti mobilne telefonije postoje još dva operatera: BH Telekom i ERONet, a za bežični Internet ZONA DASTO Semtel.

Skoro sve usluge koje nudi m:tel dostupne su korisnicima Han Pijeska. Širenjem CLL mreže (tzv. seoskih telefona-pokrivanje ruralnih područja bez kablovske mreže) ostvarena je velika pokrivenost čitave opštine, a time i mogućnost posjedovanja telefonskog priključka, istina sa slabijim, nesigurnijim kvalitetom (rade na bazi sopstvenog napajanja) i sa manje mogućnosti.

Elektroenergetska infrastruktura

Opština Han Pijesak se napaja električnom energijom iz jednog pravca preko kV dalekovoda HE Vlasenica- ČTS 35/10 kV Han Pijesak.

Dužina elektromreže na visokom naponu je 118 km, a na niskom naponu je 148 km. U periodu 2012-2016. godine rekonstruisano je 5,2 km mreže na visokom naponu i 18,2 km mreže na niskom naponu. U navedenom periodu nije bilo dogradnje elektromreže.

Broj potrošača:

1. Domaćinstava	1763
2. Komunalni potrošači	154

Najveći nedostatak elektrodistributivne mreže na području opštine Han Pijesak je napajanje iz samo jednog pravca, što u zimskim mjesecima, zbog prekida dalekovoda uslijed sniježnih padavina, dovodi do nestanaka struje, koji su u nekim godinama trajali po nekoliko dana. Elektrifikacijom su obuhvaćeni svi javni i privatni potrošači, osim nekoliko objekata/lokacija potencijalnog povratka koje su planirane u narednom periodu.

6.3. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA I USLUGE

Komunalne usluge na području opštine Han Pijesak pruža JKP „Kraljeva Gora“ d.o.o Han Pijesak. Preduzeće je osnovano 2015. godine nakon sprovedenog stečajnog i likvidacionog postupka nad bivšim preduzećem JKP „Javor“. Jedino je preduzeće te vrste na području opštine a pruža sljedeće komunalne usluge: odvoz smeća, održavanje kanalizacije i snabdijevanje vodom. Veći dio finansijskih sredstava obezbjeđuje putem granta od Opštine. Jedan dio sredstava je sopstveni prihod ovog preduzeća, koji ono ostvaruje naplatom vode i odvoza smeća. Od osnivanja novog preduzeća evidentno je poboljšanje u domenu pružanja komunalnih usluga, što je prikazano u ovoj analizi kroz kvantitativne podatke.

Vodovod

Han Pijesak ima organizovano snabdijevanje vodom od sredine XX veka kada je za potrebe naselja i velike kasarne kaptirano glavno izvorište. Organizovano odvođenje otpadnih i kišnih voda je započelo osamdesetih godina.

Vodovodni sistem čine dva izvorišta sa crpnim stanicama i hlorisanjem, prosječnog kapaciteta ~30 l/sec (minimalnog 17 l/sec), tri rezervoara i dve prekidne komore ukupne zapremine 1210 m³. U sistemu su potisni cjevovodi od izvorišta tj. crpnih stanica do rezervoara, ukupne dužine 12843 m, i distribuciona mreža. Prosječno se godišnje plasira 30 l/sec ka 2.050 stanovnika (877 domaćinstava) i 68 potrošača u privredi.

Tabela 13: Sistem snabdijevanja vodom

Opis	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Br. kilometara vodovodne mreže na području opštine	29024	29024	29024	29024	29024
Nivo investicija u održavanje vodovodne infrastrukture	4500	2947	398	8611	10524
Br. potrošača vode sa javnog vodovoda	2195	2071	2053	2138	2218
% gubici vode	90%	90%	90%	80%	70%
Potrebe l/s	9.43	9.43	10,15	10,15	10,3
Br. domaćinstava u opštini bez priključka na vodovod	20	15	10	0	0
Br. domaćinstava u opštini koji koriste vodu iz lokalnih sigurnih/kontroliranih vodovoda	700	750	800	900	900
% domaćinstava u opštini koji imaju kvalitetno regulisano vodosnadbijevanje pitkom vodom	60%	65%	70%	80%	80%

Br. domaćinstava u opštini koji nemaju pristup vodovodu	150	150	150	150	150
Prosječna cijena m ³ vode	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
% naplate usluga vodosnabdjevanja	40%	40%	60%	80%	90%

Izvor: JKP „Kraljeva Gora“ d.o.o. Han Pijesak

Vodovodni sistem Han Pijesak podmiruje potrebe za **vodom sva** naselja Han Pijesak, Japaga, Vikend naselje, Bukova glava, Ljeskovac, Mironja, Džimrije i Mrkalje. Na vodovod je priključeno 2.300 stanovnika.

Mikro-biološka i fizičko-hemijska kontrola kvaliteta pitke vode se ne vrši u Han Pijesku. Uzorci sirove i vode za piće se uzimaju i kontrolisu od strane Instituta za javno zdravlje Istočno Sarajevo jednom mjesečno, a velika hemijska analiza se radi jednom godišnje. Sudeći po rezultatima analiza, kvalitet sirove vode i vode plasirane ka potrošačima je nestabilan čemu je uzrok česta pojava mutnoće u sirovoj vodi i odsustvo odgovarajućeg tretmana na lokalitetu Štekavac.

U opštini Han Pijesak tokom 2016. godine izvršeno je ukupno 52 analize vode za piće različitog obima, od toga je bilo 35 ispravnih i 17 neispravnih uzoraka.

Osnovni uzrok problema u vodosnabdjevanju (ogromni gubici vode i neispravna voda za piće) je dotrajala sekundarna vodovodna mreža, zagađenje vode u vodovodnoj mreži izagodenje podzemnih voda. Prioritet opštine Han Pijesak u domenu vodosnabdjevanja je sanacija sekundarne vodovodne mreže i tretman zagađenja na izvorištu Štekavac.

Kanalizacija

Na fekalnu kanalizaciju je priključeno ~30% od onih koji su priključeni na javni vodovod, i to: 250 domaćinstava i 70 pravnih lica. Fekalnu vodu sakuplja kanalizaciona mreža ukupne dužine ~2 km. Postoji i kišni kolektor dužine 2 km. Prečišćavanje otpadne vode trenutno ne postoji. Izliv sakupljene otpadne vode je u jamu u šumi. Domaćinstva koja nisu priključena na fekalnu kanalizaciju ispuštaju otpadnu vodu u septičke jame, koje su pretežno propusne. Kišnica koju sakupljaju kišni kolektori se takođe izliva u šumi.

Fekalna kanalizacija postoji samo u gušće naseljenom delu Han Pijeska. grada i to samo tamo gde postoje uslovi za gravitaciono tečenje otpadne vode. Fekalna kanalizacija je nerazvijena. Prečišćavanja otpadne vode nema. JKP Kraljeva gora ne posjeduje vozilo za pražnjenje septičkih jama i čišćenje kanalizacionih cevi. Kišna kanalizacija nije izgrađena u meri koja je potrebna. Nema planske i projektne dokumentacije i sredstava za planski razvoj odvođenja i prečišćavanja otpadne vode.

Grafikon 27: Pokrivenost kanalizacionom mrežom

Izvor: JKP „Kraljeva Gora“ d.o.o. Han Pijesak

Svi objekti, pumpne stanice, vodovodna i kanalizaciona mreža su vlasništvo Opštine Han Pijesak koji su dati JKP „Kraljeva Gora“ d.o.o. na upravljanje, održavanje i korišćenje.

Grijanje

Veliki problem ove opštine predstavlja neriješen sistem toplifikacije. S obzirom na duge zime i niske temperature, grejni period počinje već u septembru, a završava se ponekad i krajem maja. Osim tri ostrvska sistema centralnog grijanja (jedan koji pokriva Osnovnu i Srednju školu, Dom kulture i zgradu Skupštine opštine, drugi koji pokriva direkciju ŠG „Visočnik“ i stambenu zgradu koja se nalazi pored direkcije i treći koji pokriva Dom zdravlja), ostalo su individualni sistemi lokalnog i centralnog grijanja, uglavnom na čvrsto gorivo- bukovo drvo ili ugalj, što izaziva relativno veće troškove u odnosu na sistem toplifikacije koji bi pokrivao šire gradsko naselje opštine Han Pijesak, posmatrano u dugom roku.

Opština je 2017. godine uključena u projekat „Multi Local- energetski menadžment za jedinice lokalne samouprave Republike Srpske“ koji provodi Savez opština i gradova RS u saradnji sa GIZ-om (njemačka organizacija za razvojnu saradnju). Projekat je usmjeren na izgradnju tehničkih i kadrovske kapaciteta u cilju provođenja aktivnosti kako bi se ostvarila zakonska obaveza u području energetske efikasnosti. Trenutno se pripremaju podaci i vrši energetska procjena za 4 nestambena objekta u vlasništvu Opštine.

Groblja

Gradsko groblje u opštini Han Pijesak se nalazi u naselju Bogaz. Groblje nije uređeno i nema organizovanog upravljanja grobljem. Groblje se prostire na površini 6049 m². U toku 2016. i 2017. godine Opština je izgradila parking prostor pored groblja ukupne površine 1650 m². U 2017. godini planirana je izrada projektne dokumentacije za uređenje gradskog groblja i kupovina zemljišta radi proširenja. Namjera je da se nakon ovih realizacija ovih aktivnosti upravljanje grobljem ustupi JKP „Kraljeva Gora“. Osim gradskog groblja, svako selo ima jedno ili više groblja – ukupno 41 (ukupna površina 63.053 m²).

Parkiranje

Opština Han Pijesak u urbanom dijelu raspolaže sa oko 150 parking mesta. Privatni parkinzi se nalaze oko zgrada kolektivnog i individualnog stanovanja. U opštini nije uspostavljena naplata parkinga.

Javna rasvjeta

Izgradnja i održavanje javne rasvjete je u nadležnosti Opštine. U poslednjih 10 godina izvršeno je značajno ulaganje u javnu rasvjetu pa je sada pokriven gradski centar i sva prigradska naselja do 2 km (Japaga, Bukova Glava i Vikend naselje). Pokrivenost stanovništva javnom rasvjetom je oko 50%. Za održavanje javne rasvjete (popravke i zamjena) se na godišnjem nivou izdvaja oko 7.000 KM, a za električnu energiju oko 50.000 KM, što čini ukupan trošak za funkcionisanje javne rasvjete 57.000 KM ili oko 2% od ukupnog budžeta.

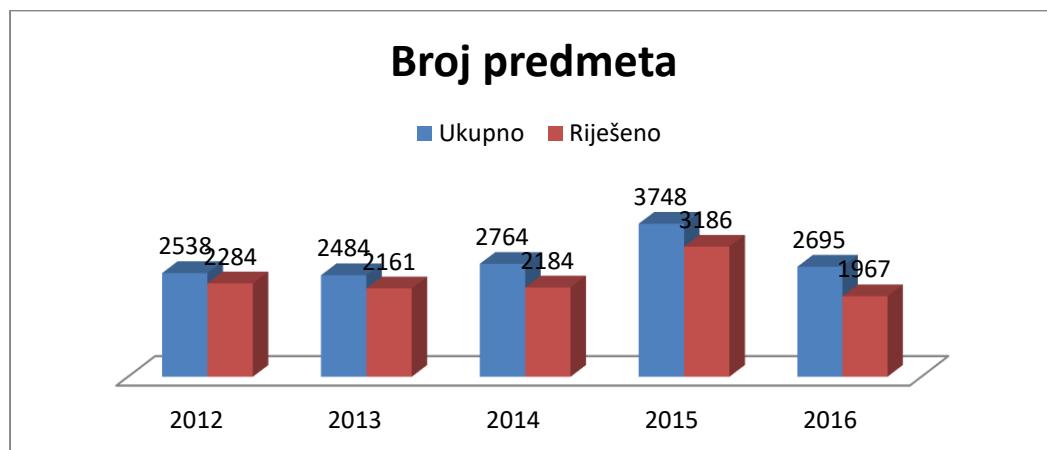
6.3. STANJE ADMINISTRATIVNIH USLUGA LOKALNE SAMOUPRAVE

Pružanje administrativnih usluga

Prijem i obrada zahtjeva fizičkih i pravnih lica organizovani su najvećim dijelom putem protokola/pisarnice u sklopu Odjeljenja za opštu upravu. Putem oglasne ploče i zvanične internet stranice Opštine Han Pijesak pružaju se informacije građanima. Opština nije uvela sistem upravljanja kvalitetom u skladu sa međunarodnim standardima ISO 9001-2000, iako je 2009. godine pokrenut proces i nakon toga zaustavljen.

U pisarnici se primaju zahtjevi i drugi podnesci i po službenoj dužnosti dostavljaju nadležnim odjeljenjima na rješavanje. Predmeti se rješavaju brzo i u zakonskom roku, ukoliko su zahtjevi kompletni. Procenat rješenosti zahtjeva trenutno je 73% i ima trend vremenskog smanjenja, što direktno zavisi od prirode predmeta koji se rješavaju i učešća stranki u postupku u smislu kompletiranja dokumentacije.

Grafikon 28: Broj predmeta u opštinskoj upravi

Izvor: Opština Han Pijesak

Tehnička i kadrovska opremljenost

U pogledu informatičke opremljenosti opština je opremljena potrebnom informatičkom opremom za normalno funkcionisanje i rad opštinske uprave. Veća ulaganja su izvršena 2012. i 2015. godine kada je nabavljene veći broj računara i licenciranih softvera. Ukupno ulaganje u posljednjih pet godina iznosi 30.000 KM i trenutno su u funkciji 32 računara, koji su umreženi i povezani na zajednički server i internet.

Opštinska uprava posjeduje softvere za finansije (Finova), matični ured (Centralni informacioni sistem za obradu podataka i čuvanje drugog primjerka matičnih knjiga). Posjeduje službenu internet stranicu za informisanje građana.

Vozni park opštinske uprave (ne uključujući vatrogasnu jedinicu) čine dva vozila (putnički automobil Volkswagen Passat (2005) i putnički automobil Lada Niva (2009), Terensko vozilo). Postojeći vozni park Opštine zadovoljava osnovne potrebe i funkcionalnost rada.

Najveći nedostatak u pogledu tehničke infrastrukture ogleda se u nepostojanju šalter-sale.

U skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta, u okviru Opštinske uprave postoje sljedeće organizacione jedinice sa brojem zaposlenih (u zagradi):

- Odjeljenje za opštu upravu (14)
 - Odsjek za protivpožarnu zaštitu i spasavanje(13)
- Odjeljenje za privredu, finansije i društvene djelatnosti, (6)
 - Odsjek za finansije i trezor(5)
 - Odsjek za inspekcijske poslove(7)
- Stručna i tehnička služba Skupštine i Načelnika opštine(8)

U opštinskoj upravi Han Pijesak zaposleno je ukupno 56 radnika, od kojih je 29 žena i 27 muškaraca. Broj funkcionera je 3, službenika 32, tehničkog i pomoćnog osoblja 21. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u potpunosti odgovara uslovima definisanim Pravilnikom.

Tabela 14: Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Stepen stručne spreme	broj
Magistri nauka (300 ECTS)	1
Visoka školska sprema (240 ECTS)	16
Viša školska sprema (180 ECTS)	6
Srednja stručna sprema	22
Visokokvalifikovani radnici	1
Kvalifikovani radnici	7

Izvor: Opština Han Pijesak

Mjesne zajednice

Opština je teritorijalno podijeljena na 5 mjesnih zajednica: MZ Han Pijesak, MZ Pjenovac, MZ Mrkalji i Džimrije, MZ Rijeke i MZ Podžeplje. Predsjednici mjesnih zajednica su 4 muškarca i jedna žena. MZ Han Pijesak ima 7 aktivnih članova savjeta MZ, dok ostale MZ imaju po pet aktivnih članova. Mjesnim zajednicama je ukinuta pravna samostalnost 2004. godine, ne posjeduju adekvatan kancelarijski prostor niti informatičku opremu.

Stručni saradnik za mjesne zajednice u Opštinskoj upravi sarađuje sa predstavnicima MZ i pruža im pomoć u obavljanju svih administrativno-tehničkih poslova.

Zaključak:

Što se tiče saobraćajne infrastrukture, može se reći da je ona generalno dobra, uz potrebu za stalnom popravkom i održavanjem. U nadležnosti lokalne samouprave su izgradnja i održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva, gdje se svake godine iz budžeta izdvajaju značajna sredstva za čišćenje i održavanje ovih puteva.

U pogledu infrastrukture koja nije u nadležnosti opštine stanje je sljedeće: telekomunikacije su dobro razvijene i razvijaju se u skladu sa trendovima za cijelo područje koje pokriva davalac telekomunikacionih usluga i ne predstavljaju barijere u domenu implementacije strategije; elektroenergetska infrastruktura ima nedostatak u pogledu snabdijevanja samo iz jednog pravca, što za posljedicu ima višednevne nestanke struje u slučajevima većih kvarova, a redovne prekide u (2-3 puta godišnje) prilikom redovnih remonta i održavanja, što u potpunosti blokira život i privredne aktivnosti na području opštine. Strateški izazov predstavlja iznalaženje mogućnosti sa nadeležnom elektrodistribucijom da se opština snabđuje iz još jednog pravca napajanja električnom energijom.

Opština Han Pijesak već duži niz godina ima neriješeno pitanje vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda. Stanje komunalne infrastrukture je veoma loše i u tom pogledu strateški izazov, ali i zadatak lokalne samouprave u čijoj je nadležnosti rješavanje ovih problema, je sanacija sekundarne vodovodne mreže, izgradnja kanalizacionog sistema radi stvaranja osnovnih socijalnih uslova u pogledu sanitarno-higijenskih uslova života, redovnog snabdijevanja vodom, zaštite životne sredine i uslova za razvoj turizma.

Ostale javne usluge su na relativno zadovoljavajućem nivou i u narednom periodu treba obezbijediti redovno održavanje, nadogradnju sistema i podizanje opšteg kvaliteta pružanja javnih usluga.

Opštinski organ uprave posjeduje tehničke i kadrovske kapacitete za relativno dobro pružanje usluga fizičkim i pravnim licima. Strateški izazov lokalne samouprave je unapređenje rada lokalne administracije uvođenjem standardizacije u poslovanju (ISO, BFC i slično), pojednostavljenja administrativnih procedura, daljim unapređenjem mehanizama transparentnosti i participacije, kao i unapređenje tehničke infrastrukture posebno u domenu izgradnje adekvatne šalter-sale.

7. STANJE ŽIVOTNE SREDINE- EKOLOGIJA

Opština Han Pijesak je uz finansijsku podršku UNDP-a kroz program MDG-F izradila Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) za period 2012-2018. godina. LEAP-om je detaljno obrađeno stanje životne sredine i definisane aktivnosti na unapređenju zaštite životne sredine kroz Mjere i Akcioni plan implementacije.

7.1. STANJE VAZDUHA

Na području opštine Han Pijesak ne postoji monitoring stanica na kojoj bi se vršilo mjerjenje kvaliteta vazduha. Stanje monitoringa kvaliteta vazduha je na dosta niskom nivou u cijeloj RS (postoje određena praćenja i mjerjenja kvaliteta vazduha u Banja Luci, Bijeljini i Gradišci), a još uvijek nije uspostavljen katastar zagađivača i katastar emisija u vazduhu.

Kao potencijalni zagađivači vazduha na području opštine su: izduvni gasovi iz saobraćaja, emisije iz ložišta i emisije iz tehnoloških procesa.

Izduvni gasovi

Broj registrovanih vozila na području opštine ne prelazi 1000 i kod njih se vrše redovni tehnički pregledi. Ne postoje podaci o starosti vozila – može se zaključiti da su vozila relativno stara. S obzirom da kroz opštinu Han Pijesak prolazi magistralni put i dva regionalna puta, broj vozila koja saobraćaju je dosta veći, ali ne postoji ozbiljna opasnost po zagodenje vazduha.

Emisije iz ložišta

Kao emergent za zagrijavanje domaćinstava i privrednih subjekata uglavnom se koristi bukovo drvo, ne postoji gradska toplana. Postoje četiri kotlovnice koje koriste ugalj kao gorivo, a to su:

1. Kotlovnica u direkciji ŠG "Visočnik" troši u toku grijne sezone 60 tona uglja i 250 m³ drva. Zapisnike o pregledima i servisiranjima ne posjeduju, a takođe nemaju ni ekološku dozvolu.

2. Kotlovnica u Gimnaziji – imaju dvije peći: velika peć snage 550 kW i mala peć snage 250 kW. Godišnje troše 400 tona uglja. Ne posjeduju Zapisnike o pregledima i servisiranjima kao ni ekološku dozvolu.
3. Kotlovnica u policijskoj stanici ima peć snage 50 kW, troši 25 tona uglja i 10m³ drva. Nisu vršili redovne preglede i servisiranja, a ne posjeduju ni ekološku dozvolu.
4. Kotlovnica u Domu zdravlja ima peć snage 250 kW, troši 50 tona uglja. Nisu vršili redovne preglede i servisiranja, a ne posjeduju ni ekološku dozvolu.

Emisije iz tehnoloških procesa

Za 2008. god. u opštini Han Pijesak je pripremljen Godišnji izvještaj o postrojenjima/zagađivačima prema Ministarstvu za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS.

Kao potencijalni zagađivači vazduha u našoj Opštini, od privrednih subjekta postoje: pilane-13, klaonica i fabrika za preradu mesa, preduzeće za preradu sirove kože, tri benzinske pumpe, kamenolom i AD za poljoprivredno stočarsku proizvodnju.

U ekološkoj dozvoli privrednih subjekata propisane su mjere za ublažavanje negativnih uticaja na životnu sredinu. Jedna od mjer je monitoring osnovnih elemenata životne sredine: kvaliteta vazduha, vode i zemljišta. Mjerenja se ne vrše redovno kod svih privrednih subjekata (zbog smanjenog obima posla), a privredni subjekti koji su izvršili potrebna mjerenja posjeduju Zapisnik o izvršenim mjerljima. Mjerenja su vršena na osnovu Zakona o zaštiti životne sredine ("Službeni glasnik RS br. 71/12,79/15) a rezultati izvršenih mjerjenja su sljedeći: izmjerene vrijednosti SO₂, NO₂, CO su niže od gornjih graničnih vrijednosti propisanih Uredbom o vrijednostima kvaliteta vazduha ("Službeni glasnik RS", br. 124/12), izmjerene koncentracije prašine u vazduhu su niže od graničnih vrijednosti datih u standardu JUS Z.B0.001, izmjereni nivo buke ne prelazi granične vrijednosti propisane Pravilnikom o dozvoljenim granicama intenziteta zvuka i šuma ("Službeni list SR BiH" br.46/89) i rezultati ispitivanih parametara za vodu nalaze se ispod max. dozvoljenih vrijednosti određenih Pravilnikom o uslovima ispuštanja otpadnih voda u površinske ("Službeni glasnik RS" br.44/01).

7.2. STANJE VODNIH RESURSA

Što se tiče hidroenergetskih potencijala, opština ne raspolaže sa značajnim vodnim resursima, radi se o nekoliko manjih rječica i potoka. Opština Han Pijesak, kao i samo naselje, smještena je na vododjelnici između slivova rijeka Drine i Bosne.

U slivu rijeke Drine nalazi se rječica koja nosi naziv Rijeka, čiji se tok formira od Širokog vrela, Velike Komnice i Male Komnice, od jačih izvora, te većeg broja manjih izvora koji izviru iz podnožja Velikog i Malog Žepa.

U slivu rijeke Bosne izvire i teče nekoliko rječica, i to: Bjesnica, Krivača, Varošnica i Pištica, koje u mjesnoj zajednici Pjenovac formiraju rijeku Stupčanicu. Ukoliko sušni period traje duže, i ove rječice presuše.

Emisije otpadnih voda

Emisije otpadnih voda iz komunalnih izvora

Ova vrsta otpadnih voda potiče uglavnom iz domaćinstava i privrednih subjekata. Adekvatno prikupljanje otpadnih voda se ne vrši zbog veoma stare kanalizacione mreže

i neizgrađenog kanalizacionog sistema. Trenutno postoje samo dva kanalizaciona kolektora sa septičkom jamom, kapaciteta 150-200 m³, koji su u veoma lošem stanju. U naseljima koja nisu pokrivena kanalizacionom mrežom izgrađene su septičke jame, kao prelazno rješenje. Većina jama nije izgrađena prema higijenskim standardima, tako da ne obezbjeđuju prečišćavanje voda prije ispuštanja u podzemlje.

Emisije otpadnih voda iz industrijskih izvora

Najbrojniji privredni subjekti u opštini su pilane, kod kojih nastaju oborinske i sanitарne otpadne vode, a koje se u konačnici skupljaju u septičkim jamama. Manipulativne površine oko objekata su uređene samo kod 5 (pet) pilana i kod njih su izgrađeni taložnici. Preostale pilane imaju obavezu da u periodu važenja ekološke dozvole uredi manipulativne površine, izgrade taložnike, separatore masti i ulja, te potom da vrše analizu uzorka ispuštene prečišćene otpadne vode. Rezultati ispitivanih parametara se nalaze ispod maksimalno dozvoljenih vrijednosti koje su određene propisima.

Emisije iz poljoprivrednih djelatnosti

Na području opštine nije razvijena ratarska poljoprivredna proizvodnja, tako da nema velike upotrebe vještačkog đubriva. Stanovništvo se uglavnom bavi stočarstvom, a nastalo stajsko đubrivo se koristi za đubrenje privatnih vrtova i bašti. Objekti za odlaganje stajskog đubriva nisu izvedeni na način da su vodonepropusni, a čišćenje i održavanje istih je isključivo u nadležnosti farmera-vlasnika istih. Podaci o emisijama iz poljoprivrednih djelatnosti na području opštine Han Pijesak trenutno ne postoje.

Kvalitet voda

Kvalitet površinskih voda

Podatke o kvantitativno-kvalitativnim karakteristikama površinskih voda na području opštine Han Pijesak, Agencija za vode ne posjeduje, obzirom da vodotoci na teritoriji opštine nisu obuhvaćeni monitoringom površinskih voda koji se godišnje redovno provodi u RS.

Kvalitet podzemnih voda

Podaci o kvalitetu podzemnih voda, a koje se zahvataju na izvorištu Štekavac su trenutno jedino dostupni. Fizičke karakteristike podzemnih voda, koje se zahvataju na izvorištu Štekavac, ispitivane su prilikom svih dosadašnjih analiza. Vrijednost pH za sve analizirane uzorce bila je u granicama vrijednosti za blago bazne vode i iznosi 7,62.

Imajući u vidu raspored i regionalni razvoj vodonosnika, kao i rezultate hemijskih analiza, može se tvrditi da se radi o vodama hidrokarbonatne klase, kalcijumsko – magnezijumsko - natrijumsko + kalijumskog tipa.

Takođe, uočeno je povećanje mutnoće vode poslije obilnijih padavina, što je direktna posljedica tipa izdani u okviru koje je formirano izvorište Štekavac. Podatke o kvalitetu ostalih podzemnih voda na području naše Opštine, Agencija za vode ne posjeduje, obzirom da se monitoring podzemnih voda ne sprovodi u RS.

Kvalitet vode na izvorištima i vodovodnom sistemu

Na području opštine Han Pijesak, u MZ Pjenovac, postoji izvorište Štekavac koje je trenutno uključeno u javni sistem vodosnabdijevanja. Drugo izvorište Kraljeva gora, uključeno u sistem vodosnabdijevanja, nalazi se na području opštine Vlasenica.

Mikro-biološka i fizičko-hemijska kontrola kvaliteta pitke vode se ne vrši u Han Pijesku. Uzorci sirove i vode za piće se uzimaju i kontrolisu od strane Institut za javno zdravlje Istočno Sarajevo jednom mjesечно, a velika hemijska analiza se radi jednom godišnje. Sudeći po rezultatima analiza, kvalitet sirove vode i vode plasirane ka potrošačima je nestabilan čemu je uzrok česta pojava mutnoće u sirovoj vodi i odsustvo odgovarajućeg tretmana na lokalitetu Štekavac.

U opštini Han Pijesak tokom 2016. godine izvršeno je ukupno 52 analize vode za piće različitog obima, od toga je bilo 35 ispravnih i 17 neispravnih uzoraka.

Kada je u pitanju kvalitet vode za piće iz vodovodne mreže, uzorci se zahvataju u centru grada, u Vikend naselju, Bukovo glavi i na izvorištima. Do pojave bakterija u vodi u mreži dolazi samo kada ne radi instalacija za hlorisanje, što je isključivo u vrijeme prekida napajanja električnom energijom, i u periodima velike mutnoće vode iz Štekavca. U nekim uzorcima u gradu je konstatovano prisustvo bakterija Escherichia coli i Enterococcus. Broj uzoraka sa ovim bakterijama u jednoj godini je ~10. U uzorcima koji se zahvataju iz cjevovoda koji plasiraju vodu samo iz Kraljeve gore se ne nalaze bakterije i nema vidne mutnoće. Hemijska ispravnost vode je prisutna tokom cijele godine sa oba izvorišta.

7.3. STANJE ZEMLJIŠTA

Fizički gubitak zemljišta

Nema pojave intezivne erozije zemljišta, mada postoje bujice, odnosno bujični tokovi. Ukupna površina vodnog zemljišta je $0,042 \text{ km}^2$, što čini $0,01\%$ od ukupne površine Opštine.

Kontaminacija teškim metalima i ostalim hemijskim agensima

U toku 1995. god. NATO snage su bombardovale kasarnu JNA, smještenu u naselju Bogaz, i od tada postoji sumnja da je to područje kontaminirano. Međutim, nikad nije vršeno ispitivanje zemljišta sa tog područja, odnosno ne postoji zvanična informacija o tome. Broj oboljelih od malignih bolesti povećan je u odnosu na period prije rata, međutim to nije dovoljno da bi se moglo tvrditi da je to područje kontaminirano.

Zdravstveno stanje zemljišta

Nisu dostupne informacije da li su vršena ispitivanja zdravstvenog stanja zemljišta na području opštine Han Pijesak.

7.4. BIODIVERZITET

Šume su najznačajniji prirodni resurs opštine Han Pijesak. Područje opštine Han Pijesak predstavlja jedno od najbogatijih područja šumama kao prirodnim resursom, ne samo u Republici Srpskoj nego i u BiH.

Prirodna područja

Na području opštine Han Pijesak nalaze se sljedeća prirodna područja, odnosno površine visoko vrijednih zaštićenih šuma:

1.	KUSAČE	(zajednica jele i smrče)	93,29 ha
2.	RADOJEVAC	(zajednica jele i smrče)	52,90 ha
3.	TRESETIŠTE NA KRAMU	(zajednica bijelog bora i maljave breze)	10,00 ha

4.	KUSAČE	(grupa stabala gorskog javora)	46,72 ha
5.	KAMENOLOM „PODŽEP	(duglazija)	0,50 ha
6.	ZAŠITNE šume na strmim terenima		149,48 ha

Kada su u pitanju vrste šuma Hanpjesačkog šumskoprirednog područja, radi se o mješovitim šumama jele, smrče i bukve sa bijelim borom, u koje je uprskan i planinski javor, a koje pripadaju visoko-ekonomskim šumama sa prirodnom obnovom. Vještačko pošumljavanje sadnjom sadnica vrši se u zanemarljivom obimu zbog nedostataka površina za pošumljavanje. U predmetnim šumama prisutno je veoma kvalitetno prirodno podmlađivanje sastojina.

Pored visokokvalitetnog drveća, u šumama se nalaze i različite vrste divljači, ljekobilja, jestivih gljiva i drugih zaštićenih i rijetkih vrsta biljaka.

Diviljač

- stalno zaštićeni su: vjeverica, mala lasica, velika lasica-hermelin, vidra, orao zmijar, škanjac mišar, jastreb kokošar, kobac ptičar, sova buljina (velika ušara), sova šumska, čuk obični, jarebica šumska-lještarka (koka), gavran
- lovostajem zaštićeni su: mrki medvjed, srna obična, zec, golub grivnjaš, golub dupljaš, grlica, jarebica-šumska lještarka (pijevac)
- nezaštićeni su: vuk, divlja mačka

Ljekobilje

Na području opštine nalazi se sljedeće ljekobilje: (kantarion, divlji luk-srijemuž, hajdučka trava, majčina dušica, lazarkinja, divlja kupina, divlja malina, smreka, glog, kičica, divlja lijeska i velebilje-bunika).

Jestive gljive

Na području opštine nalaze se sljedeće jestive gljive: vrganj, pravi vrganj, proljetni vrganj, crni vrganj, jestiva krasnica, lisičarka, bukovača, mlječnica, biserka, bijela sunčanica.

Rijetke i zaštićene biljke

Na području opštine nalaze se sljedeće endemske, rijetke, zaštićene i ugrožene vrste drveća, grmlja i zeljastog bilja: gorski javor, gorski brijest, crni grab, crni trn, divlja jabuka, divlja kruška, divlja trešnja, jarebika, zelena joha, tisa, planinski (grčki) javor, cvjetna breza, duglazija, božikovina, omelika, vimenjak, zavrata bijela, perunika tankolisna, borovnica, slatka paprat, srijemuš, pančićeva omorika, jelenski jezik, evropski ariš, crni bor.

Biljke koje su prisutne, a zabranjene su za sječu, su: tisa, zelena joha, divlja kruška, divlja trešnja, jarebika, božikovina.

7.5. UPRAVLJANJE OTPADOM

JKP „Kraljeva Gora“ odvozi otpad na gradsku komunalnu deponiju na lokaciji Mekote, udaljenu 4,5 km od centra Han Pijeska. Organizovanim sakupljanjem komunalnog otpada obuhvaćeno je 1715 korisnika. Procenat pokrivenosti je za domaćinstva 30% (urbani dio i prigradska naselja), a za pravna lica 90%. Deponija ne zadovoljava osnovne sanitарne uslove, nije spriječen pristup neovlaštenim licima do deponije, niti je podnesen Plan prilagođavanja upravljanja otpadom, što je jedna od obaveza prema Zakonu o upravljanju otpadom. Do deponije, koja je smještena u vrtači u šumskom pojasu, vodi šumski makadamski put. U blizini nema postojećih vodotoka, niti naseljenih mjesta.

Kao rezultat projekta "Identifikacija, kategorizacija i izrada baze podataka lokalnih i divljih deponija na teritoriji Republike Srpske" čiju implementaciju je sufinansirao Fond za zaštitu životne sredine Republike Srpske, napravljena je geografska interaktivna baza podataka (GIS). Ovim projektom površina deponije „Mekote“ je procijenjena na oko 11.000 m².

Postojeći broj kontejnera ne zadovoljava potrebe stanovništva pa se javljaju divlje deponije u prigradskim naseljima. U ruralnim zonama ne postoji organizovan odvoz otpada. Divlje deponije se javljaju na mjestima koja nisu obuhvaćena uslugom sakupljanja i odvoženja komunalnog otpada. U posljednjih nekoliko godina značajno je smanjen broj divljih deponija, u 2016. godini broj divljih deponija je 5 što je smanjenje od 65% u odnosu na 2012. godinu kada ih je bilo 14. Aktivnosti na smanjenju divljih deponija provode JKP "Kraljeva Gora" d.o.o. i ŠG "Visočnik". Na području opštine ne postoje uređene i natkrivene niše za odlaganje otpada. Kontejneri su postavljeni u blizini objekata za stanovanje, javnih ustanova, institucija, organizacija i trgovinskih i zanatskih radnji. Trenutno se odtpad ne sakuplja iz ruralnih područja zbog razuđenosti područja i nemogućnosti da se pokriju troškovi. U planu JKP „Kraljeva Gora“ d.o.o. je da u budućem periodu uvede sistem primarne selekcije otpada u koji bi uključili i ruralna područja (apliciran je projekat putem IPA CBC Srbija-BiH).

7.6. STANJE GRADSKOG ZELENILA

Na prvi pogled Han Pijesak ostavlja dojam grada punog zelenila. To je posljedica činjenice da je u okruženju visokokvalitetne crnogorične šume, a što je posljedica geomorfologije i nadmorske visine 1100 m.n.v. i s razlogom daje epitet zračne banje. Međutim, u samom gradskom centru, ima vrlo malo uređenih zelenih površina. U samom centru postoji Centralni gradski park površine 0,52 ha koji je djelimično uređen, i ta površina je premala da bi pripadala grupi parkova. Prema urbanističkoj nomenklaturi parkovima se smatraju zelene površine preko 2,0 ha, a sve koje su ispod te granice se smatraju skverovima.

Na južnoj strani hotela „Gora“ (koji je privatizovan) nalazi se zelena površina koja takođe nije uređena a ima svoj potencijal, njena površina je 0,6 ha tako da i ona ne pripada parkovskoj grupi. U ulici Aleksandra Karađorđevića nalazi se kompleks Aleksandra Karađorđevića ukupne površine oko 4,0 ha. Ovaj kompleks je obrastao biranim vrstama visokog crnogoričnog i listopadnog rastinja svih kategorija, i predstavlja značajan fond kvalitetnog zelenila. Ovaj kompleks posjeduje sve atribute gradskog parka i trebalo bi ga u tom smjeru i planirati.

Na padinama Boračkog brda gdje se nalazi fudbalsko igralište, spomenik iz NOR-a, pravoslavna crkva, postoji nešto kultivisanog zelenila koje se ne održava. Boračko brdo je planirano kao prostor za sport, rekreaciju, kao gradsko šetalište, mjesto za odmor i rekreaciju.

2017. godine urađen je projekat hortikulturnog-uređenja zelenih površina u opštini Han Pijesak, koji je planiran da se realizuje u toku 2018. godine.

7.7. KULTURNO-ISTORIJSKO I PRIRODNO NASLEĐE

Na području opštine Han Pijeska, kao predjeli prirodnih ljepota koji imaju rekracioni, kulturni i naučni značaj, utvrđeni su i zaštićeni:

- Memorijalni parkovi-srednjovjekovni lokaliteti: stari grad-utvrđenje „Pošijak“, naselje „Mačkovac“ i naselje „Maćeša“; deset lokaliteta sa ukupno 176 nekropola stećaka; Groblja- dva muslimanska stara groblja (Podžeplje i Nevčka brda), jedno

staro srpsko groblje (Mrkalji), tri groblja srpskih vojnika iz 1. svjetskog rata (Igrišta, Ružina voda i Vran kamen) i grob Jovana Tandarića u Šupovini; Ambijentalni objekti i ambijentalne cjeline sagrađene u periodu Austrougarske i Kraljevine Jugoslavije (Ljetnja rezidencija Kralja A. Karađorđevića, činovničke zgrade i brvnare u ul. A. Karađorđevića dvojni ambijentalni objekti u ul. S. dobrovoljaca; Zgrade eklekticizma (Stara željeznička stanica, Stara direkcija-zgrada šumske uprave, Dom kulture, Zgrada bivšeg SIZ-a i Pravoslavna crkva) te spomenici i spomen obilježja NOR-a (najznačajnija je Kosturnica sa skulpturalnim monumentima (spomen kosturnica 256 palih boraca) na Boračkom brdu u Han Pjesku kao i više spomen ploča i bista u Han Pjesku i Pjenovcu)

- Spomenici prirode: Maljava breza (*betula pubescens*)- lokalitet Kramske bare na Han Kramu, grupa zelene Avglazije(*Pseudotsuga Taxifolia*)- ostaci rasadnika Gornji Ljeskovac, Pančićeva omorika- lokacija kompleksa dvorca Aleksandra Karađorđevića.

Na zahtjev Opštine Han Pjesak, Zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske izvršio valorizaciju kulturno-istorijskog nasljeđa opštine Han Pjesak 1999. godine i izradio dokument pod nazivom „Valorizacija kulturno-istorijskog nasljeđa opštine Han Pjesak“.

Fokus u narednom periodu je rekonstrukcija, rehabilitacija i sanacija objekata u vlasništvu Opštine Han Pjesak, a to su zgrada Stare direkcije, Sokolski dom i Ljetnja rezidencija Kralja A. Karađorđevića.

Zaključak:

Opština Han Pjesak ima očuvanu, ekološki čistu životnu sredinu i treba uložiti napore da ona i ostane takva. Zbog ogromne površine koja se nalazi pod šumom, treba raditi na podizanju svijesti stanovništva o značaju zdrave životne sredine, jer „tek kad posjećemo posljednje drvo, zagadimo posljednju rijeku, ulovimo posljednju ribu, shvatit ćemo da se novac ne može jesti“.

Strateški izazov predstavlja korištenje ekoloških potencijala kao komparativne prednosti u razvojnim procesima, posebno u razvoju poljoprivrede i turizma ali uz očuvanje ekološki čiste sredine i raznolikosti biodiverziteta.

Ekološke prijetnje su neizgrađen kanalizacioni sistem i nepostojanje sanitарне deponije i u tom smislu neophodno je sistemsko rješavanje ovih problema u narednom periodu, od izrade neophodne tehničke dokumentacije do izvođenja neophodnih radova.

Opština Han Pjesak posjeduje značajno graditeljsko kulturno-istorijsko nasljeđe, koje je na adekvatan način valorizovano i potvrđeno od strane nadležne institucije (Zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasleđa) kao i prirodno nasljeđe koje je evidentirano i takođe valorizovano u reprezentativnim katalozima. Obaveza lokalne samouprave je da na adekvatan način zaštiti i očuva kulturno-istorijsko nasleđe. Strateški izazov predstavlja stavljanje kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa u razvojnu funkciju kroz projekte, prvenstveno u oblasti turizma i ekologije.

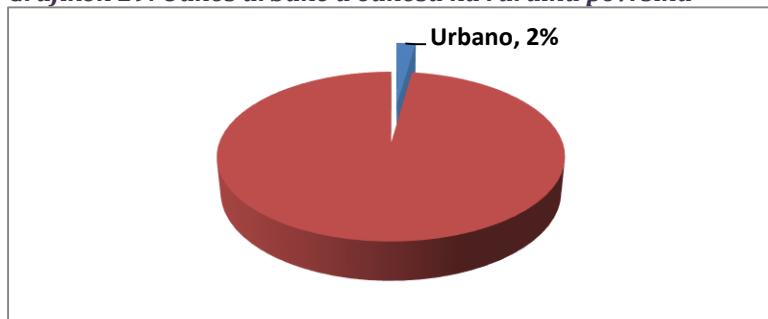
9. STANJE PROSTORNO-PLANSKE DOKUMENTACIJE

Prostorni i Urbanistički plan, koji su urađeni 1987/1988. godine od strane kuće ovlašćene za izradu prostorno-planske dokumentacije (Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta Sarajevo u Sarajevu), a doneseni i usvojeni u skupštinskoj proceduri 1990. godine istekli su 2011. godine. Iako su istekli, oba dokumenta se u skladu sa važećom zakonskom regulativom u oblasti uređenja prostora i građenja primjenjuju do izrade novih planova. Skupština opštine je 2012. godine donijela odluke o pristupanju izradi prostornog, odnosno urbanističkog plana, ali iste nije izradila do danas. Odluka o pristupanju izradi prostornog plana je obnovljena (ponovo donešena) u maju 2017. godine, a izrada je planirana u 2018. godini.

Zoniranje opštine Han Pijesak na poljoprivredno, građevinsko i industrijsko zemljište nije urađeno, samo je u Odluci o provođenju prostornog plana opštine Han Pijesak dato ostalo građevinsko zemljište po katastarskim opštinama i prikazano na kopijama katastarskog plana u mjerilu 1:6250.

Urbana površina u opštini utvrđena je Urbanističkim planom Opštine Han Pijesak, a odgovara površini građevinskog zemljišta opštine i iznosi 7,62 km². Relativna površina urbanog zemljišta u odnosu na ukupnu površinu opštine je 2,22 %. Ukupna površina ruralnog (vanurbanog) zemljišta u opštini iznosi 89,15 km².

Grafikon 29: Odnos urbane u odnosu na ruralnu površinu

Izvor: Opština Han Pijesak

Na području opštine Han Pijesak postoji 25 urbanih područja (naseljenih mjesta). Najveće urbano područje, a ujedno i jedino naselje gradskog karaktera, je naselje Han Pijesak sa opštinskim centrom i subcentrom naselja Japaga (Urbanistički plan i Regulacioni plan Vikend naselja).

Na osnovu Zakona iz 2013. godine pokrenut je proces legalizacije nelegalno izgrađenih objekata. Procjena je da postoji preko 100 objekata nelegalne gradnje, od kojih je 57 podnijelo zahtjev u zakonskom roku (do 31.12.2016. godine), od čega je 16 u potpunosti riješeno, 10 je u procesu rješavanja, a za 20 zahtjeva postoje problemi u vezi sa neriješenim imovinsko-pravnim odnosima.

Zaključak:

Prostorni planovi nisu važni samo sa aspekta korištenja prostora kao nenaknadivog resursa, već predstavljaju instrument za upravljanje budućim ukupnim privrednim i društvenim razvojem opštine. Strateški izazov predstavlja usuglašavanje prostornog i strateškog plana razvoja, te izrada prostornog i urbanističkog plana koji će predstavljati značajan indikator za potencijalne investitore i stvaranje konkurentne poslovne klime.

Urbanistički problem nelegalne gradnje treba da bude u fokusu rješavanja opštinske administracije u narednom periodu.

10. ANALIZA BUDŽETA

Budžet opštine Han Pijesak predstavlja akt kojim se na osnovu plana i analize utvrđuju prihodi i primici te rashodi i izdaci za budžetsku godinu. Nakon formulisanja budžeta Načelnik opštine predlaže njegovo usvajanje i potrebno je da se isti usvoji od strane Skupštine opštine.

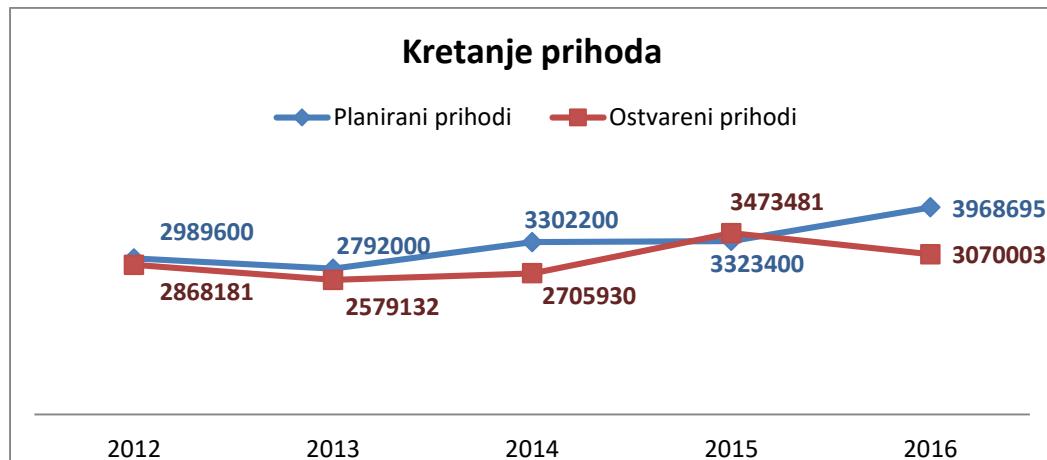
Budžet daje jasan prikaz

- Ukupno planiranih prihoda i primitaka (poreskih, neporeskih, grantova i transfera)
- Ukupno planiranih rashoda i izdataka po organizacijskoj, ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji

Od 2013. godine budžet opštine je ušao u trezorski sistem poslovanja.

Budžet opštine Han Pijesak na godišnjem nivou kreće se oko 3 mil. KM, kao što je prikazano u narednom grafikonu. Najveća razlika između planiranih i ostvarenih prihoda bila je u 2016. godini u iznosu 898.692 KM -manje ostvareno, odnosno 22,64% u odnosu na planirano.

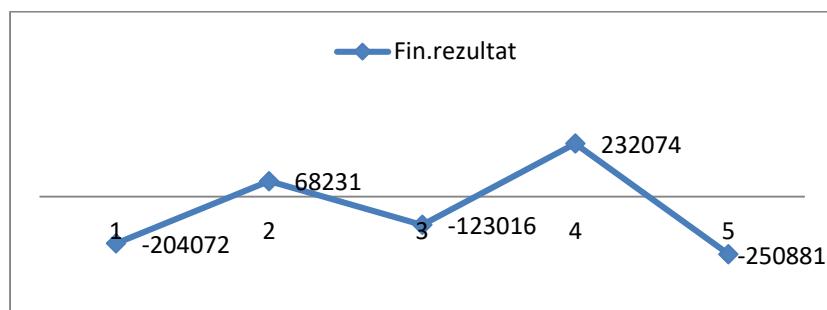
Grafikon 30: Kretanje ukupnog prihoda

Izvor: Opština Han Pijesak

Osnov planiranja prihoda i rashoda za budžetsku godinu je Zakon o budžetskom sistemu RS i Dokument okvirnog budžeta (DOB).

Grafikon 31: Kretanje finansijskog rezultata

Izvor: Opština Han Pijesak

U posmatranom period (2012-2016) finansijski rezultat je bio pod uticajem različitih faktora i na prihodnoj i na rashodnoj strani budžeta.

Na prihodnoj strani, gdje su prihodi od indirektnih poreza i naknade od šuma najznačajniji, evidentno je da prihodi od indirektnih poreza odstupaju maksimalno do 5% od plana, ali da su naknade od šuma u prethodnom period imale velike oscilacije ostvarenja u odnosu na plan- od 56% do 125%. Razlog ovim odstupanjima je u načinu planiranja, obračuna, evidentiranja i plaćanja, jer ŠG "Visočnik" (obveznik naknade) kao privredno društvo računovodstveni sistem vodi na obračunskoj osnovi, a Opština Han Pijesak po sistemu budžetskog računovodstva gdje se prihodi evidentiraju na gotovinskoj osnovi. Naime, naknada od šuma planira se u budžetu opštine na osnovu proizvodnog plana ŠG "Visočnik", obračunava se na osnovu ostvarene realizacije i prijavljuje kao poreska obaveza od strane ŠG "Visočnik" na obračunskoj osnovi, a u budžetu se evidentira danom uplate, tako da sve obaveze iz tekuće godine koje se prenesu i izmire u narednoj godini dovode do "obračunskog deficit".

Na strani rashoda veće oscilacije su se dešavale kod troškova zimske službe (2012. god. 201.464 KM, 2013. god. 51.805 KM, 2014. god. 28.856 KM, 2015. god. 166.190 KM i 2016. god. 48.261 KM) gdje su karakteristične 2012. i 2015. godina sa enormno visokim troškovima zimske službe. Međutim, 2015. godina završena je sa suficitom, zbog većeg ostvarenja u odnosu na plan i indirektnih poreza (2% više od plana) i naknade od šuma (25% više od plana). Kapitalni izdaci su takođe varirali, od 0,3% učešća u ukupnim rashodima i izdacima 2013. godine, do 14,9% 2016. godine.

Tabela 15: Kretanje osnovnih budžetskih pokazatelja

OPIS		Budžetska sredstva	Budžetski izdaci	Indirektni porezi	Naknade od šuma
2012	Plan	2989600	2989600	1500000	893500
	Ostvareno	2868181	3072253	1429167	865692
	%	96	103	95	97
2013	Plan	2792000	2792000	1310000	890000
	Ostvareno	2579132	2510901	1248959	798107
	%	92	90	95	90
2014	Plan	3302200	3302200	1251900	1383000
	Ostvareno	2705930	2828946	1253654	969443
	%	82	86	100	70
2015	Plan	3323400	3323400	1280000	1100000
	Ostvareno	3473481	3241407	1307363	1371850
	%	105	98	102	125
2016	Plan	3968695	3968695	1270000	1621869
	Ostvareno	3070003	3320884	1337099	904392
	%	77	84	105	56

Izvor: Opština Han Pijesak

9.1. PREGLED UČEŠĆA I KRETANJE PORESKIH I NEPORESKIH PRIHODA

Najznačajniji prihod u budžetu opštine je prihod od indirektnih poreza koji je u posmatranom periodu (2012-2016) iznosio prosječno 45% od ukupnih prihoda. Ostali

poreski prihodi obuhvataju prihode od direktnih poreza (poreza na dohodak i poreza na imovinu). Poreski prihodi u posmatranom periodu su imali tendenciju smanjenja od 6,64% u 2016. u odnosu na 2012. godinu. Međutim promjene u pojedinačnim kategorijama i njihovi trendovi generalno nemaju veća odstupanja od prosjeka. Kao što je navedeno najznačajniji neporeski prihod je naknada od šuma, koja se u skladu sa odredbama Zakona o šumama mora usmjeriti u razvoj infrastrukture sa koje potiču šumski drvni sortimenti. Grantovi predstavljaju namjenska sredstva, uglavnom po odobrenim projektima od strane viših nivoa vlasti (ministarstava). U strukturi transfera oko 50% se odnosi na pomoć nerazvijenim opština, a preostalih 50% sufinansiranje socijalne zaštite od strane Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS. Na poziciji primitaka nalaze se primici od prodaje zemljišta i prilivi po osnovu kredita, kao i neutrošena sredstva iz ranijih godina.

Tabela 16: Struktura prihoda

Vrsta prihoda	2012	(%)	2013	(%)	2014	(%)	2015	(%)	2016	(%)
PORESKI PRIHODI (ukupno)	1692685	59%	1517813	59%	1485919	55%	1589913	46%	1580300	51%
NEPORESKI PRIHODI (ukupno)	1027503	36%	943658	37%	1097631	41%	1526733	44%	1045302	34%
GRANTOVI (ukupno)	128	0%	13319	1%	20000	1%	30214	1%	25000	1%
TRANSFERI	138816	5%	78447	3%	92200	3%	107215	3%	140273	5%
PRIMICI	9049	0%	25895	1%	10180	0%	219406	6%	279128	9%
PRIHODI (ukupno)	2868181		2579132		2705930		3473481		3070003	

Izvor. Opština Han Pijesak

Naknada za šume koristi se za izgradnju, rekonstrukciju i održavanje infrastrukture na ruralnom području, drugih objekata ruralnog standarda, kao i stvaranje uslova za rad vatrogasnih jedinica u službi zaštite šuma JLS sa koje potiču prodati sortimenti.

9.2. STRUKTURA RASHODA (EKONOMSKA, ORGANIZACIONA I FUNKCIONALNA KL.)

Rashodovna strana budžeta opštine sastoji se od rashoda i izdataka.

U skladu sa ekonomskom klasifikacijom rashodi su prikazani u sljedećoj tabeli:

Tabela 17: Ekonomска klasifikacija rashoda

Vrsta rashoda	2012	(%)	2013	(%)	2014	(%)	2015	(%)	2016	(%)
Bruto plate i naknade	968415	31,52	1244733	49,6	1334910	47,2	1312624	40,5	1329495	40,0
Materijalni izdaci	683109	22,23	483732	19,3	522697	18,5	680551	21,0	515125	15,5
Tekući grantovi	762566	24,82	242216	9,6	344849	12,2	276622	8,5	451955	13,6
Socijalna zaštita	242958	7,91	243096	9,7	282218	10,0	284724	8,8	291266	8,8
Subvencije poljoprivredi			4650	0,2	5950	0,2	9945	0,3	8750	0,3
Izdaci za kamate	47991	1,56	35031	1,4	28476	1,0	23236	0,7	19708	0,6
Transferi	20233	0,66	27199	1,1	18447	0,7	19290	0,6	17321	0,5
Kapitalni izdaci	192057	6,25	7745	0,3	125251	4,4	196082	6,0	496042	14,9
Izdaci (trošak pdv)			6615	0,3						

Izdaci za fin. Imovinu					2000	0,1				
Otplate domaćeg zaduženja	149524	4,87	155574	6,2	164148	5,8	163726	5,1	190182	5,7
Izdaci za zajmove	5400	0,18	0	0,0						
Otplate iz ran.perioda			60310	2,4			274607	8,5	1040	0,03
Rashodi/Izdaci ukupno	3072253		2510901		2828946		3241407		3320884	

Izvor: Opština Han Pijesak

U strukturi rashoda najveće učešće je po osnovu bruto plata i naknada, u koje se osim bruto plata zaposlenih u opštinskoj upravi uključuju i bruto plate zaposlenih u Centru za omladinu i sport „Pogled“ Han Pijesak.

U 2012. godini evidentno je niže učešće rashoda za bruto plate i naknade (31,52 %), jer su do uvođenja trezorskog načina poslovanja 2013. godine, Centar za omladinu i sport „Pogled“ i Teritorijalna vatrogasna jedinica bili korisnici granta opštine i nije se vršila njihova konsolidacija.

Zbog toga su i tekući grantovi u 2012. godini bili znatno viši nego 2013. godine i kasnije.Što se tiče organizacione klasifikacije rashodi se raspodjeljuju na sljedeće organizacione jedinice: Skupština opštine-4%, Opštinska uprava-83%, ostala budžetska potrošnja-7%, mjesne zajednice-0,03%, JU COS „Pogled“-5%, JU Narodna biblioteka „Branko Čučak“-1% (procentualno učešće u 2016. godini).

Tabela 18: Funkcionalna klasifikacija rashoda

	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%
Opšte javne usluge	1766476	60,55	1521843	60,69	1586215	59,59	1919804	59,93	1771095	53,33
Odbrana		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00
Javni red i sigurnost	146521	5,02	142860	5,70		0,00		0,00		0,00
Ekonomski poslovi	120127	4,12	10658	0,43	9350	0,35	13689	0,43	19693	0,59
Zaštita životne sredine		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00
Stambeni i zajednički poslovi	332552	11,40	96108	3,83	280109	10,52	252159	7,87	697572	21,01
Zdravstvo	14511	0,50	25260	1,01	54611	2,05	18600	0,58	100303	3,02
Rekreacija, kultura i religija	254102	8,71	205282	8,19	225938	8,49	219899	6,87	220557	6,64
Obrazovanje	40082	1,37	46799	1,87	78885	2,96	69652	2,17	28876	0,87
Socijalna zaštita	242958	8,33	242896	9,69	262803	9,87	271024	8,46	291566	8,78
Ostalo		0,00	215884	8,61	164148	6,17	438333	13,68	191222	5,76
UKUPNO	2917329		2507590		2662059		3203160		3320884	

Izvor: Opština Han Pijesak

Funkcionalna klasifikacija predstavlja klasifikaciju vladinih funkcija (COFOG-Classification of the Functions of the Government) koja je sačinjena od strane Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i objavljena od strane Odjeljenja za statistiku Ujedinjenih nacija. Funkcionalna klasifikacija predstavlja klasifikaciju socioekonomskih ciljeva koje vlade žele da postignu kroz različite vrste potrošnje.

9.3. KREDITNA ZADUŽENOST I KREDITNI POTENCIJAL

Zaduženost opštine od 3,64% u 2017. godini (procenat pokazuje odnos godišnje rate kredita u odnosu na redovne prihode) je značajno ispod zakonskog minimuma od 18%. Opština će u narednih pet godina postojeće kredite likvidirati, a već 2020. godine godišnja rata će iznositi manje od 1% redovnih prihoda, odnosno zaduženost će biti na tom nivou.

Zaključak:

Budžet opštine Han Pijesak je relativno dobar u odnosu na opšte stanje javnih finansija, kako u Republici Srpskoj, tako i u BiH.

Budžet opštine Han Pijesak nema većih oscilacija, kako na prihodnoj tako ni na rashodnoj strani. Odstupanja koja su evidentirana su posledica izmjene zakonskih propisa i na njih se ne može uticati te stoga i u budućim aktivnostima predstavljaju rizik koji se ne može izbjegći, ali se na njih mora računati. Budžet je duži niz godina stabilan i posmatrajući prihode „per capita“ (budžet „po glavi“ stanovnika koji iznosi oko 1000 KM) predstavlja jedan, ako ne i najveći budžet po ovom kriterijumu u BiH. Opština trenutno nema prenesenih obaveza (tekuće obaveze izmiruje u zakonskom roku) niti ima sudskih sporova čiji ishod može značajno uticati na buduće finansiranje. Zaduženost opštine je značajno ispod zakonskog minimuma što ostavlja mogućnost eventualnog kreditnog zaduženja za finaniranje većih infrastrukturnih projekata. Nepovoljna struktura budžeta je u domenu učešća plata, tako da se on može generalno okarakterisati kao potrošački s obzirom na broj zaposlenih u odnosu na broj stanovnika. Takođe, zakonska obaveza usmjeravanja naknade od šuma u infrastrukturu ograničava finansiranje prioritetnih projekata, što može djelovati limitirajuće na implementaciju strategije.

Strateški izazov predstavlja kvalitetno upravljanje budžetskim sredstvima u cilju obezbeđenja neophodnog iznosa sufinansiranja vlastitih sredstava, te organizacija unutar lokalne uprave i edukacija tima/osoblja za pripremu, pisanje i implementaciju projekata prema eksternim izvorima. Takođe, u kontekstu vertikalne alokacije javnih prihoda, odnosno raspodjele između različitih nivoa vlasti i njihove utvrđene namjene, lokalna samouprava treba kontinuirano da ulaže napore u izmjenu i prilagođavanje zakona specifičnostima malih ruralnih sredina kao što je Han Pijesak, a što se može postići putem aktivnosti koje sprovodi Savez opština i gradova RS, zatim aktivnim učešćem u javnim raspravama na nacrte novih ili izmjene postojećih zakonskih rješenja, razvojem međuopštinske saradnje i zajedničkim nastupom pred zakonodavcima, kao i samostalno pokretanje inicijativa za izmjenu zakonskih propisa.

II. SWOT ANALIZA

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ↑ Povoljna geografska lokacija i dobra komunikaciona povezanost sa velikim potrošačkim i industrijskim centrima- Sarajevo, Tuzla ↑ Bogatstvo šumskih resursa i biodiverzitet šumskih ekosistema ↑ Razvijena putna mreža na području opštine i dobro organizovano zimsko održavanje puteva ↑ Lideri u vođenju i primjeni međunarodnih standarda u poslovanju u šumarstvu ↑ Tradicija drvoprerađivačke proizvodnje i drvoprerada bazirana na lokalnom resursu, koja nije zavisna od uvoznih sirovina ↑ Instalirani kapaciteti za preradu drveta (objekti, oprema) u privatnom sektoru i sopstveni kapaciteti u pogledu vlasništva Opštine nad fabrikom tekstilne industrije ↑ Niska stopa kriminaliteta ↑ Nepostojanje značajne ugroženosti od mina ↑ Organizovana i obučena protivpožarna zaštita ↑ Potpuna pokrivenost opštine tehničkom infrastrukturom (telekomunikacije i električna infrastruktura) ↑ Ekološki čista sredina i bez rizika industrijskog zagađenja ↑ Visok stepen uključenosti mladih u sportske aktivnosti ↑ Dobro organizovana biblioteka sa bogatim bibliotečkim fondom i organizacijom značajnih manifestacija ↑ Veliki broj NVO-a sa brojnim članstvom te različitim ciljevima djelovanja i razvijena saradnja sa opštinskom upravom ↑ Stabilan budžet, niska stopa zaduženosti i veliki kreditni potencijal Opštine 	<ul style="list-style-type: none"> ↓ Neiskorištenost turističkih potencijala i nerazvijena turistička infrastruktura ↓ Depopulacija i nepovoljna starosna struktura stanovništva ↓ Mali broj povratnika i nepovoljna starosna struktura povratničke populacije ↓ Negativan prirodni priraštaj i migracioni saldo stanovništva ↓ Niska stopa naseljenosti i rijetka mreža naselja ↓ Nepostojanje saradnje sa dijasporom ↓ Nizak stepen korištenja kapaciteta i finalizacije u drvo-preradi ↓ Loši organizacioni kapaciteti privatnih preduzeća (menadžment, marketing, finansije) ↓ Nedostatak sopstvenih razvojnih sredstava preduzeća u privatnom sektoru ↓ Nedostatak poslovnog povezivanja (klasterizacija, lanac vrijednosti- posebno u drvopreradi) ↓ Napajanje električnom energijom iz samo jednog pravca bez alternativnog snabdijevanja ↓ Usitnjeni posjedi u poljoprivredi, nedovoljna poljoprivredna mehanizacija, nezadovoljavajući rasni sastav u stočarstvu i needukovanost poljoprivrednih proizvođača ↓ Klimatski uslovi ograničavajući za uzgoj većeg broja ratarskih, povrtarskih i voćarskih kultura (samo kulture pogodne za uzgoj u planinskim područjima) ↓ Nerazvijeno tržište poljoprivrednih proizvoda, nedovoljna uvezanost/organizovanost otkupa i prerade poljoprivrednih proizvođača ↓ Nedovoljna podrška lokalnih vlasti za razvoj poljoprivredne proizvodnje i preduzetništva ↓ Visoka stopa nezaposlenosti i nepovoljna polna struktura (visoko učešće žena u strukturi nezaposlenih)

- ↓ Zastarjele vještine i kvalifikacije nezaposlene radne snage
- ↓ Neadekvatni programi srednjih škola koji ne prate privredne i razvojne potrebe
- ↓ Relativno velika udaljenost zdravstvenih institucija sekundarnog nivoa zdravstvene zaštite
- ↓ Loši materijalni i finansijski kapaciteti zdravstvene ustanove
- ↓ Loši smještajni kapaciteti Narodne biblioteke uz opasnost oštećenja bibliotečkog fonda
- ↓ Veliki broj socijalnougroženih stanovnika uz otežano praćenje i planiranje socijalne zaštite zbog nepostojanja socijalnih karti
- ↓ Nedovoljna uključenost civilnog sektora u društvene aktivnosti, izradu i provođenje razvojnih strateških planova
- ↓ Nedovoljni kapaciteti civilnog sektora za realizaciju značajnijih projekata (apliciranje, provođenje)
- ↓ Nedovoljna i neadekvatna sportska infrastruktura
- ↓ Problemi sa vodosnabdijevanjem - dotrajalost sekundarne vodovodne mreže i gubici vode u sistemu vodosnabdijevanja oko 80%
- ↓ Neizgrađena kanalizaciona mreža
- ↓ Neadekvatan sistem grijanja uz ogromne energetske gubitke
- ↓ Neriješen sistem upravljanja otpadom - odlaganje i selektivno prikupljanje uz lošu tehničku opremljenost komunalnog preduzeća
- ↓ Ekološka prijetnja i prijetnja po zdravlje ljudi zbog lošeg funkcionisanja komunalne infrastrukture (zagadenost vode za piće, zagadenje zemljišta na lokaciji deponije)
- ↓ Nedostatak prostornog i urbanističkog plana opštine što za posljedicu ima nesređene imovinsko-pravne odnose i izraženi problem bespravne gradnje
- ↓ Necertificirani procesi upravljanja u lokalnoj samoupravi (ISO, BFC i sl)

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ⦿ Funkcionalno uvezivanje sa susjednim opštinama – međuopštinska saradnja u cilju rješavanja infrastrukturnih, ekonomskih i društvenih problema koji su zajednički za opštine u okruženju ⦿ Trend korištenja obnovljivih izvora energije i zainteresovanost investitora (sunčeva energija, energija vjetra, drvna biomasa) ⦿ Klimatski, reljefni i prostorni uslovi za razvoj planinskog, avanturističkog i sportsko-rekreativnog turizma ⦿ Klimatski i prostorni uslovi povoljni za razvoj stočarstva i proizvodnju zdrave hrane određenih ratarskih i povrtarskih kultura (zob, krompir) uz mogućnost organske proizvodnje ⦿ Bogato kulturno-istorijsko i prirodno nasljeđe za razvoj turizma (istorijske lokacije – Crna Rijeka i Vila Karađorđevića; seoski turizam i uvezivanje sa gastronomskom ponudom (romanijski skorup, jagnjetina i sl); avanturizam i priroda (planinarstvo, pješačke staze i sl.)) ⦿ Povećana zainteresovanost za javno-privatno partnerstvo u domenu javnih usluga i stimulativna zakonska regulativa ⦿ Povećan interes za organskim proizvodima, zdravom hranom i zdravim načinom života (med, romanijski skorup, meso, krompir, ljekobilje, šumski plodovi itd) ⦿ Blizina većih tržišta za plasman poljoprivrednih proizvoda (Sarajevo, Tuzla, Bijeljina) ⦿ Klimatske promjene (ugodna ljeta sa normalnim temperaturama) ⦿ Geografska blizina EU 	<ul style="list-style-type: none"> ⦿ Marginalizacija Han Pijeska u sistemu regionalne teritorijalne organizacije (pojedine nadležnosti u okviru romanijske regije, a pojedine: birčanske regije) ⦿ Klimatski uslovi nepovoljni po infrastrukturu (višednevni nestanak el.energije uz nestanak vode i neprohodni putevi) ⦿ Zakonska ograničenja lokalne zajednice u upravljanju prirodnim resursima (šumom i poljoprivrednim zemljištem) ⦿ Politička i ekomska nestabilnost šireg regiona ⦿ Umanjivanje predviđene pomoći stranih donatora i izlazak BiH iz fokusa interesovanja ⦿ Neriješeni imovinsko-pravni odnosi (restitucija i arondacija) ⦿ Zavisnost budžetskih prihoda od iznenadnih izmjena zakonske regulative u pogledu centralizacije/decentralizacije nadležnosti, odnosno finansiranja i alokacije sredstava ⦿ Neravnomjeran regionalni razvoj i neusklađena zakonska regulativa specifičnostima ruralnih i planinskih područja ⦿ Uticaj globalne ekomske krize na ekomsko i socijalno stanje u opštini ⦿ Nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH koji odvraća strane ulagače- nesigurnost za investitore ⦿ Sporo usvajanje zakona koji omogućuju primjenu standarda EU ⦿ Nepostojanje ažurne i usaglašene razvojne strategije na višim nivoima vlastima

<p>● Uvezivanje i organizovanje regionalne i prekogranične saradnje</p>	
---	--

Pojam, odnosno naziv SWOT analiza, predstavlja skraćenicu od četiri engleske riječi, koje u prevodu znače:

- Strengths – snage
- Weaknesses – slabosti
- Opportunities – mogućnosti (šanse, prilike)
- Threats – pretnje (opasnosti).

Metodološki okvir SWOT analize se najčešće upotrebljava kao tehnika u strategijskom planiranju. Osnovni cilj SWOT analize u izradi strategija lokalnog razvoja je identifikacija i kritičko sagledavanje internih i eksternih faktora kojima je izložena lokalna zajednica, odnosno snaga i slabosti, s jedne strane, te mogućnosti i prijetnji, s druge strane, da bi se dobila dobra polazna osnova za definisanje i utvrđivanje fokusa i strateških ciljeva razvoja. Kada su sve snage, slabosti, prilike i pretnje identifikovane zadatak strateškog planiranja je da u narednim koracima definiše okvir kojim će se maksimizirati snage, minimizirati slabosti, iskoristiti prilike i izbjegći prijetnje ili smanjiti njihov uticaj.

III. STRATEŠKO FOKUSIRANJE

- Iskoristiti industrijske potencijale (drvoprerada i tekstilna industrija) u cilju razvoja ekonomskih aktivnosti i povećanja zaposlenosti stanovništva
- Iskoristiti komparativne prednosti u stočarstvu i ratarstvu za razvoj održive poljoprivredne proizvodnje
- Riješiti probleme zaštite životne sredine, te komunalne i društvene infrastrukture kako bi bile zadovoljene sve potrebe građana opštine Han Pijesak
- Iskoristiti prilike koje nudi međuopštinska i prekogranična saradnja
- Iskoristiti prirodne i kulturno-istorijske resurse za razvoj turizma

Na osnovu urađene analize možemo konstatovati da Opština Han Pijesak ima značajan razvojni potencijal koji se ogleda u bogatsvu prirodnih resursa, turističkih potencijala i potencijala za razvoj poljoprivredne proizvodnje i drvno-preradivačke industrije. Međutim, zbog neadekvatnog planiranja i upravljanja lokalnim razvojem posebno kada se uzmu u obzir specifičnosti u vezi sa klimatskim i prostornim karakteristikama, kao i opšte društveno-političke i ekonomске situacije u BiH sa recidivima neuspješne tranzicije i ratnih dešavanja, skoro svi društveno-ekonomski i socijalni pokazatelji su negativni sa tendencijom daljeg pogoršanja.

Definisani fokusi su usmjereni na zaustavljanje negativnih trendova i njihovo opšte poboljšanje te pokretanje razvoja na bazi komparativnih prednosti područja.

Iskoristiti industrijske potencijale (drvoprerada i tekstilna industrija) u cilju razvoja ekonomskih aktivnosti i povećanja zaposlenosti stanovništva

Shodno bogatsvu šumskog resursa i komparativnim prednostima u oblasti šumarstva i drvoprerade u opštini Han Pijesak se uvijek ulagalo u razvoj drvne industrije. U tom smislu je razvijena tradicija drvoprerađivačke industrije, ali izmjenom društveno-političkog sistema i prelaskom sa planskog na tržišni sistem privređivanja, kapaciteti

državnog sektora u procesu tranzicije su ugašeni, a značajne investicije u pogledu izgradnje fabrika i instalisanja opreme su izvršene u privatnom sektoru. Drvoprerada u opštini Han Pijesak nikada nije išla u smjeru osvajanja viših nivoa finalizacije, zbog čega je privreda ostvarivala nisku stopu dohotka i posljedično tome nisku akumulativnu sposobnost. Privatni sektor nije imao dovoljne kadrovske, finansijske i menadžerske kapacitete za adekvatno upravljanje te je pojavom ekonomskе krize (2009. godine) i kasnije, obim privredne aktivnosti značajno opao, uz smanjenje broja zaposlenih. Međutim, instalisani kapaciteti, tradicija te vještine i znanja raspoložive radne snage predstavljaju značajan potencijal za pokretanje privrede uz kreiranje adekvatnih modela podrške kao što su: edukacija i unapređenje preduzetničkih vještina, poslovno povezivanje, subvencioniranje zapošljavanja i osvajanje viših nivoa finalizacije, uspostavljanje lanca vrijednosti i povezivanje sa krajnjim tržištima, klasterizacija, posredovanje u cilju uspostavljanja strateških partnerstava. Osim drvoprerade fokus opštinske uprave je i pokretanje fabrike tekstilne industrije putem iznalaženja strateškog partnera. Tekstilna industrija ima potencijal za zapošljavanje ženske radne snage za koju smo u analizi utvrdili da čini teško zapošljivu radnu snagu i čini većinu u kontigentu nezaposlenih. Postojeći kapaciteti udrvnoj i tekstilnoj industriji se relativno brzo mogu mobilizirati s jedne strane, a s druge strane s obzirom da obe industrije spadaju u kategoriju „lakih“ industrija programi dokvalifikacije i prekvalifikacije radne snage nisu previše zahtjevni i relativno lako i brzo se mogu realizovati.

Iskoristiti komparativne prednosti u stočarstvu i ratarstvu za razvoj održive poljoprivredne proizvodnje

Iako poljoprivredna proizvodnja u opštini Han Pijesak nema organizovanu i sistemsku podršku, jedina je oblast u kojoj se dešavaju pozitivne promjene. Zbog specifičnih klimatskih i geografskih uslova poljoprivredna proizvodnja je ograničena na stročarstvo i uzgoj manjeg broja ratarskih i povrtarskih kultura. Međutim, zbog specifične sastojine trava i zemljišta poljoprivredni proizvodi se odlikuju posebnim kvalitetom što ih izdvaja na tržištu i otvara mogućnosti razvoja poljoprivrede na osnovu geografskog porijekla i brendiranja područja iako su troškovi proizvodnje veći nego u nizijskim krajevima. Shodno navedenom neophodno je osmisliti i realizovati modele organizovane i sistemski podrške poljoprivredi, koja ima potencijal da mobilise ogromne neiskorištene kapacitete u poljoprivredi te da omogući samozapošljavanje lokalnog stanovništva, povećanje dohotka, sinergije sa turističkim potencijalima (seoski turizam, lokalni proizvodi) i generalno da zaustavi propadanje sela i depopulaciju ruralnih područja. Ovaj fokus je u sinergiji sa velikom zainteresovanosti lokalnog stanovništva za bavljenje poljoprivredom, jer usled nemogućnosti zaposlenja ljudi se u velikom broju vraćaju na napuštena seoska imanja i uz dostatnu podršku fokusiranje na poljoprivredu može značajno doprinijeti poboljšanju opšte socijalne i ekonomskе situacije u opštini Han Pijesak.

Riješiti probleme zaštite životne sredine, te komunalne i društvene infrastrukture kako bi bile zadovoljene sve potrebe građana opštine Han Pijesak

Izgrađena vodovodna i kanalizaciona infrastruktura uz adekvatno upravljanje odlaganjem otpada predstavljaju osnovne socijalne uslove života stanovnika te pretpostavka su ekonomskom razvoju i razvoju turizma. Neriješen sistem vodosnabdijevanja i neizgrađena kanalizaciona infrastruktura, kao i nepostojanje sanitarnе deponije su osnovni socijalni i ekološki problemi lokalnog stanovništva uz stalnu opasnost po zdravlje ljudi, koji u krajnjem rezultiraju i ograničenjima u domenu

razvoja ekonomskih aktivnosti, a posebno potencijalnom ulaganju u turističku infrastrukturu. S obzirom da je izgradnja i održavanje komunalne infrastrukture isključivo u nadležnosti lokalne samouprave, prioritet investicionih aktivnosti iz budžeta opštine Han Pijesak u narednom periodu treba da bude usmjereno na rješavanje ovih problema uz napore da se obezbijedi sfinansiranje iz spoljnih izvora.

Iskoristiti prilike koje nudi međuopštinska i prekogranična saradnja

Međuopštinska i prekogranična saradnja otvara razvojne perspektive putem saradnje i udruživanja sa susjednim opštinama ili opštinama u pograničnom području putem različitih vidova saradnje- međuopštinski ugovori, zajednički projekti, prenos dobrih praksi i drugo. Opština Han Pijesak spada u red manjih nerazvijenih opština te stoga ima limitirane resurse i kapacitete za adekvatno, kvalitetno i funkcionalno pružanje svih javnih usluga iz domena svoje nadležnosti. Opštine u okruženju, a koje pripadaju širem regionu romanjske regije, gornjo-drinske regije i birčanske regije imaju slične socio-ekonomski pokazatelje kao i opština Han Pijesak, što stvara prepostavku za zajedničko djelovanje u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa. Takođe, opština Han Pijesak se nalazi u užem pograničnom području sa Republikom Srbijom i širem sa Republikom Hrvatskom (prema IPA-CBC II). S obzirom da postoje finansijska sredstva i da su sve veća i dostupnija za projekte opštinske i prekogranične saradnje, fokus opštine Han Pijesak je saradnja sa drugim opštinama radi iznalaženja zajedničkog ekonomskog, kulturnog ili drugog interesa i privlačenje sredstava u cilju veće funkcionalnosti jedinica lokalne samouprave koje zajedno djeluju.

Iskoristiti prirodne i kulturno-istorijske resurse za razvoj turizma

Prema nalazima socio-ekonomске analize, opština Han Pijesak ima specifično prirodno nasljeđe uz klimatske i geografske odlike koje su dobra osnova za razvoj turizma. To je i potvrđeno kroz zainteresovanost vladara iz doba Austro-Ugarske i Kraljevine Jugoslavije za razvoj Han Pijesaka kao turističkog mjesta, što je graditeljskim nasleđem iz tih perioda (prva polovina 20-og vijeka) rezultiralo da opština Han Pijesak ima bogato kulturno-istorijsko nasleđe. Kombinacija prirodnog i kulturno-istorijskog nasleđa Han Pijesaka sa savremenim trendovima u turizmu, kao što su etno-turizam i avanturistički turizam, kao i povoljnog geografskom lokacijom i blizinom većih centara daje specifične komparativne prednosti za razvoj različitih vidova turizma. Razvojem turizma bi se na efikasan način aktivirali mnogi lokalni resursi koji su do sada neiskorišteni. Fokusiranje na turizam je prepostavka stvaranju novih radnih mjesteta putem određenih modela zapošljavanja ili samozapošljavanja što bi ublažilo nezaposlenost, depopulacione trendove, omogućilo zadržavanje mladih ljudi i povećanje nivoa dohotka na opštini.

IV. VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA

VIZIJA OPŠTINE HAN PIJESAK

Han Pijesak - "krunisan" privrednim potencijalima, prirodnim ljepotama i kulturno-istorijskim nasleđem

Vizijom i strateškim ciljevima oblikuje se namjeravana konkurentska pozicija u kojoj je ugrađeno načelo stvaranja i održavanja konkurentske prednosti i načelo održivosti. Strateški ciljevi predstavljaju put transformacije u viziju razvoja i imaju uporište u definisanim strateškim fokusima kao i u finalnom rezultatu sprovedene socioekonomske i SWOT analize.

Na strateškim ciljevima ocrtavaju se glavni pravci i očekivani dometi transformacije Han Pijesak kao cjeline.

STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA

- 1. Sačuvati bogato prirodno nasljeđe uz primjenu ekoloških principa**
- 2. Izgraditi kvalitetnu komunalnu i društvenu infrastrukturu koja zadovoljava sve potrebe građana**
- 3. Unaprijediti privredu uz korištenje raspoloživih prirodnih resursa**